

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce:
Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním
obchodním styku

Arbitration procedure in a domestic and
international commercial intercourse

Jméno konzultanta: Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc.
Jméno zpracovatele: Mgr. Olga Mičochová

Srpen 2009

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Poděkování:

Děkuji profesorce JUDr. Monice Pauknerové, CSc. za vstřícnost, pomoc, potřebné rady a vytvoření vynikajících podmínek pro psaní rigorózní práce. Můj dík patří také mým rodičům, kteří mě podporovali během celého studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

OBSAH

1. Úvod.....	8
2. Alternativní způsoby řešení sporů.....	10
3. Mezinárodní rozhodčí řízení.....	11
3.1. Obecné vymezení.....	11
3.2. Druhy rozhodčího řízení.....	15
3.2.1 Obecné vymezení.....	15
3.2.2 Stálé rozhodčí soudy.....	16
3.2.2.1. Pojem.....	16
3.2.2.2. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře a Agrární komoře České republiky.....	17
3.2.2.3. Německá instituce pro rozhodčí řízení.....	19
3.2.2.4. Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži.....	20
3.2.2.5. Mezinárodní rozhodčí soud Spolkové hospodářské komory ve Vídni.....	22
3.2.3. Ad hoc řízení.....	24
3.3. Výhody a nevýhody rozhodčího řízení.....	26
4. Prameny rozhodčího řízení.....	30
4.1. Vnitrostátní prameny.....	30
4.2. Mezinárodní prameny.....	31
4.3. Rozhodčí řízení a normy komunitárního práva.....	35
4.4. Procesní předpisy a rozhodčí řízení v ČR a v zahraničí.....	38
5. Rozhodčí smlouva.....	44
5.1. Pojem a druhy.....	44
5.2. Forma a obsah.....	46
5.3. Platné uzavření rozhodčí smlouvy.....	48
5.4. Zánik.....	51
6. Arbitrabilita.....	52
6.1. Pojem.....	52
6.2. Mezinárodněprávní arbitrabilita.....	55

6.3.	<i>Pracovněprávní spory</i>	56
6.4.	<i>Spory vyplývající ze zápisů do katastru nemovitostí</i>	61
6.5.	<i>Směnečné spory</i>	64
6.5.1.	<i>Obecně</i>	64
6.5.2.	<i>Rozhodčí doložka a směnka</i>	66
6.5.3.	<i>Použitelnost směnečného rozkazního řízení před rozhodcem</i>	68
6.5.4.	<i>Arbitrabilita směnečných sporů</i>	72
6.6.	<i>Zahraniční úprava arbitrability</i>	74
6.7.	<i>Překážka litispendence</i>	77
7.	<i>Uznání a výkon rozhodčích nálezů</i>	80
7.1.	<i>Pojem rozhodčí nález</i>	80
7.2.	<i>Právní úprava uznání a výkonu rozhodčího nálezu v českém zákoně o rozhodčím řízení</i>	82
7.3.	<i>Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů</i>	85
7.4.	<i>Odepření uznání a výkonu zahraničních nálezů a výhrada ordre public</i>	87
7.5.	<i>Uznání a výkon zrušeného cizího rozhodčího nálezu</i>	91
7.6.	<i>Právní úprava uznání a výkonu rozhodčích nálezů v Německu</i>	93
8.	<i>Rozhodčí řízení on – line</i>	95
9.	<i>Závěr</i>	98
	<i>RESUMÉ</i>	100
10.	<i>Seznam použité literatury</i>	102

Seznam použitých zkratk

an.	a následující
EU	Evropská unie
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
o.s.ř.	zákon č. 99/1993 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZRK	zákon č. 244/2002 Z. z., o rozhodcovskom konaní (Slovensko)
ZPO	Zivilprozessordnung, Německý občanský procesní řád
NCPC	Francouzský nový zákoník občanského procesu (Nouveau code de procedure civile)
RS při HKČR a AKČR	Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky
DIS	Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit e.V. (Německá instituce pro rozhodčí řízení)
ICC	Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži
ICSID	Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic

Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958 (vyhláška č. 74/1959 Sb.)
Washingtonská úmluva	Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států z roku 1965
Rsp	evidenční číslo sporů projednávaných před RS při HKČR a AKČR
UNCITRAL	Komise OSN pro mezinárodní právo obchodní
Evropská úmluva	Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1961 (vyhláška č. 176/1964 Sb.)
ADR	alternative disputes resolution, alternativní způsoby řešení sporů

1. Úvod

Ve své rigorózní práci se zabývám tématem rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. Při jejím vypracování se zaměřím na obecné vymezení mezinárodního a vnitrostátního rozhodčího řízení, na druhy rozhodčího řízení, zhodnotím výhody a nevýhody rozhodčího řízení, uvedu prameny mezinárodního a vnitrostátního rozhodčího řízení. Budu se zabývat rozhodčí smlouvou (v kapitole 5. jsem se zaměřila na problematiku platného uzavření rozhodčí smlouvy, a to zejména z toho důvodu, že se v souvislosti s touto otázkou v minulosti objevily instituce, které zneužívaly procesních práv žalovaných a porušovaly tím zákon o rozhodčím řízení) a podrobněji se zaměřím na problematiku arbitrability a to jak obecně, tak také na arbitrabilitu jednotlivých specifických sporů, jako jsou pracovněprávní spory, spory vyplývající ze zápisů do katastru nemovitostí a směnečné spory. Dále podrobně rozeberu uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů a v závěru své práce se zmíním o nejnovější metodě konání rozhodčího řízení, tj. on-line rozhodčího řízení.

V každodenním životě je běžné, že mezi lidmi vznikají a zanikají závazkové vztahy, na základě kterých může v některých případech docházet ke sporům, které nejsou strany schopny nebo ochotny vyřešit samy. Otázkou, jak takové spory řešit, aby zúčastněným stranám řešení sporu přineslo co možná nejmenší ztráty, se zabývají různé vědní disciplíny (např. psychologie, sociologie). Právo k řešení sporu mezi stranami přistupuje na rozdíl od shora uvedených vědních disciplín odlišně. Snaží se upravit způsoby autoritativního řešení sporů, vytváří jejich pravidla a zajišťuje efektivitu takového postupu.

Pro řešení sporů se nabízí více variant jejich řešení. Typickým a pro občany České republiky nejčastěji užívaným řešením je zahájení řízení u obecného soudu. Každý, kdo má zkušenosti s vymáháním své pohledávky soudní cestou, mně dá jistě za pravdu v tom, že soudní řízení trvá dlouho, je finančně nákladné a jeho faktický výsledek bývá často závislý spíše na schopnostech právníků než na skutkové podstatě věci.

Rozhodčí řízení (neboli arbitráž) je tzv. alternativním způsobem řešení sporů právě pro ty subjekty, které se s nedostatky řízení před obecnými soudy nechtějí smířit. Jeho moderní historie započala s hospodářským rozvojem po I. světové válce, jeho obliba celosvětově stoupá a v mezinárodní obchodní sféře již postupně vytlačuje klasickou soudní jurisdikci.

Do právního řádu České republiky byl institut rozhodčího řízení implementován zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, který nabyl účinnosti dnem 1.1.1995. Do té doby platil pro oblast rozhodčího řízení zákon č. 98/1963 Sb., podle něhož bylo možné rozhodovat pouze spory z mezinárodního obchodního styku. S přijetím nového zákona o rozhodčím řízení se značně rozšířila oblast možného rozhodování sporů mimo státní soudy.

V praxi však řešení majetkových sporů cestou rozhodčího řízení není v České republice tolik využívaný institut jako je tomu v západoevropských zemích, v nichž výsledek rozhodčího řízení (tzv. rozhodčí nález), který má stejné právní účinky jako rozhodnutí obecných soudů, tvoří nemalé procento konečných rozhodnutí. Důvodem, proč v České republice jak fyzické, tak právnické osoby nevyužívají výhod rozhodčího řízení při řešení majetkových sporů, je bezesporu jednak jejich nevědomost o této možnosti řešení, a pokud snad o této možnosti vědí, je pro ně překážkou i nedůvěra v rozhodování rozhodců (arbitrů).

Řada otázek, které s rozhodčím řízením souvisí, není v této mé práci řešena podrobně, protože bych tím přesáhla rámec rigorózní práce.

2. Alternativní způsoby řešení sporů

Mezi subjekty práva neustále vznikají majetkové spory, které lze řešit různými způsoby. Nejčastějším způsobem dosažení právní ochrany porušeného nebo ohroženého práva je soudní řízení, které zajišťuje stát. Tento způsob ochrany práv vykazuje mnoho nedostatků, mezi které patří například příliš dlouhé rozhodovací doby, které jsou způsobeny přetížeností soudů, dále též vysoké náklady řízení před soudem.

Pro strany sporu existuje další možnost, jak vyřešit jejich vzájemné neshody a spory, a to cestou mimosoudní. Takové způsoby řešení konfliktů nazýváme alternativními metodami řešení sporů (alternative disputes resolution, **ADR**).¹ Všechny tyto metody vykazují určité společné znaky, kterými se liší od řízení soudního. Významným znakem je dobrovolnost stran v podřízení se tomuto způsobu řízení a jednání v rámci něj. Strany si určují osobu, která zprostředkuje jejich jednání a dobrovolně se jednání podřizují. Tato třetí osoba nemá žádné donucovací a rozhodovací pravomoci a při svém rozhodování nemusí dodržovat hmotné právo toho kterého státu. Řešení sporů touto cestou přináší řadu výhod, např. nižší náklady oproti řízení soudnímu, není nutné zachovávat žádné formality ani lhůty, proto nedochází k prodlužování řízení.²

Tradiční metody alternativního řešení sporů představují **rozhodčí řízení, mediace a konciliace**. Konciliaci a mediaci je možné definovat jako „*smírnou cestu řešení či hledání řešení problému za aktivní účasti třetí strany – mediátora či konciliátora. Tato osoba nemá pravomoc k vydání závazného rozhodnutí.*“³ Rozdíl mezi mediací a konciliací je poměrně těžko vystižitelný, někteří autoři tyto dva termíny zaměňují. Mediaci je možné

¹ Někteří autoři podřazují rozhodčí řízení pod ADR (jako například P.Raban a jiní), staví vedle sebe ADR a arbitráž, jako dva odlišné způsoby. Zastáncem odlišování ADR a rozhodčího řízení jsou N.Rozehnalová a A.J.Bělohlávek s tímto způsobem se ztotožňuje i Komise EU. Z argumentace Komise EU vyplývá názor, že rozhodčí řízení není možné považovat za ADR, nýbrž se jedná o řízení quasi soudní, resp. o alternativu k řízení před soudy, která se svou podstatou a charakterem vydávaných rozhodnutí velmi podobá právě řízení před soudy.

² K výhodám rozhodčího řízení blíže v podkapitole 3.3. této práce.

³ Rozehnalová N., Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 25.

popsat jako působení mediátora, který se snaží sblížit dvě strany a pomoci jim najít řešení sporu, který mezi sebou mají. Konciliaci lze definovat jako dohodu, které dosáhnou strany buď na základě vzájemného jednání nebo prostřednictvím třetí strany, konciliátora. Cílem konciliace je ukončit spor prostřednictvím řešení přijatého stranami.

Alternativní způsoby řešení sporů mohou strany používat téměř pro všechny spory, které mezi nimi vzniknou. Nejčastěji bývají využívány v obchodně právních vztazích. Důvod je prostý. Zdlouhavé soudní řízení nemá na obchodní vztahy dobrý vliv a často není schopno řešit pružně a odborně obchodní problémy.

Alternativní metody řešení sporů jsou ve světě poměrně častou formou řešení sporů, zvláště ve Spojených státech amerických, Kanadě a Japonsku. V Evropě zatím nejsou alternativní metody řešení sporů tolik využívány jako ve shora zmíněných státech. Postupem času lze však i v Evropě sledovat rozvoj tohoto způsobu řešení sporů, a to zejména mezi obchodníky. V České republice je speciálním právním předpisem upravena pouze jediná metoda alternativního řešení sporů, kterou je rozhodčí řízení.

3. Mezinárodní rozhodčí řízení

3.1. Obecné vymezení

S rozvojem a zvyšováním objemu mezinárodního obchodu vzrostla zároveň i nutnost účinně a účelně řešit spory, pro jejichž řešení se z mnoha rozdílných důvodů nemusí státní soudy jevit jako zcela vhodné. Za potenciální alternativu, jenž potřebám a požadavkům mezinárodních obchodníků v řadě ohledů může vyhovovat daleko více, lze považovat mezinárodní rozhodčí řízení.

Mezinárodní rozhodčí řízení je v mnoha ohledech podobné vnitrostátnímu rozhodčímu řízení. Tak jako ve vnitrostátním rozhodčím řízení je i mezinárodní rozhodčí řízení dobrovolný prostředek řešení sporů

prostřednictvím třetí neutrální osoby, jehož výsledkem je závazné a vynutitelné rozhodnutí v podobě rozhodčího nálezu. Prostřednictvím mezinárodní obchodní arbitráže se snaží strany pocházející z různých států mimo jiné zajistit, že osoba rozhodce, která spor rozhoduje, bude oprostěna od vlivů soudů, státních institucí a kulturních základů státu druhé strany.

Přesná definice rozhodčího řízení v právní teorii neexistuje. Např. A. Růžička jej definoval takto: „*mezinárodní obchodní arbitráž je druhem procesu užívaným pro projednávání sporů vycházejících z mezinárodních obchodních vztahů, který je ustaven stranami, příslušníky různých států, v rozhodčí smlouvě a který vykonávají rozhodci nebo rozhodčí soudy zvolení stranami.*“⁴ Další definici uvádí zahraniční autor P. Sanders. Na základě platné rozhodčí smlouvy mohou strany podřídit urovnání sporu, který mezi nimi vzešel nebo který by mohl vzniknout později, závaznému nálezu soukromé osoby, podle jejich vlastní volby. Uplatněním dohody obsažené v rozhodčí smlouvě strany volí jiný způsob řešení a vylučují tím použití soudní pravomoci, která by jinak byla dána. Způsob, jakým se bude v rozhodčím řízení jednat, je zásadně ponechán stranám, které jsou tzv. pány rozhodčího řízení.⁵

Důvody hovořící pro rozhodčí řízení oproti ostatním formám rozhodování sporů jsou tradičně:

- čas, resp. doba trvání řízení od jeho zahájení po vydání rozhodčího nálezu, kdy některé rozhodčí soudy nabízejí i možnost předem určit maximální délku trvání řízení a tomu jsou přizpůsobeny i jednotlivé úkony rozhodců, které jsou maximálně zjednodušeny (tzv. expedited arbitration),

- výrazná neformálnost a jednoduchost celého procesu umožňující stranám soustředění na obsah sporu bez rozptylování se procesními otázkami,

⁴ Růžička, A. Mezinárodní obchodní arbitráž – výhody a rizika. HARMSEN, 1998, č. 1-2, s. 4.

⁵ Sanders, P.: Arbitration, in International encyclopedia of comparative law, Tübingen: J.C.B. Mohr, 1996, s.5.

- možnosti dané některými právními řády směrem k volbě nejenom hmotného práva, ale i práva kolizního a dokonce i procesních norem jako celku,

- vliv stran na výběr rozhodců,

- jednoinstančnost řízení včetně pravidelně taxativního výčtu důvodů, pro které strana může žádat o zrušení rozhodčího nálezu či zastavení výkonu rozhodčího nálezu.

V oblasti mezinárodního rozhodčího řízení tradičně nejsilnějším argumentem pro volbu tohoto typu řízení je otázka uznání výkonu cizího rozhodčího nálezu zabezpečeného v první řadě Newyorskou úmlouvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958. Vyhledky, že rozhodčí nález bude uznán a vykonán cizím státem, jsou velmi dobré, často dokonce lepší, než je tomu u soudních rozsudků.

Vynětí rozhodovacího sporu z pravomoci soudů⁶ jako celku a založení pravomoci (příslušnosti) určitého rozhodčího soudu je přípustné pouze na základě existence platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami smlouvy hlavní. V oblasti mezinárodního rozhodčího řízení je nutné ovšem rozhodčí smlouvu sledovat z pohledu nejen jednoho právního řádu, ale vzhledem ke skutečnosti, že řízení často probíhá na území jednoho státu a nucený výkon rozhodčího nálezu je realizován na území státu jiného, je nezbytné sledovat stanoviska více právních řádů, a to i pokud jde o jeden spor řešený v rámci rozhodčího řízení. Otázce mezinárodněprávní arbitrability sporu se budu blíže věnovat v kapitole 6.

Právní režim tzv. ostatních náležitostí rozhodčí smlouvy je v rámci českého ZRŘ závislý na skutečnosti, zda má být rozhodčí nález vydán v tuzemsku nebo v zahraničí. V prvním případě podřizuje ZRŘ v § 36 právní režim ostatních náležitostí českému právu. Druhý případ výslovně upraven není. V tomto případě je možné zvažovat, přijmeme-li koncepci rozhodčí

⁶ K otázce mezinárodní pravomoci a příslušnosti: Týč, V., Mezinárodní pravomoc a mezinárodní příslušnost českých soudů. Vybrané problémy mezinárodního práva soukromého v justiční praxi, Brno, 1997. str. 56 an.

smlouvy jako institutu smíšené povahy, podpůrnou aplikaci § 9 a 10 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále ZMPS).⁷ Praktickým se zdá být toto zvažování v situaci, kdy si strany nezvolí místo řízení (např. u arbitráže ad hoc) předem a jedna z nich podá přes existenci rozhodčí smlouvy žalobu u českého soudu. Tento by pak měl kolizní režim ostatních náležitostí řešit dle českých kolizních norem, tedy již zmíněných norem obsažených v ZMPS.

Pokud jde o formu rozhodčí smlouvy, tato se podpůrně může řídit i právem místa, kde došlo k projevu vůle. V dosahu Newyorské úmluvy, tj. v případě nuceného výkonu rozhodčího nálezu na jejím základě, je ovšem nutné připomenout požadavek písemné formy zakotvený v článku II, majícím charakter přímé unifikované normy.

Význam výběru místa konání řízení je dán v případě mezinárodního rozhodčího řízení dopadem procesních norem fora, zásahy státních (obecných) soudů místa rozhodování a otázkou nuceného výkonu rozhodčího nálezu. Pochopitelně zde hraje svou roli i geografická poloha, právní systém, do kterého spadá konkrétní právní řád, a administrativní zvyklosti v této zemi.

Další otázkou, která se objevuje v rozhodčí doložce, je jazyk jednání. Řády rozhodčích soudů obvykle obsahují ustanovení o jazyce, v němž je jednání vedeno a v němž je vydán rozhodčí nález. Současně strany samy obvykle mohou tento výběr ovlivnit. V ostatních případech se často využívá i jazyka, v němž byla smlouva uzavřena či jednání o ní vedeno. Rovněž pro tuto otázku je nutné si uvědomit možné zvýšené náklady tam, kde je požadováno jednání v jazyce jiném, než který je uveden v řádu příslušného soudu jako jazyk jednací.

⁷ § 9 a 10 ZMPS řeší otázku volby práva v závazkových vztazích.

3.2. Druhy rozhodčího řízení

3.2.1. Obecné vymezení

Dle ZRŘ můžeme dělit **rozhodčí řízení ad hoc** a **rozhodčí řízení institucionální**. V rozhodčím řízení ad hoc rozhoduje spor konkrétní osoba (nebo osoby), kterou si strany vybraly podle své vlastní volby a která splňuje předpoklady zákonem stanovené. V institucionálním rozhodčím řízení se toto řízení koná u určité rozhodčí instituce (rozhodčího soudu), přičemž tyto instituce mají listiny rozhodců, ze kterých si strany vybírají rozhodce, který bude spor rozhodovat nebo je na jejich návrh (případně též bez návrhu) vybírán a jmenován do funkce způsobem stanoveným v pravidlech rozhodčí instituce. Stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona. Na našem území jsou takovým stálým rozhodčím soudem Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno a řada dalších. Mezi nejvýznamnější stálé rozhodčí soudy v zahraničí patří například Německá instituce pro rozhodčí řízení, Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži nebo Mezinárodní rozhodčí soud Spolkové hospodářské komory ve Vídni.

Z jiného pohledu je dále možné dělit rozhodčí řízení na **obligatorní** a **fakultativní**. O obligatorní rozhodčí řízení se jedná tehdy, kdy k jeho zahájení není potřeba uzavírat žádnou rozhodčí smlouvu, protože stačí podat žalobu u příslušné rozhodčí instituce nebo u příslušného rozhodce na základě mezinárodní smlouvy nebo na základě vnitrostátního právního předpisu. Žádný z našich právních předpisů obligatorní rozhodčí řízení nestanoví, avšak podle dvoustranné smlouvy o ochraně a podpoře investic je toto obligatorní řízení možné při řešení sporů z investic mezi fyzickými a právními osobami a státy, na jejichž území investují. Pro žalovaného z tohoto vyplývá povinnost podrobit se rozhodčímu řízení. O fakultativní,

neboli dobrovolné rozhodčí řízení jde tehdy, jestliže je k jeho konání nezbytná existence platné rozhodčí smlouvy uzavřené mezi stranami sporu.

3.2.2. Stálé rozhodčí soudy

3.2.2.1. Pojem

Zřizování rozhodčích soudů podléhá právním předpisům toho státu, na jehož území má rozhodčí soud své sídlo. Některé právní řády stanoví, že rozhodčí soud může být zřízen různými sdruženími podnikatelů, některé striktně určují, že stálý rozhodčí soud může být zřízen pouze na základě ustanovení příslušného zákona (tak je tomu v České republice). Podle § 13 ZRŘ, který je uvozen rubrikou "Stálé rozhodčí soudy" platí, že stálé rozhodčí soudy mohou být zřízeny pouze na základě zákona. Takovými stálými rozhodčími soudy jsou na našem území Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno, které byly zřízeny přímo zákonem.

Z dalších rozhodčích institucí, které poskytují též arbitrážní služby, lze zmínit například Rozhodčí soud České republiky nebo Rozhodčí institut v Praze, které byly zřízeny aktem aplikace práva orgánu státní moci na základě zákona a jejich vznik tedy rovněž splňuje podmínky výše uvedeného § 13 ZRŘ.

Všechny výše uvedené rozhodčí soudy vydávají své statuty a řády, které rozhodčí soudy zřízené zákonem uveřejňují obligatorně ze zákona (viz § 13 odst. 2 ZRŘ) v Obchodním věstníku⁸, a rozhodčí soudy zřízené na základě zákona buďto také v Obchodním věstníku nebo na svých webových stránkách, čímž se stávají pro strany sporu veřejně přístupné. Tyto statuty a řády mohou určit způsob jmenování rozhodců, jejich počet, a mohou výběr rozhodců vázat na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu. Statuty a řády

⁸ Nařízení vlády 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku.

mohou též určit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců.

Jestliže se strany dohodly na příslušnosti konkrétního stálého rozhodčího soudu a neujednaly v rozhodčí smlouvě jinak, platí, že se podrobily předpisům jednotlivých rozhodčích soudů či institucí, platným v době zahájení řízení před stálým rozhodčím soudem (viz § 13 odst. 3 ZRŘ). Je zřejmé, že zatímco řády a další pravidla řízení před stálými rozhodčími soudy lze v rozhodčím řízení aplikovat bez dalšího, řády a jiná pravidla arbitrážních center lze v souladu s § 19 odst. 1 ZRŘ použít pouze v případě, že se na tom strany sporu v rozhodčí smlouvě dohodnou nebo na ně ve smlouvě odkáží. Základní zásadu vlastního "procesu" v rozhodčím řízení stanoví § 19 ZRŘ tak, že prvotní zásadou je dohoda stran o vedení procesu, která má přednost před veškerými ustanoveními zákona i před usneseními senátu či jediného rozhodce. Součástí dohody stran se stává, jak uvedeno výše, i řád stálého rozhodčího soudu, pokud strany neujednaly jinak. Pravidla vydaná nějakou jinou osobou by musela být výslovně sjednána v rozhodčí smlouvě."⁹

3.2.2.2. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře a Agrární komoře České republiky

Z výše uvedených rozhodčích institucí má v České republice v současné době dominantní postavení RS při HKČR a AKČR, který je stálým rozhodčím soudem s dlouholetou tradicí a který je pracovištěm Hospodářské komory České republiky. RS při HKČR a AKČR není na rozdíl do rozhodčích institucí vzniklých na základě zákona (arbitrážních center) nadán vlastní právní způsobilostí a jeho jednání a jím učiněné právní úkony jsou přičitatelné výhradně Hospodářské komoře České republiky, nikoliv České republice nebo některé její organizační složce.

⁹ Raban, P.: Soukromé rozhodčí soudy a stanné rozhodčí řízení. Právní rádce 11/2005.

Rozhodčí soud byl založen roku 1949 a působil v té době při Československé obchodní komoře. V roce 1980 byl jeho název změněn na Rozhodčí soud při Československé obchodní a průmyslové komoře a s účinností od 1.1. 1995 došlo ke změně názvu na Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Přes uvedené změny názvu jde stále o tentýž soud, který má velmi významné postavení zejména mezi evropskými rozhodčími soudy. Je znám též mimo Evropu, neboť jsou před ním rozhodovány spory subjektů z celého světa.

Tento stálý rozhodčí soud rozhoduje veškeré spory, které náš právní řád umožňuje svěřit k rozhodování rozhodcům. Jde tedy o jediný univerzální rozhodčí soud na území České republiky. Při svém rozhodování se RS při HKČR a AKČR řídí statutem a dvěma řády (zvláště pro mezinárodní a tuzemské spory), které uveřejňuje v Obchodním věstníku. Součástí obou řádů jsou Pravidla o nákladech řízení. K tuzemskému řádu byl vydán v roce 2004 dodatek pro rozhodování sporů on-line (více k tomu viz kapitola 8. Rozhodčí řízení on-line). RS při HKČR a AKČR vede listinu rozhodců pro vnitrostátní spory a odděleně listinu rozhodců pro mezinárodní spory.

RS při HKČR a AKČR se skládá z předsednictva, které je třináctičlenné, dále z rozhodců a tajemníka rozhodčího soudu. Předsednictvo je jmenované na dobu tří let představenstvy Hospodářské komory České republiky a Agrární komory České republiky, přičemž členem může být jmenován pouze rozhodce zapsaný na listině rozhodců, kterou vede RS při HKČR a AKČR.

Za několik desítek let trvající existence rozhodli rozhodci v řízení před tímto rozhodčím soudem více než 7 tisíc sporů, v převážné míře z oblasti světového zahraničního obchodu.

3.2.2.3. Německá instituce pro rozhodčí řízení

Ve Spolkové republice Německo (dále SRN), existuje řada rozhodčích soudů, z nichž nejznámější v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže je Německá instituce pro rozhodčí řízení, zapsaný spolek (Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit e.V.) dále jen jako „DIS“.

Co se týče právní formy DIS, jedná se o zapsaný spolek „Der eingetragene Verein, ve zkratce e.V.“ podle německého občanského práva s registrovaným sídlem v Berlíně. Hlavní sídlo DIS, pod vedením generálního sekretáře, je v Bonnu. DIS vznikl sloučením Deutscher Ausschuss für Schiedsgerichtswesen (Německý výbor pro rozhodčí soudnictví), založeným roku 1920 a Deutsche Institut für Schiedsgerichtswesen e.V., (Německý institut pro rozhodčí soudnictví, zapsaný spolek), založeným roku 1974 a to ke dni 1.1.1992.

Orgány spolku jsou dle §6 DIS-Stanov: Členská schůze, Představenstvo, Rada a Výbory. Nejvyšším orgánem spolku je Členská schůze „Mitgliederversammlung“, která se schází povinně jednou za rok. Pravomoc členů tohoto orgánu je zejména volební a kontrolní. Výkonným orgánem DIS je Představenstvo „Vorstand“, které se skládá z předsedy, dvou zastupujících místopředsedů a patnácti dalších členů. Představenstvo je při své činnosti a rozhodování podporováno Radou, tzv. „Beirat“. V Radě jsou především zastoupeny organizace a zájmové skupiny, které jsou zainteresovány na rozhodčím řízení. Zejména se jedná o významné organizace německého hospodářského života, jakož i o zástupce mezinárodních obchodních komor. Obligatorními orgány DIS jsou dále výbory a to jmenovitě Výbor pro jmenování „Ernennungsausschuss“ a Organizační výbor „Organisationsausschuss“. Výbor pro jmenování se zabývá jmenováním a odvoláním rozhodců a mediátorů. K úkolům Organizačního výboru náleží zejména obecné administrativní řízení u DIS, dále jeho technická podpora, provádění samotného rozhodčího řízení, kooperace se zahraničními rozhodčími soudy a jiné úkoly plynoucí ze

samotné organizace arbitráže. DIS může pak dále na základě §13 jeho stanov zřizovat i další výbory dle svého aktuálního zájmu a potřeb.

3.2.2.4. Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži

Rozhodčí soud ICC byl založen v roce 1923 a je součástí Mezinárodní obchodní komory, která byla založena v roce 1919. O rozhodčím soudu ICC lze hovořit jako o „průkopníkovi“ mezinárodního obchodního rozhodčího řízení (arbitráže), v takové podobě, jak ji známe dnes. Mechanismus řešení sporů vytvořený Mezinárodní obchodní komorou je vhodný především pro obchodní spory v mezinárodním styku. Členové rozhodčího soudu ICC pocházejí z více než 60 zemí celého světa a tím je zajištěna odbornost právníků pocházejících z rozmanitých kultur, což je vhodné z toho důvodu, že sami účastníci jsou z různých zemí či dokonce z různých kontinentů. Mezinárodní obchodní komora vyvinula úsilí, které vyústilo v přijetí Newyorské Úmluvy z roku 1958 o uznávání a vykonávání zahraničních rozhodčích rozhodnutí - nejdůležitější mezinárodní úmluvy v oblasti mezinárodní arbitráže.

Členové rozhodčího soudu ICC jsou jmenováni na období tří let Radou Mezinárodní obchodní komory na základě návrhu jejích Národních výborů. Každý národní výbor navrhuje jednoho člena, přičemž takto navržený členové jsou na Národních výborech nezávislí. Dalšími orgány rozhodčího soudu ICC jsou předseda, osm místopředsedů, generální tajemník a techničtí poradci. Dále jako podpora rozhodčího soudu ICC existuje sekretariát, který sídlí v centru ICC v Paříži. Jeho úkolem je sledování všech případů soudu a poskytování při jejich projednávání administrativní podporu.

Rozhodčí soud ICC může přijmout svou pravomoc pouze ve sporech obchodní povahy, které vznikly z mezinárodního obchodního styku. Nezbytnou podmínkou je existence rozhodčí smlouvy nebo alespoň vůle stran předložit konkrétní spor tomuto rozhodčímu soudu k rozhodnutí. Doporučená rozhodčí doložka rozhodčího soudu ICC zní takto:

„All disputes arising out of or in connection with the present contract shall be finally settled under the Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce by one or more arbitrators appointed in accordance with the said Rules.“

“Všechny spory vyplývající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní budou s konečnou platností rozhodovány podle Řádu pro rozhodčí řízení Mezinárodní obchodní komory jedním nebo více rozhodci jmenovanými v souladu s tímto Řádem.“

Hlavní činnost rozhodčího soudu ICC spočívá v provádění rozhodčího a smírčího řízení, přičemž v obou těchto případech se řídí svými řády příslušnými k danému řízení. Smírčí řízení je v podstatě podobné jako smírčí řízení u RS při HKČR a AKČR. Rozhodčí řízení před rozhodčím soudem ICC probíhá následovně. Žalobce podá rozhodčí žalobu na sekretariát Mezinárodního rozhodčího soudu a uhradí poplatek na administrativní výlohy. Po uhrazení poplatku sekretariát odešle kopii žaloby žalovanému a zároveň jej vyzve k odpovědi ve lhůtě třiceti dnů. Žaloba i odpověď musí být v takovém počtu vyhotovení, aby je obdržely všechny subjekty na žalované a žalující straně, každý rozhodce a sekretariát.

Rozhodčí řízení podléhá kontrole Mezinárodním rozhodčím soudem, který rozhoduje v případě sporu mezi stranami o tom, zda byla uzavřena rozhodčí smlouva, je-li dána příslušnost rozhodčího soudu a o místě rozhodčího řízení. Rozhodci jsou jmenováni stranami (jmenování potvrzuje soud nebo sekretariát), a pokud tak strany samy neučiní, jsou rozhodci jmenováni soudem.

Je-li vybrán rozhodce (případně rozhodci), je ustanoven rozhodčí senát, který před samotným projednáním případu sestaví tzv. Soupis sporných otázek („Terms of Reference“), které mimo popisu procesních stran a skutku vymezují předmět rozhodčího řízení. Meze příslušnosti musí být vyhotoveny do 2 měsíců od doručení rozhodčí žaloby sekretariátu. V případě,

že jedna ze stran neposkytne součinnost, jsou Meze příslušnosti předloženy ke schválení soudu.

Následně rozhodčí senát začne zjišťovat skutečnosti týkající se konkrétního případu a stranám musí být umožněno vyjádřit se a vylíčit všechny rozhodné skutečnosti. Po zjištění skutkového stavu rozhodčí senát prohlásí řízení za ukončené a připraví rozhodnutí. Rozhodčí senát informuje sekretariát o datu, kdy bude návrh rozhodnutí předložen soudu. Sekretariát toto sdělí samotným účastníkům. Po schválení soudem je rozhodnutí podepsáno rozhodci a oznámeno stranám prostřednictvím sekretariátu. Rozhodnutím (rozhodčím nálezem) je rozhodnuto též o výši nákladů rozhodčího řízení.

3.2.2.5. Mezinárodní rozhodčí soud Spolkové hospodářské komory ve Vídni

Mezinárodní rozhodčí soud Spolkové hospodářské komory Rakouska se sídlem ve Vídni (dále jako „RS WKO“) patří mezi nejvýznamnější stálé rozhodčí instituce ve střední Evropě. Provádí jak rozhodčí, tak také smírčí řízení.

RS WKO zajišťuje řešení sporů cestou rozhodčího řízení, v nichž ne všechny smluvní strany, které uzavřely rozhodčí smlouvu, měly v době uzavření této smlouvy své sídlo nebo obvyklý pobyt v Rakousku. Tento rozhodčí soud si mohou pro vyřízení sporů mezinárodního charakteru zvolit též strany se sídlem nebo obvyklým pobytem v Rakousku.

Co se týče místa konání rozhodčího řízení platí, že pokud se strany rozhodčí smlouvy nedohodly jinak, je sídlem Rozhodčího soudu Vídeň a rozhodce (rozhodčí senát) je oprávněn konat řízení na kterémkoliv místě, které považuje za vhodné. Korespondenčním jazykem u RS WKO je anglický nebo německý jazyk.

Orgány RS WKO jsou Předsednictvo, které má minimálně pět členů. Tito jsou jmenováni na návrh předsedy rozhodčího soudu rozšířeným předsednictvem Hospodářské komory Rakouska na funkční období pěti let. Dalším orgánem je Mezinárodní rada, která je složena z odborníků mezinárodního rozhodčího soudnictví, které může přizvat na dobu svého funkčního období předsednictvo. Její úlohou je poskytnout výklad aktuálních odborných otázek. Dále Generální tajemník, který vede sekretariát a vyřizuje administrativní záležitosti rozhodčího soudu, pokud nenáleží do působnosti předsednictva.

Doporučené znění rozhodčí doložky RS WKO zní takto:

"Alle Streitigkeiten, die sich aus diesem Vertrag ergeben oder auf dessen Verletzung, Auflösung oder Nichtigkeit beziehen, werden nach der Schieds- und Schlichtungsordnung des Internationalen Schiedsgerichts der Wirtschaftskammer Österreich in Wien (Wiener Regeln) von einem oder mehreren gemäß diesen Regeln ernannten Schiedsrichtern endgültig entschieden."

„Veškeré spory, které vyplývají z této smlouvy nebo které se týkají jejího porušení, ukončení nebo neplatnosti, budou s konečnou platností rozhodnuty podle Rozhodčího a smírčího řádu Mezinárodního rozhodčího soudu při Hospodářské komoře Rakouska ve Vídni (Vídeňská pravidla) jedním nebo více rozhodci jmenovanými podle těchto pravidel“.

Vhodná další ujednání:

- a) počet rozhodců je (jeden nebo tři);
- b) použije se hmotné právo;¹⁰
- c) jazykem rozhodčího řízení je

Na rozdíl od rozhodčího řízení není k zahájení smírčího řízení před RS WKO třeba rozhodčí smlouvy. Dle článku 1 smírčího řádu „*Na návrh strany může být v rámci věcné příslušnosti Rozhodčího soudu provedeno*

¹⁰ Zároveň je třeba zohlednit případnou použitelnost Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, 1980.

*smírčí řízení. V tomto případě se nevyžaduje předložení platné rozhodčí smlouvy.*¹¹

3.2.3. Ad hoc řízení

Strany rozhodčí smlouvy musí již v okamžiku jejího vzniku určit, zda rozhodčí řízení bude vedeno ad hoc nebo před stálým rozhodčím soudem. Není však vyloučeno, aby se smluvní strany později od tohoto původního rozhodnutí dohodou odchýlily, což umožňuje např. Řád RS při HKČR a AKČR ve svém § 1 odst.2.

O rozhodčí řízení ad hoc jde tehdy, jestliže se strany podle svého uvážení dohodnou na tom, že jejich spor bude projednáván jedním nebo několika rozhodci, které si strany samy vyberou nebo které jmenuje k tomu oprávněná osoba. Strany tak nejsou při výběru rozhodců vázány žádnou listinou či jiným seznamem rozhodců ani zvláštními procesními pravidly. Je ponecháno na vůli stran, koho si za rozhodce zvolí i jaká procesní pravidla pro rozhodčí řízení určí. Při výběru rozhodců i při výběru procesních pravidel jsou však strany vázány ustanoveními právních norem¹², upravujících rozhodčí řízení na území státu, kde se má rozhodčí řízení konat. Strany si také mohou kromě samotné osoby rozhodce zvolit způsob jeho volby, pravidla rozhodčího řízení a místo konání rozhodčího řízení. Na rozdíl od rozhodčího řízení institucionálního, neřídí se rozhodčí řízení ad hoc podle pravidel některého ze stálých rozhodčích soudů, ale je jenom na samotných stranách, aby si pravidla řízení upravily. Lze proto jen doporučit, aby rozhodčí smlouva byla dosti podrobná, a to z toho důvodu, aby případný spor mohl být bez větších potíží vyřešen. Ze shora uvedeného tedy vyplývá, že v rozhodčím řízení ad hoc mohou strany více ovlivnit samotný proces než v rozhodčím řízení institucionálním. Je ale samozřejmě možné, aby smluvní strany výslovně ujednaly, že se rozhodčí řízení ad hoc bude řídit řádem

¹¹ Rozhodčí a smírčí řád Mezinárodního rozhodčího soudu při Hospodářské komoře Rakouska ve Vídni, článek 1.

¹² Takovou právní normou v České republice je ZRŘ a podpůrně o.s.ř..

některého ze stálých rozhodčích soudů, a to jak českých, tak také cizích. Pokud smluvní strany tuto variantu zvolí, mohou řád (pravidla) modifikovat dle svých požadavků a potřeb. Nejčastěji smluvní strany volí rozhodčí pravidla UNCITRALu, která obsahují postup pro ustanovení rozhodce, dále např. průběh řízení, náklady řízení atd. I tato pravidla mohou být ze strany smluvní stran modifikována¹³.

Srovnání institucionálního rozhodčího řízení a rozhodčího řízení ad hoc

Při srovnání rozhodčího řízení institucionálního a rozhodčího řízení ad hoc existují dle mého názoru některé výhody svědčící ve prospěch rozhodčího řízení institucionálního. V rozhodčím řízení ad hoc nemají strany na rozhodce žádnou motivaci, která by je nutila rychle rozhodnout a vydat v co nejkratší době rozhodčí nález. Odměny rozhodců ad hoc se ve většině případů platí dopředu, tedy ještě před vydáním rozhodčího nálezu. Naopak u institucionálního rozhodčího řízení strany a rozhodci o odměně ani její výši nevyjednávají. Strany jsou povinny zaplatit poplatek za zahájení rozhodčího řízení, jehož výše je předem stanovena v sazebníku poplatků příslušného rozhodčího soudu, přičemž strany ani neví, jak vysokou odměnu rozhodce za rozhodnutí sporu dostane. Každý rozhodčí soud má svou vlastní administrativní podporu, která zajišťuje bezproblémové provedení rozhodčího řízení. Tento „luxus“ v podobě administrativní síly většinou rozhodci ad hoc nemají a vznikají tak průtahy v samotném rozhodčím řízení (co se týče vyhotovování a zasílání písemností, komunikace s účastníky, zápisy z jednání, atd.). Jako další výhodu institucionálního rozhodčího řízení uvádí K. Růžička, „že v případě úmrtí jmenovaného rozhodce nebo jeho nezpůsobilosti vykonávat funkci, rozhodčí smlouva ve formě rozhodčí doložky zůstává i nadále v platnosti, a rozhodčí řízení může po jmenování nového rozhodce dále pokračovat a skončit vydáním rozhodčího nálezu. V

¹³ Rozehnalová N.: Jak řešit spory v mezinárodním obchodě, PF MU 1994, str. 17.

rozhodčím řízení ad hoc může úmrtí rozhodce znamenat zánik rozhodčí smlouvy.“¹⁴

3.3. Výhody a nevýhody rozhodčího řízení

Srovnáme-li rozhodčí řízení s řízením před soudem, zjistíme, že rozhodčí řízení má řadu výhod, a to zejména pokud jde o oblast mezinárodního rozhodčího řízení. Někteří autoři spatřují v rozhodčím řízení jen tři výhody, a to menší formálnost řízení, jednoinstančnost řízení a široce zajištěnou vykonatelnost rozhodčího nálezu.¹⁵ Existuje však mnohem více **výhod**, o kterých se nyní zmíním níže.

1) Neformálnost řízení

Strany sporu si mohou samy dohodnout pravidla řízení, kterých se budou rozhodci při svém rozhodování držet a postupovat v souladu s nimi. Také se strany mohou dohodnout na tom, že rozhodci budou postupovat podle řádu některého rozhodčího soudu. Dále mají strany možnost stanovit si jazyk, ve kterém se bude řízení konat, místo jeho konání a též se mohou dohodnout na tom, že bude rozhodováno pouze na základě předložených písemností. V případě, že si strany taková pravidla nestanoví, určují je sami rozhodci. Menší formálnost rozhodčího řízení lze spatřovat také v tom, že může být vydán rozhodčí nález bez odůvodnění v případě, že se na tom smluvní strany výslovně dohodnou. Jinak platí, že rozhodčí nález musí být odůvodněn.

2) Postavení rozhodců

V rozhodčím řízení vystupují rozhodci jako soukromé osoby a nemají postavení státního orgánu. Z tohoto důvodu se na rozhodčí řízení

¹⁴ Růžička K., Institucionální řízení v mezinárodním obchodním styku, Právní praxe v podnikání, 1997, č. 9, s. 14.

¹⁵ Mothejzík J.: Rozhodčí řízení a rozhodčí soudnictví. Praha 1996, str. 6 a násl..

nehledí jako na projev státní moci a nejsou kladeny žádné zvláštní podmínky pro doručování písemností do ciziny tak, jak je tomu u řízení před obecnými soudy. Všechny písemnosti (i rozhodčí nález) je možné doručit poštou nebo jiným způsobem přímo na adresu zahraničního účastníka řízení.

3) Jednoinstančnost řízení

Je-li vydán rozhodčí nález, rozhodčí řízení tímto zpravidla končí a po doručení se stává pro strany sporu závazným. Pokud jsou ale splněny určité podmínky, lze i z této zásady stanovit výjimku. Jako příklad lze uvést ustanovení § 27 ZRŘ, které připouští tzv. institut přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci, pokud se na tom strany v rozhodčí smlouvě výslovně dohodly. Tuto dohodu však nemohou strany uzavřít později, tedy po uzavření platné rozhodčí smlouvy. Některé řády stálých rozhodčích soudů však možnosti přezkumu rozhodčího nálezu vylučují. S touto výhodou je úzce spjata další výhoda, kterou je rychlost rozhodčího řízení (viz níže).

4) Výběr rozhodců

Pokud se strany rozhodnou svůj spor řešit před obecnými soudy, může nastat situace, že spor bude přidělen soudci, jehož znalosti v daném oboru budou nedostačující a pro strany bude mít rozhodnutí takového soudce negativní dopady. Tohoto problému se strany mohou vyvarovat tím, že si pro rozhodnutí sporu zvolí rozhodce, který spor vyřeší v rozhodčím řízení. Záleží na stranách samotných, kterou osobu si za rozhodce zvolí. Jelikož rozhodcem nemusí být osoba s právnickým vzděláním, ale může být odborníkem v oboru, kterého se spor týká, lze očekávat, že spor bude rozhodnut kvalifikovaně a nestranně. Většina právních řádů nestanovuje specifické předpoklady pro osoby, které mohou být rozhodci. V našem ZRŘ je stanoven pouze požadavek zletilosti a způsobilosti k právním úkonům. V době přijímání současně platného ZRŘ se diskutoval původní návrh vlády, dle kterého by funkci rozhodce ad hoc mohly zastávat pouze osoby vedené na

seznamu rozhodců ministerstvem spravedlnosti. Poslanecká sněmovna však tento návrh ze zákona během projednávání vypustila.¹⁶

5) Neveřejnost řízení

Tuto zásadu lze považovat za nejvíce rozporuplnou se základní zásadou soudního procesu, kde je princip veřejnosti řízení považován za zásadní. Při projednávání a rozhodování sporu mohou mít strany zájem na zachování obchodního tajemství, důvěrných informací, atd. Díky neveřejnosti rozhodčího řízení se ústního jednání nemohou účastnit zástupci médií, ani veřejnost. Proto je neveřejnost považována za velkou výhodu rozhodčího řízení.

6) Rychlost

Díky neformálnosti a jednoinstančnosti je rozhodčí řízení podstatně rychlejší než řízení před obecnými soudy. Některé stálé rozhodčí soudy dokonce stanoví lhůty, ve kterých musí být rozhodnuto. V rádech některých rozhodčích soudů nalezneme ustanovení o tzv. urychleném rozhodčím řízení, kdy rozhodčí nález je nutno vydat ve velmi krátké době, např. ve lhůtě jednoho měsíce od zaplacení poplatku.¹⁷

7) Nižší náklady

Toto tvrzení je však napadnutelné v případě, kdy máme na mysli pouze přímé náklady týkající se řízení a pomíneme hodnotu času, který může být při využití rozhodčího řízení tzv. ušetřen. Výše nákladů řízení se může lišit u jednotlivých rozhodčích soudů a také v konkrétních rozhodčích řízeních ad hoc. V porovnání s řízením před obecným soudem, kde činí soudní poplatek 4% z hodnoty projednávaného sporu, je rozhodčí řízení u rozhodčích soudů levnější, protože zde se zpravidla platí poplatek o 1% nižší, tj. 3% z hodnoty sporu. U některých mezinárodních rozhodčích institucí jsou

¹⁶ Uhlíř A.: Lze rozšířit využívání rozhodčího řízení?, Právní rádce 5/2000.

¹⁷ § 3 Pravidel o nákladech rozhodčího řízení pro vnitrostátní spory pro rozhodčí řízení u RS při HKČR a AKČR.

však tyto poplatky vyšší a to z toho důvodu, aby se zabránilo rozhodování sporů se zanedbatelnou hodnotou. Obecně lze říci, že existují rozhodčí soudy, u kterých je řešení sporů levnější než u soudů obecných, ale na druhou stranu jsou i rozhodčí soudy, kde jsou náklady rozhodčího řízení vyšší než náklady vynaložené na soudní řízení.

8) Vykonatelnost

Po nabytí právní moci a uplynutí pariční lhůty se rozhodčí nález stává vykonatelným a v případě, že povinný dobrovolně nesplní povinnost vyplývající z rozhodčího nálezu, může oprávněná strana navrhnout nařízení exekuce. Díky mezinárodním smlouvám (zejména Newyorské úmluvě) je zajištěna snadnější vymahatelnost splnění povinností stanovených cizími rozhodčími nálezy na území České republiky a tuzemskými rozhodčími nálezy v zahraničí.¹⁸

Považuji za nutné zmínit se v této kapitole též o **nevýhodách** rozhodčího řízení, které se projevují zejména u rozhodčího řízení ad hoc.

1) Rozhodci nemají donucovací moc

Z tohoto důvodu může být rozhodčí řízení ovlivnitelné chováním stran a jejich snahou spolupracovat. Nemá-li některá strana zájem na rychlém projednání sporu, může řízení protahovat např. tím, že podá návrh u obecného soudu na prohlášení rozhodčí smlouvy za neplatnou nebo na vyloučení rozhodce apod.

2) Rozhodci nemohou nařídit předběžné opatření

Předběžné opatření zatímne upravuje poměry mezi stranami než soud rozhodne a v soudním řízení je často využíváno. Strany tak musí využít pro nařízení předběžného opatření soud.

¹⁸ Rozehnalová, N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008str. 42.

3) Rozhodcem nemusí být vždy právník

Ačkoli toto lze považovat též za výhodu (viz výše v této kapitole), z určitého pohledu je možné shledat tuto právní úpravu za nevýhodnou. Na rozdíl od jiných zemí totiž zákon o rozhodčím řízení nestanoví žádné další předpoklady, pouze stanoví, že rozhodcem může být osoba, která je zletilá a způsobilá k právním úkonům. Pokud si tedy smluvní strany zvolí jako rozhodce osobu neznalou práva, může se stát, že jeho rozhodčí nález bude pro rozpor se zákonem zrušen soudem.

Jak je vidět z výše uvedeného, výhody rozhodčího řízení převažují nad nevýhodami. Je však také zřejmé, že se rozhodčí řízení nehodí pro spory, jejichž předmětem je plnění nízké hodnoty nebo pro spory vyžadující donucující moc (kdy lze předpokládat, že se svědci nebudou dobrovolně dostavovat k rozhodčímu soudu).

4. Prameny rozhodčího řízení

4.1. Vnitrostátní prameny

S nárůstem mezinárodního obchodu vrostla potřeba upravit rozhodčí řízení právními předpisy. Nejprve začaly vznikat právní normy týkající se rozhodčího řízení na poli mezinárodním, přičemž mezi nejdůležitější mezinárodní dokumenty patří Newyorská úmluva z roku 1958 a Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži. Většina států se při přijímání vnitrostátních právních předpisů týkajících se rozhodčího řízení inspirovala právě v těchto mezinárodních dokumentech.

Základní právní normou upravující rozhodčí řízení v České republice je zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (ZRR). Jak vyplývá z důvodové zprávy k přijetí tohoto zákona, bylo jeho vypracování výrazně ovlivněno Vzorovým zákonem UNCITRAL. Dle § 1 tento zákon upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů. Na základě

tohoto zákona je možné řešit spory nejenom takové, které vznikly při mezinárodním obchodu, ale také spory vnitrostátní. ZRŘ upravuje jak řízení ad hoc, tak řízení institucionální vedené stálými rozhodčími soudy.

Vzhledem k ustanovení § 30 ZRŘ je nutné za pramen považovat též občanský soudní řád, který se na řízení před rozhodci užije přiměřeně.¹⁹

Dalšími důležitými právními normami jsou:

- a. Zákon č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů, ve znění pozdějších předpisů;
- b. Zákon č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou ČR, o některých opatřeních s tím souvisejících a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky;
- c. Zákon o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů;
- d. Zákon o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Výše zmíněné prameny lze řadit do kategorie pramenů vnitrostátní úpravy.

4.2. Mezinárodní prameny

Rozhodčí řízení je však upraveno též v rámci mezinárodního práva a Česká republika je vázána celou řadou mezinárodních smluv týkajících se této problematiky. Dle § 47 ZRŘ mají tyto smlouvy přednost před zákonem. V oblasti mezinárodního rozhodčího řízení mají mezinárodní úmluvy jak mnohostranné, tak dvoustranné, mimořádný význam. *„Napomáhají unifikaci práva v této oblasti a následně jednotnému vnímání rozhodčího řízení, dále odstraňují bariéry týkající se teritoriální omezenosti účinků vydaných*

¹⁹ O přiměřeném užití o.s.ř. v rozhodčím řízení více v podkapitole 4.4.

*rozhodnutí – rozhodčích nálezů – a napomáhají jejich bezproblémovému výkonu na území jiných států.*²⁰ Mezi **nejvýznamnější úmluvy** patří:

1. Ženevský protokol o doložkách o rozsudím č. 191/1931 Sb.;
2. Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků č. 192/1931 Sb.;
3. Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů publikovaná vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb.(tzv. Newyorská úmluva);
4. Evropská úmluva o obchodní arbitráži publikovaná vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 176/1964 Sb.²¹;

V oblasti investování a ochrany investic zaujala významné místo Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států přijatá ve Washingtonu v roce 1965 (sděl. č.420/1992 Sb.). Úmluva přinesla inovaci do vztahů mezi soukromými subjekty a suverénními státy. Přináší závazek smluvních stran (suverénních států), že nepoužijí institutu diplomatické ochrany v případech sporů, o kterých se jejich občan s jinou smluvní stranou dohodnou, že bude předložen rozhodčímu řízení podle čl. 27 Úmluvy. Úmluva tedy staví procesně naroveň soukromou osobu a suverénní stát. K řešení těchto sporů bylo zřízeno dle čl. 1 Washingtonské úmluvy Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (International Center for Settlement of Investment Disputes - ICSID), které má sídlo při ústředí Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj ve Washingtonu. Na základě čl. 19 Úmluvy ICSID požívá diplomatických výsad a imunit na území jejích členských států.

Díličními aspekty problematiky rozhodčího řízení se zabývají i některé dvoustranné smlouvy o právní pomoci. Upravena bývá otázka uznání a výkonu rozhodčích nálezů, příp. smírů uzavřených před rozhodci. Z dalších dvoustranných smluv se zmiňují o řešení sporů mezi obchodníky také

²⁰ Rozehnalová N., Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 82.

²¹ Schelle, K., Schelleová, I.: Rozhodčí řízení, Eurolex Bohemia, s.r.o., Praha 2002.

smlouvy o ochraně investic či z jiných oblastí. Zde ovšem nejde o úpravu řízení samého, ale spíše o vyzdvižení této normy řešení sporů pro danou zájmovou oblast.

Významným pramenem úpravy rozhodčího, resp. mezinárodního rozhodčího práva, jsou normy mající svůj původ nikoli v činnosti státu či států, nýbrž ve sféře soukromé. Na mysli tím mám řady jednotlivých rozhodčích soudů, které si strany volí pro řešení sporů, čímž se obvykle podřizují i těmto řádům.

Rozhodčí pravidla UNCITRAL

Na závěr této kapitoly se zmíním též o Komisi OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL), která sehrála významnou úlohu při unifikaci v oblasti rozhodčího řízení, jelikož vydala dva významné dokumenty: 1. Rozhodčí pravidla UNCITRAL a 2. Vzorový zákon o mezinárodní obchodní arbitráži. Zákon se týká všech fází rozhodčího řízení a řada zemí (včetně České republiky) využila předlohu k vytvoření vnitrostátních právních předpisů. Rozhodčí pravidla UNCITRAL jsou pravidla pro řešení sporů v rozhodčím řízení. Pravidla byla předložena Komisí OSN pro právo mezinárodního obchodu (UNCITRAL) a schválena Valnou hromadou OSN dne 15. prosince 1976 v New Yorku. Rozhodčí pravidla (rozhodčí řád) jsou pro strany závazná jen ve sporech z investiční činnosti (tj. stát vs. cizí investor). Jindy jsou závazná pouze tehdy, jestliže se na tom strany písemně dohodly. V případě dohody si mohou strany ujednat také odchylky od pravidel.

Vzhledem k velkému mezinárodnímu významu rozhodčích pravidel UNCITRAL se níže podrobněji zaměřím na obsah tohoto dokumentu. Rozhodčí pravidla UNCITRAL (UNCITRAL Arbitration Rules) byla schválena Valným shromážděním OSN dne 15.12.1980 rezolucí č. 31/89. Jejich ustanovení se budou aplikovat v případě, že se strany dohodly na jejich užití. Není přitom vyloučeno, aby se dohodly na změně nebo neužití kterýchkoliv jejich ustanovení.

Rozhodčí řízení se nezahajuje podáním žaloby, ale zasláním tzv. „oznámení o zahájení rozhodčího řízení“ jednou stranou straně druhé. Na základě tohoto oznámení je zahájen proces jmenování jediného rozhodce nebo ustavení rozhodčího senátu. Ne zvolí-li strany pouze jediného rozhodce, rozhoduje spor tříčlenný rozhodčí senát. Nedohodnou-li se strany na osobě rozhodce, jmenuje rozhodce kompetentní orgán dohodnutý stranami (tzv. appointing authority). Mají-li rozhodovat rozhodci tři, každá strana jmenuje jednoho rozhodce a tito rozhodci pak zvolí předsedu rozhodčího senátu.

„Oznámení o zahájení rozhodčího řízení musí obsahovat:

- a) požadavek, aby spor byl řešen v rozhodčím řízení;*
- b) jména a adresy stran;*
- c) poukaz na příslušnou rozhodčí doložku nebo na smlouvu o rozhodci;*
- d) poukaz na smlouvu, z níž nebo v souvislosti s níž vznikl spor;*
- e) obecné vymezení nároku a popřípadě uvedení sporné částky;*
- f) žalobní žádání*
- g) navrhovaný počet rozhodců (tj. jeden nebo tři), jestliže se strany na tom již předtím nedohodly.“²²*

Rozhodčí pravidla UNCITRAL nekladou žádné zvláštní požadavky na osobu rozhodce, co se týče kvalifikace, odbornosti, atd. Strany mohou vyslovit nesouhlas s projednáváním sporu konkrétním rozhodcem, pokud mají pochyb o jeho nestrannosti a nezávislosti.²³ Rozhodčí senát či rozhodce jsou oprávněni postupovat v řízení podle svého uvážení. Co se týče jazyku, ve kterém bude vedeno rozhodčí řízení, záleží primárně na dohodě stran. Pokud se strany na jazyku nedohodly, určí jej rozhodce nebo rozhodčí senát. Následně musí být ve lhůtě určené rozhodcem zaslána stranu žalující žaloba, pokud již nebyla součástí oznámení o zahájení rozhodčího řízení. Pokud žaloba nebude ve stanovené lhůtě bez vážných důvodů podána, rozhodce či

²² Čl. 3 odst. 3 pravidel UNCITRAL.

²³ Čl. 10 odst. 1 pravidel UNCITRAL stanoví: „Kterýkoli rozhodce může být odmítnut, existují-li okolnosti vzbuzující oprávněné pochybnosti o jeho nestrannosti nebo nezávislosti“.

rozhodčí senát zpravidla rozhodčí řízení zastaví. Byla-li žaloba doručena, má žalovaný právo zaslat rozhodci či rozhodčímu senátu své vyjádření k žalobě. Lhůty dle pravidel UNCITRAL by neměly být delší než 45 dnů (k podání žaloby, vyjádření, atd.).

Ústní jednání je podle pravidel UNCITRAL v zásadě neveřejné, ale strany se mohou dohodnout na veřejném konání rozhodčího řízení. Pokud se strana neúčastní ústního jednání, může rozhodčí soud i přes to pokračovat v řízení (výjimkou by byla řádná omluva, která by prokázala závažný důvod nepřítomnosti). Rozhodci rozhodují spor podle hmotného práva, které si strany zvolily. Neurčí-li strany, podle jakého práva se má spor rozhodovat, použijí rozhodci kolizní normy, které považují pro daný spor za nejvhodnější. Rozhodci mohou rozhodnout dle zásad spravedlnosti, ale jen pokud je k tomu strany výslovně zmocní. Rozhodčí řízení končí zpravidla vydáním rozhodčího nálezu v písemné formě, na jehož znění se musí shodnout většina rozhodců. Takto vydaný nález je pro strany závazný a konečný.

4.3. Rozhodčí řízení a normy komunitárního práva

V souvislosti s rozhodčím řízením je nezbytné řešit otázku, do jaké míry ovlivňuje tuto oblast komunitární právo, které je pro Českou republiku závazné od května roku 2004. Na první pohled to vypadá tak, že právo ES oblast rozhodčího řízení výslovně neupravuje. Přesto existuje několik oblastí, které s rozhodčím řízením úzce souvisí. Na souvislost mezi rozhodčím řízením a komunitárním právem lze poukázat na příkladu vztahu rozhodovací praxe rozhodců a Soudního dvora Evropských společenství. S ohledem na svou nadřazenost tvoří komunitární právo součást právního řádu každého členského státu a musí být aplikováno též rozhodci.

Smlouva o Evropských společenstvích

V rámci této problematiky bych zmínila především otázku výkladu čl. 177 Smlouvy o Evropských společenstvích, podle kterého se soudy

členských států ES v řešení otázky slučitelnosti prejudiciálních otázek mohou obrátit na Soudní dvůr ES. Velmi diskutovanou se stala otázka, zda je tato možnost dána i rozhodčím soudům, resp. rozhodcům. Soudní dvůr Evropských společenství se touto otázkou zabýval v případě č. 102/81 ve věci Nordsee Deutsche Hochseefischerei ca Reederei Mond Hochseefischerei a další, v němž rozhodl dne 23. března 1982. V tomto případě se Soudní dvůr zabýval právě tím, zda rozhodce, resp. rozhodčí senát, představuje též soud tak, jak je myšlen v čl. 177. Stanovisko Soudního dvora bylo záporné, když odmítl svou pravomoc a rozhodl, že rozhodce, resp. rozhodčí soud jako soukromoprávní subjekt není povinen a ani oprávněn požádat Soudní dvůr Evropských společenství o rozhodnutí ohledně slučitelnosti s evropským právem. Soudní dvůr sice uznal, že existuje řada shod mezi řízením před rozhodci na straně jedné a řádnými soudy na straně druhé, avšak strany nebyly nuceny k tomu, aby rozhodčí smlouvou vyloučily pravomoc řádného soudu a pravomoci rozhodců se tak podřídily dobrovolně. Tím vyloučily i pravomoc řádného soudu jako orgánu státu, který jediný je oprávněn obrátit se na orgány Evropských společenství. Tento názor judikovaný Soudním dvorem ES se zdá být v současné době převažujícím názorem pokud jde o vztah rozhodců vůči kompetenci Soudního dvora ve smyslu zmiňovaného čl. 177.

V odborných kruzích se však nadále debatuje nad tím, zda by mohl rozhodce, resp. rozhodčí senát požádat Soudní dvůr Evropských společenství o rozhodnutí ohledně slučitelnosti s evropským právem prostřednictvím soudu státního. Jednoznačné řešení této otázky doposud není jasné.

Judikatura

Dále bych v souvislosti s problematikou evropského práva ve vztahu k rozhodčímu řízení zmínila rozhodnutí týkající se porušení evropského soutěžního práva. Evropský soudní dvůr vydal rozsudek v právní věci C 126/97, Eco Swiss China Time Ltd. V . Benetton International NV na základě předlohy nizozemského Nejvyššího soudu, ve kterém se vyjádřil k zásadní otázce vlivu komunitárního práva na národní

procesní právo.²⁴ Na základě rozhodčího nálezu byla odsouzena firma Benetton International NV k náhradě škody za nesplnění licenční smlouvy uzavřené v roce 1986 se společností Eco Swiss China Time Ltd. Jednalo se o smlouvu uzavřenou se společností Eco Swiss se sídlem v Hongkongu a společností Bulova Watch Co. Inc. se sídlem v New Yorku. Dle smlouvy byla společnost ECO oprávněna vyrábět oblečení a hodinky značky „Benetton by Bulova“ a tyto výrobky mohly být následně prodávány ECO Swiss a Bulovou. V licenční smlouvě bylo stranami dohodnuto, že se případné spory budou řešit v rozhodčím řízení u Nizozemského arbitrážního institutu. Tato dohoda nebyla oznámena Evropské komisi a nespádala pod blokové výjimky. Benetton smlouvu jednostranně ukončil před dobou skončení platnosti smlouvy a Eco a Bulova zahájily rozhodčí řízení. Ve věci byly vydány dva rozhodčí nálezy. V prvním byla konstatována povinnost Benettonu k náhradě škody a ve druhém rozhodčím nálezu byla vyčíslena výše náhrady škody. Druhý rozhodčí nález byl předložen nizozemskému soudu, který jej prohlásil za vykonatelný. Následně však Benetton vznesl námitku, že se oba rozhodčí nálezy přičí veřejnému pořádku, jelikož licenční smlouva je neplatná pro rozpor se soutěžním právem ES, a požadoval zrušení rozhodčích nálezů. Zmíněný soud tuto námitku odmítl, a proto Benetton podal odvolání k nejvyššímu nizozemskému soudu a požadoval, aby byl výkon rozhodčího nálezu pozastaven. Odvolací soud zastavil výkon rozhodčího nálezu vzhledem k možnému budoucímu zrušení rozhodčího nálezu. Poté ECO Swiss podala mimořádný opravný prostředek (kasační stížnost) k Nejvyššímu soudu.

Ze strany Nejvyššího soudu byly vzneseny otázky k ESD. Odpovědi některé otázky nechaly otevřené a řada z nich byla spíše nepřímých. První z dotazů směřoval k problematice zrušení rozhodčího nálezu soudem v případě že je v rozporu s čl. 81 smlouvy o založení ES. ESD pro tuto otázku uvedl řadu důvodů, které by měli rozhodci během

²⁴ Rozsudek ESD ze dne 1.6.1999, ve věci C 126/97, Eco Swiss China Time Ltd. V. Benetton International NV.

řízení zvažovat. Je-li neaplikace evropského soutěžního práva pojmána jako součást evropského veřejného pořádku hrozí zrušení rozhodčího nálezu pro porušení veřejného pořádku. A současně pokud jej aplikujeme, hrozí rozhodování nad rámec toho co strany žádaly. Dále bylo ESD judikováno, že vzhledem k tomu, že rozhodčí senáty nemají možnost žádat o interpretaci norem ESD a současně je v zájmu dosažení jednotné interpretace, aby tato otázka zůstala k přezkoumání národním soudům tam, kde je žádán přezkum. Pokud je to nutné, lze požádat ESD o předběžné řízení.

4.4. Procesní předpisy a rozhodčí řízení v ČR a v zahraničí

V této podkapitole se budu zabývat problematikou užití vnitrostátních procesních předpisů, které se aplikují před obecnými soudy v občanském soudním řízení, v rozhodčím řízení. Zaměřím se přitom na právní úpravu nejen v České republice, ale také v zahraničí.

Jednání před obecnými soudy je ve všech zemích upraveno tuzemským občanským právem procesním. Rozhodčí řízení je upraveno předpisy o rozhodčím řízení, platnými v místě konání rozhodčího řízení – tzv. *lex arbitri*. Některé státy ve svém právním řádu rozlišují mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením a právní úprava těchto druhů rozhodčího řízení bývá v rámci jedné země odlišná. Česká republika a mnoho dalších zemí takové rozlišení rozhodčího řízení v právním řádu zakotveno nemá a nerozlišuje tak rozhodčí řízení vnitrostátní a mezinárodní.

Procesní předpisy aplikovatelné na vnitrostátní občanské soudní řízení mají přesně stanovená pravidla pro celé řízení. Právní úprava rozhodčího řízení je do jisté míry odlišná a to z toho pohledu, že většina předpisů o rozhodčím řízení ponechává na zúčastněných stranách, aby si samy dohodly konkrétní pravidla rozhodčího řízení nebo mohou přijmout procesní pravidla některé stálé rozhodčí instituce. A. Bělohlávek k tomu uvádí: *“Moderní předpisy o rozhodčím řízení tedy nepředepisují žádná konkrétní procesní pravidla pro postup při řízení. Volnost zúčastněných stran*

*a rozhodců pokud jde o stanovení procesních pravidel je omezena pouze základním požadavkem – požadavkem řádného procesu.*²⁵ Právní úprava občanského soudního řízení nebývá často vhodná pro použití pro řízení před rozhodci a to zejména z toho důvodu, že rozhodčí řízení má svá určitá specifika a některá ustanovení procesních právních řádů se na rozhodčí řízení aplikovat ani nedají pro jejich rozpor se základními zásadami rozhodčího řízení.²⁶

Česká republika

V České republice je dle ustanovení § 30 ZRŘ umožněno přiměřeně užit pro rozhodčí řízení občanského soudního řádu. Jak jsem již uvedla, rozhodčí řízení má určité principy a zásady, kterými se odlišuje od klasického soudního řízení a proto by přiměřené užití o.s.ř. mělo být chápáno pouze jako podpůrný prostředek, nikoli jako nutnost tento předpis v rozhodčím řízení užit. Pokud jde o užití vnitrostátních řádů upravujících soudní řízení před obecnými soudy na mezinárodní rozhodčí řízení, poukazuji na názor zahraničního autora M. Kurkella, který říká, že *„pokud jde o procesní řád, je jedno z nejdůležitějších pravidel pravidlo negativní – pokud se strany nedohodnou jinak, právo a řády platné pro místní soudy nebo pro řízení před místními soudy se neaplikují“*²⁷ Dle názoru autora by tedy neměly být na mezinárodní rozhodčí řízení aplikovány právní předpisy upravující proces před vnitrostátními obecnými soudy, pokud se na tom strany výslovně nedohodly. Dle mého názoru je naopak užití vnitrostátních předpisů upravujících proces před obecnými soudy v rozhodčím řízení v určitých případech nezbytné. Pokud si totiž strany sporu přesně neurčí pravidla řízení a řády upravující rozhodčí řízení některé otázky rozhodčího řízení neřeší, je nezbytné podpůrně čerpat z pramenů dalších, tedy z právních předpisů upravujících řízení před obecnými soudy.

²⁵ Bělohávek, A., Procesní předpisy a rozhodčí řízení, Právní Fórum 2007, č. 12, str. 431.

²⁶ K tomu např. podkapitola 6.5.3. této práce, která se zabývá nemožností aplikace ustanovení o.s.ř. o směnečném rozkazním řízení v rozhodčím řízení.

²⁷ Kurkella, M.: Due Process in International Commercial Arbitration. Oceana Publishing, New York 2005, str. 47.

Různé právní řády mnoha zemí mají odlišně upravené užití vnitrostátních procesních řádů na rozhodčí řízení. Obecně lze však říci, že předpisy upravující rozhodčí řízení ve většině zemí nevyžadují, aby se rozhodčí řízení řídilo ustanoveními vnitrostátních předpisů, které upravují proces před obecnými soudy. V následujícím výkladu se pokusím podrobněji zaměřit na některé vybrané země a zhodnotit, zda ve svých právních řádech rozlišují mezinárodní a vnitrostátní rozhodčí řízení a zda je podle jejich národních úprav možné užít na rozhodčí řízení vnitrostátních procesních předpisů.

Německá spolková republika

V první řadě se zaměřím na *Německo*, které má rozhodčí řízení upraveno ve zvláštním oddíle Civilního procesního řádu²⁸ (dále jako ZPO). V tomto zákoně je upravena veškerá problematika rozhodčího řízení v Německu, jak vnitrostátního, tak mezinárodního. Zbylá ustanovení ZPO se na rozhodčí řízení nevztahují a jsou použitelná pouze před německými obecnými soudy.²⁹ V ZPO je zakotveno, že stany mají právo určit si procesní pravidla, a to buď samy nebo s odvoláním na určitý soubor pravidel pro rozhodčí řízení.³⁰ Podobně jako v našem ZRŘ je i v německém ZPO upravena základní zásada rozhodčího řízení, kterou je rovnost stran a poskytnutí jim možnosti vyjádřit se v rozhodované věci. Co se týče mezinárodního i vnitrostátního rozhodčího řízení, mohou se strany dohodnout na tom, že se v jejich rozhodčím řízení budou uplatňovat pravidla jednání obsažená v ZPO. Tato pravidla obsažená v ZPO však musí být slučitelná s povahou rozhodčího řízení, jinak je rozhodci neužijí.³¹ V případě, že se strany nedohodnou na určitých pravidlech, povede rozhodčí senát rozhodčí řízení takovým způsobem, který považuje za vhodný.³² Lze tedy shrnout, že v Německu je odlišeno mezinárodní a vnitrostátní rozhodčí řízení.

²⁸ Zivilprozessordnung, kniha 10, článek 1025-1066.

²⁹ Kreindler, R. – Schäfer, J. – Wolff, R.: Schiedsgerichtsbarkeit – Kompendium für die Praxis. 2006; poznámka č. 701.

³⁰ Zivilprozessordnung, článek 1042.

³¹ Schwab, K. H. – Walter, G.: Schiedsgerichtsbarkeit. 7. vyd., C. H. Beck/Helbig & Lichterhahn, München 2005, str. 129, poznámka 31.

³² Zivilprozessordnung, článek 1042.

Co se týče užití pravidel obsažených ve vnitrostátním procesním řádu (ZPO) – tato se v mezinárodním i vnitrostátním rozhodčím řízení užijí pouze v případě, že se tak strany dohodnou, a pokud taková dohoda není, může jich rozhodce užít takovým způsobem, který považuje za vhodný.

Francie

Další zemí, na kterou se v této části své práce zaměřím je *Francie*. Francouzský nový zákoník občanského procesu (Nouveau code de procedure civile)³³ upravuje rozhodčí řízení ve své knize 5., v článcích 1442-1507. NCPC upravuje pravidla jak pro vnitrostátní, tak pro mezinárodní rozhodčí řízení. Pravidla obsažená v oddílech upravujících řízení před obecnými soudy se nevztahují na rozhodčí řízení. Ve Francii, podobně jako je tomu v Německu, se NCPC, který upravuje proces před vnitrostátními soudy, nevztahuje na mezinárodní obchodní rozhodčí řízení s výjimkou těch případů, kdy se na jeho užití strany výslovně dohodnou. Co se týče vnitrostátního rozhodčího řízení, nejsou rozhodci až na nějaké výjimky povinni aplikovat NCPC. V případě, že se strany nedohodnou na procesních pravidlech, budou pravidla pro rozhodčí řízení ponechána na úvaze rozhodčího senátu. Rozhodci přitom mohou užít pravidel právního řádu jiného státu nebo např. souboru rozhodčích pravidel některé stálé rozhodčí instituce.³⁴ Z uvedeného tedy vyplývá, že NCPC nevyžaduje, aby rozhodci v tomto případě (tedy pokud se strany samy nedohodnou na konkrétních pravidlech) aplikovali pouze francouzský NCPC, ale mají při výběru vhodných pravidel absolutní volnost.

Anglie

Podobně jako Německo a Francie, také *Anglie* zná rozlišování na mezinárodní a vnitrostátní rozhodčí řízení. Jistý rozdíl oproti shora uvedeným zemím zde však nalezneme. V Anglii je rozhodčí řízení upraveno v samostatném zákoně o rozhodčím řízení (Arbitration Act), přičemž tento

³³ Dekret č. 75-1123 z 5. prosince 1975.

³⁴ Článek 1494 odst. 2 francouzského Nového zákoníku občanského práva procesního, k dispozici v elektronické formě na <http://www.legifrance.gouv.fr/>.

zákon se vztahuje na veškerá rozhodčí řízení s místem konání v Anglii, Walesu nebo v Severním Irsku.³⁵ Občanské právo procesní je upraveno v úplně jiném, samostatném zákoně, který se na rozhodčí řízení nevztahuje. K této otázce se vyjádřil anglický Vrchní soud ve věci *Assimina Maritime Ltd v. Pakistan National Shipping Corp (The Tasman Spirit)*, kde judikoval, že v Anglii existuje rozdíl mezi vedením sporu před soudem a v rozhodčím řízení. Soud konkrétně odmítl uplatnění běžné zásady poskytnutí informací nezúčastněnými stranami („non-party disclosure“), zakotveného v občanském procesním řádu, na rozhodčí řízení s výjimkou případů, kdy si strany aplikaci těchto předpisů výslovně sjednají.³⁶ Podle anglického zákona o rozhodčím řízení si strany mohou zvolit, jaká procesní pravidla budou v rozhodčím řízení používat a lze tak po dohodě stran aplikovat též pravidla použitelná před obecnými soudy.³⁷ Pokud strany této možnosti nevyužijí, zůstává volba procesních otázek na rozhodcích. Strany si rovněž mohou zvolit právo nebo jiné hledisko, dle něž mají rozhodci rozhodnout jejich spor. Výrazem „jiné hledisko“, jak vyplývá z analýzy teoretických prací a komentářů, je dána stranám možnost volby i *lex mercatoria* nebo dle ekvity. V případě neexistence volby práva rozhodného stranami, rozhodci aplikují právo, na něž odkáže kolizně právní norma, jenž považují v daném případě za rozhodnou. Nadto, ustanovení upravující určení práva rozhodného pro meritum sporu je dispozitivní a strany jej tudíž mohou zcela nahradit svým ujednáním.

USA

Na posledním místě zmíním *Spojené státy americké*, kde je rozhodčí řízení upraveno federálním zákonem o rozhodčím řízení.³⁸ V tomto předpise je upraveno jak vnitrostátní, tak také mezinárodní rozhodčí řízení, které bylo do zákona doslovně převzato z Newyorské úmluvy o vzájemném uznávání a

³⁵ Anglický zákon o rozhodčím řízení, čl. 2 odst. 1 – předpis je k dispozici v elektronické formě na: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1996/1996023.htm>.

³⁶ Bělohávek, A., Procesní předpisy a rozhodčí řízení, Právní Fórum 2007, č. 12, str. 431.

³⁷ Anglický zákon o rozhodčím řízení, článek 34 odst. 1, zdroj viz výše.

³⁸ United States Arbitration Act, k dispozici v elektronické formě na adrese: http://www.chamber.se/arbitration/shared_files/laws/arbitract_us_part2.html.

výkonu rozhodčích nálezů. Federální zákon o rozhodčím řízení nepředpokládá užití jakéhokoli občanskoprávního procesního předpisu, který se užívá na řízení před obecnými soudy. V souvislosti s tím upozorním na rozhodnutí odvolacího soudu v USA, který odmítl užití federálního soudního procesního řádu. Navrhovatel se domáhal zrušení rozhodčího nálezu z důvodu nepřipuštění předložení dalších důkazů a slyšení dalších svědků. Odvolací soud potvrdil rozhodnutí rozhodčího senátu a odmítnul navrhovatelovu argumentaci, že zamítnutí představuje nesprávné posouzení ve smyslu Newyorské úmluvy a federálního zákona o rozhodčím řízení.³⁹ Ve federálním zákoně o rozhodčím řízení je zakotvena zásada autonomie stran a ty si tak mohou zvolit procesní pravidla použitelná pro rozhodčí řízení. V USA dále existuje zákon o jednotném rozhodčím řízení, který obsahuje soubor jednotných pravidel pro vnitrostátní rozhodčí řízení konající se v jednotlivých státech USA. Tento zákon se nevztahuje na mezinárodní rozhodčí řízení, ale strany se mohou dohodnout, že se jejich spor bude pravidly uvedenými v tomto zákoně řídit.

Shrnutí

Shrnu-li shora uvedenou právní úpravu mnou vybraných zemí, dospívám k závěru, že se procesní předpisy užívané na řízení před obecnými soudy nevztahují na mezinárodní rozhodčí řízení a ve vnitrostátním rozhodčím řízení se s takovým postupem lze setkat spíše výjimečně. Obecně ve všech těchto zemích platí, že si strany mohou dohodnout, jaká pravidla si pro své rozhodčí řízení zvolí a v případě, že se strany na žádných pravidlech nedohodnou, rozhodne o jejich výběru rozhodčí senát. Strany si pro svůj spor mohou vybrat též pravidla stanovená v civilních procesních řádech, ale rozhodce takto vybraná pravidla nemůže aplikovat v případě, že by odporovala základním zásadám rozhodčího řízení.

³⁹ Bělohávek, A., Procesní předpisy a rozhodčí řízení, Právní Fórum 2007, č. 12.

5. Rozhodčí smlouva

5.1. Pojem a druhy

Předpokladem pro projednání a rozhodnutí sporu v rozhodčím řízení je jednak způsobilost sporu být předmětem rozhodčího řízení (tzv. arbitrabilita předmětu řízení – o arbitrabilitě podrobněji v následující kapitole) a dále existence rozhodčí smlouvy (anglicky Arbitration Agreement, německy Schiedsvereinbarung).

Pojem rozhodčí smlouvy

Vzorový zákon UNCITRAL definuje mezinárodní rozhodčí smlouvu v článku 7 takto: *„Rozhodčí smlouva je dohoda stran, že všechny nebo určité spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu, ať již smluvního nebo mimosmluvního, budou řešeny v rozhodčím řízení.“*

Newyorská úmluva uvádí definici rozhodčí smlouvy v článku II. Odst. 1 takto: *„Každý smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu, ať již smluvního či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.“*

Druhy rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva může být uzavřena v situaci, kdy mezi stranami již dříve vytvořeného právního vztahu vznikl spor. V tomto případě se jedná o **smlouvu o rozhodci**. V praxi se velmi často stává, že pokud strany nejsou schopny vyřešit spor vzájemným jednáním a komunikací, „je prakticky téměř vyloučeno sjednat smlouvu o rozhodci“.⁴⁰

Ve druhém případě jde o situaci, kdy je smlouva uzavřena pro všechny spory, které v budoucnu vzniknou z určitého právního vztahu nebo

⁴⁰ Růžička, K.: Obchodujeme se zahraničím, Montanex spol. s r.o., Ostrava 1993, str. 44.

z vymezeného okruhu právních vztahů (tzv. **rozhodčí doložka**). Ujednání o tom, že případný spor bude řešen v rozhodčím řízení může být obsaženo buď v textu jiné smlouvy (např. kupní smlouvy, smlouvy o zprostředkování, smlouvy o dílo, atd.), nebo může být rozhodčí doložka obsažena ve všeobecných obchodních podmínkách, které jedna ze smluvních stran používá jako součást uzavírané obchodní smlouvy. V souvislosti s tímto bych ráda upozornila na vztah rozhodčí smlouvy a smlouvy hlavní. Otázkou je, zda-li je existence rozhodčí smlouvy vždy závislá na existenci smlouvy hlavní nebo zda existuje samostatně a nezávisle. Náš právní řád zastává teorii samostatnosti obou smluv, kdy § 267 odst. 3 obchodního zákoníku stanoví: *„Je-li součástí jinak neplatné smlouvy dohoda o volbě práva nebo tohoto zákona nebo dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, jsou tyto dohody neplatné pouze v případě, že se na ně vztahuje důvod neplatnosti. Neplatnost těchto dohod se naopak netýká neplatnosti smlouvy, jejíž jsou součástí.“*

Z § 2 odst. 3 ZRŘ lze dovodit ještě třetí typ rozhodčí smlouvy, kterým je tzv. **neomezený kompromis** (všeobecné ujednání). Tento druh rozhodčí smlouvy je uzavírán mezi stranami, které mezi sebou uzavírají po delší dobu různé smlouvy. Týká se předem neurčitého počtu smluv a případných sporů.

Uzavření rozhodčí smlouvy neznamená zahájení vlastního rozhodčího řízení a z tohoto důvodu nezpůsobuje litispendenci. Platně uzavřená rozhodčí smlouva má ale významné procesní důsledky:

1) dochází k derogaci jurisdikce obecných soudů a soud nemůže spor projednat. Z tohoto důvodu musí ve smyslu § 106 odst. 1 o.s.ř. řízení zastavit. Podle tohoto ustanovení soudy v praxi postupují, což lze dovodit z dostupné judikatury⁴¹;

⁴¹ Usnesení Okresního soudu v Nymburce č.j. 5C 906/99-17, Usnesení Krajského soudu č.j. 29 Co 166/2001-36.

2)rozhodčí smlouva váže i právní nástupce smluvních stran, jestliže to strany nevyloučí přímo v rozhodčí smlouvě.

ZRŘ nepřipouští jeho použitelnost na všechny spory, které mohou mezi stranami vzniknout tím, že možnost uzavřít rozhodčí smlouvu váže pouze na ty majetkové spory, v nichž by jinak bylo možno uzavřít před soudem smír podle § 99 o.s.ř. Musí se tedy vždy jednat o spory majetkové a o spory, k jejichž projednání by jinak byla dána pravomoc soudu. Další nutnou podmínkou pro konání rozhodčího řízení je možnost uzavřít o předmětu sporu smír, přičemž smír je možné uzavřít „připouští-li to povaha věci“. Zákon též nepřipouští možnost sjednat rozhodčí smlouvu v majetkových sporech vzniklých v souvislosti s exekucí a v majetkových sporech, které jsou vyvolány prováděním konkurzu a vyrovnání (blíže k arbitrabilitě následující kapitola).

5.2. Forma a obsah

Forma rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva musí být podle našeho právního řádu uzavřena v písemné formě. Totéž vyžadují i čl. II odst. 1 Newyorské úmluvy a čl. II odst. 1 Evropské úmluvy. Na rozdíl od těchto úmluv však tuzemská právní úprava umožňuje uzavření rozhodčí smlouvy telefaxem, dálnopisem nebo elektronickými prostředky. Rozhodčí smlouva nemusí být pouze na jedné listině a je možná i taková rozhodčí smlouva, kdy jedna strana navrhne druhé straně vyřešit spor v rozhodčím řízení a druhá strana vysloví s rozhodčím řízením souhlas.

Aktuální se stala otázka, zda lze uzavřít rozhodčí smlouvu výměnou e-mailových zpráv. Z rozhodcovské praxe známe případ, kdy žalovaný namítal před rozhodci nedostatek pravomoci rozhodčího soudu z důvodu neplatnosti rozhodčí smlouvy uzavřené prostřednictvím e-mailu. Svou námitku odůvodňoval tím, že elektronická zpráva neobsahovala elektronický

podpis⁴² žalovaného. Jeho námitka byla zamítnuta, jelikož bylo prokázáno, že mezi stranami byla uzavřena rozhodčí smlouva ve smyslu § 3 odst. 1 ZRŘ. Písemná forma rozhodčí smlouvy byla zachována, protože byla sjednána elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejího obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly⁴³.

Je-li rozhodčí smlouva sjednána v rámci smlouvy hlavní – formou rozhodčí doložky, je tato doložka dle § 3 odst. 2 ZRŘ platně ujednána i tehdy, je-li písemný návrh smlouvy s rozhodčí doložkou druhou stranou přijat způsobem, z něhož je patrný její souhlas s obsahem rozhodčí smlouvy.

Obsah rozhodčí smlouvy

Jelikož ZRŘ ani žádná mezinárodní smlouva nestanoví obsah rozhodčí smlouvy, lze za rozhodčí smlouvu považovat jakékoli smluvní ujednání stran, ze kterého jednoznačně vyplývá, že případný spor z dané smlouvy strany vyloučily z pravomoci obecných soudů, přičemž rozhodnutí svěřily rozhodčímu řízení. Avšak pokud je obsah rozhodčí smlouvy příliš strohý (např. "všechny spory z této kupní smlouvy budou projednány v rozhodčím řízení"), mohou nastat problémy ohledně určení počtu rozhodců a jakým způsobem mají být určeni, kde se bude rozhodčí řízení konat, atd.

Z výše uvedených důvodů je proto lepší, aby se strany dohodly alespoň na nejdůležitějších otázkách, jakými jsou např. kolik rozhodců má spor rozhodovat, jakým způsobem budou určeni, kde se bude rozhodčí řízení konat, odměna rozhodců, atd. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky doporučuje například toto znění rozhodčích doložek: "*Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky podle jeho Řádu a Pravidel jedním rozhodcem jmenovaným předsedou Rozhodčího soudu.*"

⁴² Srov. § 2 písm. b) , § 3 a 4 zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ Rsp 16/2004, Retrospektiva.

Co se týče obsahu rozhodčí smlouvy, je podstatný rozdíl v tom, zda byla uzavřena ve prospěch stálého rozhodčího soudu nebo ve prospěch rozhodčího řízení ad hoc. Pokud strany zvolily první variantu, podřizují se tím procesním pravidlům platným pro rozhodčí řízení před vybraným rozhodčím soudem. Jestliže strany zvolily druhou variantu, tj. rozhodčí smlouvu ve prospěch řízení ad hoc, mohou se dohodnout na tom, že se v řízení bude postupovat podle procesních pravidel určitého stálého rozhodčího soudu nebo podle Rozhodčích pravidel vypracovaných Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo – UNCITRAL.

5.3. Platné uzavření rozhodčí smlouvy

V poslední době se mezi odbornou veřejností a také na úrovni českých médií řešila otázka právní konformity zahajování rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy, resp. zda lze takto vůbec v rozhodčím řízení postupovat a zda rozhodčí nález vydaný v rozhodčím řízení, které nebylo předem dohodnuto oběma stranami, není v rozporu s právním řádem.

Na tuto problematiku se objevily dva rozdílné názory a předmětem sporu mezi zastánci rozhodčího řízení bez existence rozhodčích smluv a odpůrci tohoto postupu byly následující otázky:

1) zda je možné rozhodčí řízení zahájit také v případě neexistence rozhodčí smlouvy,

2) zda může rozhodce, který rozhoduje o své pravomoci pokračovat v řízení pokud ví, že rozhodčí doložka existuje,

3) jestli je možné vydat rozhodčí nález v případě, že strana sporu nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce ve smyslu § 15 odst. 2 ZRŘ při prvním úkonu v řízení,

4) zda lze vydat rozhodčí nález, pokud strana sporu nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce vůbec a během celého řízení zůstane nečinná.

Základem zastánců tzv. „teorie zhojitelnosti neexistence rozhodčí smlouvy (doložky)" je znění § 15 odst. 2 ZRŘ. Podle tohoto paragrafu: "Námitku nedostatku pravomoci, zakládající se na neexistenci, neplatnosti, nebo zániku rozhodčí smlouvy, nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana vznést nejpozději při prvním úkonu ve věci samé." Z tohoto znění většina zastánců této teorie usuzuje, že podá-li někdo návrh na zahájení rozhodčího řízení a žalovaná strana se k němu nevyjádří negativním způsobem (bez ohledu, zdali se vůbec vyjádří), je rozhodčí řízení možné provést a ve věci rozhodnout.

L. Lisse se ve studii Ústavu práva a právní vědy zabývá otázkou konání rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy. Podle jeho názoru lze rozhodčí řízení konat na základě:

a) platné rozhodčí smlouvy nebo platné rozhodčí doložky – v tomto případě je vůle řešit spor v rozhodčím řízení založena aktem dobrovolnosti spočívajícím v uzavření dohody o řešení sporu mezi stranami,

b) konkludentního aktu žalované strany, která však musí učinit úkon v řízení ve věci samé, například zašle vyjádření k žalobě a zároveň nenamítne nedostatek pravomoci rozhodce z důvodu neexistence rozhodčí smlouvy či rozhodčí doložky.⁴⁴

Podle názoru A. Bělohávkova: „Situaci, kdy je spor arbitrabilní a účastník se pustí do projednávání věci samé aniž by uplatnil námitku nedostatku pravomoci (příslušnosti) rozhodců nelze v žádném případě považovat za konkludentní uzavření rozhodčí smlouvy, nýbrž spíše o ratihabici nedostatku formy takové rozhodčí smlouvy. Konkludentní uzavření rozhodčí smlouvy nepřichází v úvahu. Pasivní chování některého účastníka v řízení nelze v žádném případě považovat za potvrzení existence rozhodčí smlouvy (o to méně pak za souhlas s uzavřením rozhodčí smlouvy), ani za potvrzení existence o aplikaci konkrétních procesních pravidel (příp. za jiný

⁴⁴ Srov. Lisse, L.: Studie Ústavu práva a právní vědy LL/upav/2005/05, s.15.

souhlas k jejich použití).“⁴⁵ Rovněž P. Smolík nesouhlasí s konáním rozhodčího řízení bez existence rozhodčí smlouvy a podle jeho názoru je zásadním pravidlem pro konání rozhodčího řízení jeho dobrovolnost – na rozdíl od řízení před soudem, kde jsou obě strany povinny akceptovat pravomoc soudu. Naopak pro rozhodčí řízení platí pravidlo, že se může konat pouze v případě, kdy k němu daly pro daný konkrétní spor všechny zúčastněné strany souhlas v podobě uzavření písemné rozhodčí smlouvy. „Rozhodčí řízení tak lze vést pouze mezi těmi stranami, které pro vzniklý právní spor svěřily pravomoc tento spor rozhodnout místo soudu rozhodčímu orgánu (rozhodci, více rozhodcům nebo stálému rozhodčímu soudu), a to výlučně písemnou rozhodčí smlouvou, která přesně definuje spor, jenž je možné takto řešit.“⁴⁶

Podle mého názoru je základní podstata rozhodčího řízení zakotvena v ustanovení § 2 ZRŘ: " Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva)." Proto jen v případech, kdy se strany dohodnou, může být věc vyňata z pravomoci soudu. Není tedy možné provést rozhodčí řízení v případech, kdy by s tímto způsobem řešení sporu strany nevyjádřily souhlas, přičemž za souhlas bych považovala i situaci, kdy druhá strana začne projednávat spor ve věci, aniž by vznesla námitku neexistence rozhodčí smlouvy. Za přijetí návrhu k uzavření rozhodčí smlouvy (učiněného žalobou) však není možné považovat mlčení. V takovém případě by nebyl dán základní předpoklad konání rozhodčího řízení - dohoda stran. Pokud nedošlo mezi stranami sporu k předchozí dohodě o tom, že určitý okruh sporů bude rozhodován v rozhodčím řízení a některá strana přes to podá žalobu k nějakému rozhodci či rozhodčímu soudu, a druhá strana s ní

⁴⁵ Bělohávek, A.: Vznik rozhodčí smlouvy a oprávnění rozhodců. Právní zpravodaj 7/2005, s. 11 an.

⁴⁶ Smolík, P.: Rozhodčí řízení bez souhlasu strany? Neexistuje! Zdroj: www.ceskenoviny.cz/prilohy/paragrafy.

nesouhlasila, je nutné vyčkat, zdali druhá strana bude souhlasit s projednáváním sporu v rozhodčím řízení.

Dodatečný souhlas druhé strany může být vyjádřen buď výslovně, nebo konkludentně tím, že se přímo pustí do obhajoby, aniž by vznesla námitku neexistence, nebo neplatnosti rozhodčí smlouvy. Nestane-li se tak, pak se podle mého názoru osoba, jíž byla žaloba doručena, nestane rozhodcem a nemůže spor rozhodovat, resp. její další činnost není relevantní ke vztahům mezi oběma stranami a rozhodčí nález, který by byl vydán, je nulitní a neměl by mít jakékoliv právní následky.

Problém však vzniká v okamžiku, kdy byl vydán rozhodčí nález, i když nebyla platně rozhodčí smlouva uzavřena. Tento rozhodčí nález je totiž formálně podle našeho právního řádu exekučním titulem, na základě kterého může být nařízen výkon rozhodnutí.

5.4. Zánik

K zániku rozhodčí smlouvy může dojít v těchto případech:

1)dohodou smluvních stran o jejím zrušení. Tato dohoda musí mít písemnou formu, stejně jako rozhodčí smlouva. Lze se však setkat i s názorem, že dohoda o zrušení rozhodčí smlouvy nemusí být písemná⁴⁷. Domnívám se, že vzhledem k ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘ a k předcházení případným sporům je vhodná písemná forma;

2)vydáním rozhodčího nálezů nebo uzavřením **smíru**, čímž byly mezi stranami vyřešeny sporné vztahy;

3)byla-li rozhodčí smlouva uzavřena na dobu určitou, zaniká **uplynutím doby**. V praxi se toto neužívá, neboť by mohla nastat situace, kdy by rozhodčí řízení nemohlo být skončeno vydáním rozhodčího nálezů, protože uplynutím stanovené doby v průběhu řízení by rozhodci pozbyli pravomoc rozhodnout ve věci;

⁴⁷ Macur J.: Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů, Právo a podnikání, 1995.

4) smlouva o rozhodci pro rozhodčí řízení ad hoc zaniká v případě, jestliže stanovený rozhodce svou funkci **nepřijme, pozbude způsobilosti** vykonávat funkci rozhodce nebo **zemře**;

5) rozhodčí smlouva dále může zaniknout též v případě, kdy byl **zrušen rozhodčí nález**, pokud mezi stranami neexistovala platná rozhodčí smlouva nebo tato smlouva byla stranami zrušena.

6. Arbitrabilita

6.1. Pojem

Arbitrabilitou se rozumí okruh právních vztahů, ve kterém si státní moc nevyhradila právo rozhodovat výlučně státními soudy (popřípadě jinými svými orgány) a připustila tedy, aby spory byly rozhodovány i rozhodci, pokud si tak strany ujednají⁴⁸. V této oblasti se státní moc zavázala uznávat a vykonávat rozhodčí nálezy v řešení sporů, pokud byly dosaženy zvláštním postupem, jenž probíhá z iniciativy stran a za jejich účasti způsobem, jenž stát svým zákonodárstvím připouští. Tento proces nazýváme rozhodčím řízením.

Arbitrabilitu lze z pohledu smluvního práva ve vztahu k rozhodčímu řízení označit jako přípustnost předmětu smlouvy, v tomto případě smlouvy rozhodčí.⁴⁹ Posouzení přípustnosti sporu k řešení v rozhodčím řízení je stále diskutovaný problém. Termín arbitrabilita bývá užíván v různém významu. Mnoho autorů rozlišuje arbitrabilitu objektivní a subjektivní. **Objektivní** arbitrabilitou se rozumí soubor vztahů, v nichž je obecně možno výběrem stran pověřit rozhodce k rozhodnutí. **Subjektivní** arbitrabilitou se pak rozumí jen ten soubor vztahů, který si strany v rozhodčí smlouvě vybraly. Objektivní arbitrabilita je dána právem státu, zatímco subjektivní je dána výběrem stran, který ale nemůže překročit hranice právním řádem toho kterého státu

⁴⁸ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, C.H. Beck 2004, str. 73.

⁴⁹ Rozehnalová N., Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2002, str. 70.

vymezené. Jak konstatuje Alexander Bělohávek, „*Podmínkou možnosti svěřit projednání konkrétního sporu do pravomoci rozhodců tak není tedy toliko existence odpovídající dohody stran o takovém způsobu řešení sporů, ale i skutečnost, že právní řád takovou delegaci jurisdikční výsosti státu na soukromoprávní subjekt umožňuje*“⁵⁰.

Arbitrabilita je obecně upravena v ust. § 2 ZRŘ, jehož první odstavce stanoví, že „*Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva)*“. V odstavci druhém téhož paragrafu se potom dále uvádí, že „*rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír*“.

Zákonnou podmínkou k rozhodnutí sporu v rozhodčím řízení je jednak přípustnost projednání takového sporu v řízení před rozhodci a jednak existence platné rozhodčí smlouvy (o tom viz kapitola 5).

Pravomoc rozhodce k projednání a rozhodnutí sporu v rozhodčím řízení je dána za podmínky, že by k projednání a rozhodnutí sporu byl příslušný přímo soud. Rozhodčí smlouva (doložka) by vzhledem k výše uvedenému nebyla přípustná tam, kde by byl nebo měl být pro spory určitého typu příslušný buď jiný orgán než soud, např. typicky správní orgán. Interpretace arbitrability je přímo spojena s otázkou možnosti uzavření smíru ve smyslu ust. § 99 o.s.ř., která je jednou z jejích zákonných podmínek. V souladu s ust. § 99 odst. 1 o.s.ř. mohou účastníci skončit řízení před soudem smírem, a to za podmínky, že to připouští povaha věci. Pro určení arbitrability sporů v rozhodčím řízení je tedy nezbytné v každém případě zkoumat, zda by účastníci mohli o předmětu sporu uzavřít smír (a pak bude arbitrabilita dána) či nikoliv (a pak nebude arbitrabilita dána).

⁵⁰ Srov. in Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář. 1. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 701.

Povaha věci nepřipouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž účastníci nejsou ve dvoustranném vztahu, a pokud právní úprava vylučuje, aby si mezi sebou upravili právní vztahy svými dispozitivními úkony odchylně od zákona, např. ve věcech, v nichž může soud zahájit řízení (i) bez návrhu.⁵¹

Arbitrabilní jsou rovněž např. majetkové spory mezi společníky v rámci obchodních společností týkající se jejich práv a povinností buď vůči sobě navzájem v souvislosti s jejich majetkovou účastí na společnosti, nebo ve vztahu ke společnosti. Jde totiž o plnění ocenitelná v penězích a tedy plnění majetková.

Spory nearbitrabilní

Existují případy, kdy arbitrabilita dána není a v nichž není možno ve smyslu ustanovení § 99 odst. 1 o.s.ř. uzavřít smír. Z těchto lze uvést např. řízení, v nichž se rozhoduje o osobním stavu ve smyslu ustanovení § 80 písm. a) o.s.ř. Jde např. o rozvod, neplatnost manželství, určení, zda tu manželství je či není, určení otcovství, osvojení, o způsobilosti k právním úkonům, o prohlášení za mrtvého, případně též jiné statusové věci.

Další skupinou případů, u nichž je s odkazem na ustanovení § 2 odst. 2 ZRŘ vyloučena arbitrabilita, jsou ty, u nichž jejich povaha uzavření smíru ani nepřipouští, tj. věci, u nichž dohodu účastníků nepřipouští hmotné právo⁵². Spory, o nichž platně nelze uzavřít rozhodčí smlouvu a založit tak pravomoc rozhodců k jejich projednání a rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 ZRŘ, budou tedy jednak případy, o nichž to buď

- (i) zákon výslovně stanoví, nebo
- (ii) věci, v nichž nemožnost uzavřít smír v řízení před soudem vyplývá ze samotné povahy takové věci.

⁵¹ Jde např. o řízení podle § 81 odst. 1 o.s.ř., mezi něž patří řízení ve věci péče o nezletilé, řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, řízení o způsobilosti k právním úkonům, řízení opatrovnické, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení o dědictví, řízení o určení, zda tu manželství je či není, a další řízení, kde to připouští zákon.

⁵² Jde např. o zrušení podílového spoluvlastnictví či zrušení společného jmění manželů či o vypořádání dědictví.

V našem právním řádu není nijak definován pojem majetkové vztahy a různí autoři vytvářejí rozdílné definice tohoto pojmu. Např. Kalenský jej definuje jako „všechny spory, jejichž předmětem je majetek, nebo jejichž předmět lze vyjádřit v majetkových hodnotách, především v penězích, a to bez ohledu, zda jde o spor směřující k povinnosti plnit, činit, popřípadě zdržet se určitého jednání či něco strpět, či o spor na určení určitého práva nebo právního vztahu“.⁵³

Shora uvedené vymezení přípustnosti konání rozhodčího řízení lze označit jako pozitivní vymezení arbitrability. ZRŘ též vymezuje arbitrabilitu sporů negativně a to tak, že nepřipouští možnost sjednat rozhodčí smlouvu v majetkových sporech vzniklých v souvislosti s exekucí a v majetkových sporech incidenčních.⁵⁴ Lze doplnit, že v některých zemích je umožněna rovněž arbitrabilita sporů i ve věcech souvisejících například s konkursem a vyrovnáním.

6.2. Mezinárodněprávní arbitrabilita

Jde-li o řešení sporů s mezinárodním prvkem, musíme se zabývat otázkou, který právní řád bude při posuzování arbitrability sporů v rozhodčím řízení rozhodný. V mezinárodních sporech může nastat situace, že subjektivní arbitrabilita, neboli okruh sporů, který chtěly strany předat k rozhodnutí rozhodci, může odpovídat právu jednoho státu, zatímco bude

⁵³ In Mothejzíkova, J. Steiner, V. a kol. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1996, s. 12.

⁵⁴ Termín incidenční spor je běžně užíván teorií i soudní praxí s tím, že vyjadřuje spory vyvolané konkursním řízením, či vyrovnávacím řízením. Do této doby byl incidenční spor právní věcí, která byla odděleně projednávána s ohledem na samostatný skutkový základ, rozdílný okruh účastníků. Nová právní úprava insolventního práva však incidenční spory zahrnuje do insolvenčního řízení s tím, že jsou nedělitelnou složkou insolvenčního řízení a rozhoduje o nich stejný soud jako v insolvenčním řízení.

Ust. § 159 odst. 1 insolvenčního zákona podává tento výčet incidenčních sporů:

- a) spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek,
- b) spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení
- c) spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela,
- d) spory na základě odpůřčí žaloby,
- e) spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem,
- f) další spory, které zákon označí jako spory incidenční.

překračovat hranice dané právem státu jiného. Při takovém konfliktu objektivních arbitrabilit je potřeba vycházet z pravidel, jež pro určení práva rozhodného stanoví mezinárodní právo. Tuto otázku je nezbytné sledovat z pohledu následujících právních řádů:

V první řadě je to právní řád místa, kde bude rozhodován existující či budoucí spor. Tato otázka je pravidelně podřízena právnímu řádu fora buďto výslovně, nebo lze předpokládat, že by při nevýslovné úpravě byla součástí veřejného pořádku tohoto právního řádu. V dosahu českého práva lze nalézt výslovnou úpravu v ust. § 36 ZRŘ.

Stejný význam jako právní řád fora má v případě, že rozhodčí nález nebyl dobrovolně vykonán, i právní řád místa, kde má dojít k nucenému výkonu rozhodčího nálezu. Důvodem je existence možnosti odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu ex offio, zakotvená jednak v normách mezinárodního původu⁵⁵, jednak i normách původu vnitrostátního⁵⁶. Otázka nepřípustnosti rozhodčí smlouvy, tj. nearbitrability sporu na území státu, kde je žádáno o nucený výkon, je pravidelně důvodem pro odepření výkonu rozhodčího nálezu.

Teoreticky může přijít do úvahy i další právní řád, konkrétně bývá literaturou zmiňován lex causae hlavního závazku. Nicméně vzhledem k charakteru této otázky - posun pravomocí orgánů a přípustnost řešení sporu orgánem jiným - je přímý vliv jiných právních řádů podstatou věci samé vyloučen.

6.3. Pracovněprávní spory

Právní úprava v zákoníku práce

Mezi velmi diskutovanou a poměrně spornou oblast práva patří v souvislosti s arbitrabilitou pracovní právo. Jako zajímavé se mi toto téma

⁵⁵ Např. článek V. Newyorské úmluvy.

⁵⁶ Srov. § 39 ZRŘ.

jeví též v souvislosti s novou právní úpravou zákoníku práce, tedy s přijetím zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, který přinesl po dlouhé době některé nové instituty, zejména zavedl v pracovním právu dosud neexistující zásadu, že je dovoleno vše, co není zákonem (prostřednictvím kogentních ustanovení, od nichž se nelze odchýlit) zakázáno⁵⁷. Pokud tedy budeme hodnotit případnou implementaci rozhodčích doložek do smluv uzavíraných podle nového zákoníku práce, dojdeme s ohledem na shora uvedenou zásadu ke zcela jiným závěrům, než by tomu bylo v době platnosti původního zákoníku práce, který byl v tomto ohledu poměrně rigidní.

Nový zákoník práce, na rozdíl od dřívější právní úpravy, rozhodčí řízení v oblasti pracovního práva nezakazuje. Starý zákoník práce, zákon č. 65/1965 Sb., obsahoval § 207, který upravoval rozhodování pracovněprávních sporů. Podle tohoto paragrafu „*Spory mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem o nároky z pracovního poměru projednávají a rozhodují soudy*“. Z tohoto ustanovení se vyvozovalo, že rozhodčí řízení v oblasti pracovního práva není možné.

Nový zákoník práce, zákon č. 262/2006 Sb., však žádné ustanovení, obdobné § 207 zákona č. 65/1965 Sb., neobsahuje. Z toho můžeme vyvodit, že nyní je rozhodčí řízení v oblasti práva pracovního možné. I nadále samozřejmě platí, že základem pro řešení otázky arbitrability pracovněprávních sporů je posouzení splnění náležitostí uvedených v §2 odst. 1 ZRŘ resp. odst. 4 ZRŘ (viz shora).

Pokud jsou splněny podmínky v ZRŘ stanovené, je samozřejmě k tomu, aby spor mohl být rozhodnut v rozhodčím řízení nezbytné, aby byla mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem uzavřena buď platná rozhodčí doložka, jako jedno z ustanovení pracovní smlouvy, dohody o provedení

⁵⁷ V § 2 ZP se stanoví, že „práva nebo povinnosti v pracovněprávních vztazích mohou být upravena odchylně od tohoto zákona, jestliže to tento zákon výslovně nezakazuje nebo z povahy jeho ustanovení nevyplývá, že se od něj není možné odchýlit. Odchýlení není dále možné od úpravy účastníků pracovněprávních vztahů, od ustanovení, která odkazují na použití občanského zákoníku, a není-li v tomto zákoně dále stanoveno jinak, v náhradě škody. Odchýlení není také možné od ustanovení ukládajících povinnost, to však neplatí, jestliže jde o odchýlení ve prospěch zaměstnance“.

práce nebo dohody o pracovní činnosti, popř. uzavřena samostatná rozhodčí smlouva, tj. procesní smlouva na oddělené listině, kterou se jak zaměstnanec, tak zaměstnavatel rozhodnou pro případ mezi nimi v budoucnu vzniklého sporu vyloučit pravomoc soudu k jeho projednání a založit pravomoc rozhodce nebo stálého rozhodčího soudu k rozhodnutí sporu. Zákoník práce umožňuje stanovit některá práva a povinnosti účastníků pracovněprávních vztahů vnitřním předpisem. Z toho vyplývá, že rozhodčí doložka může být platně sjednána i tehdy, je-li obsažena ve vnitřním předpisu vydaném zaměstnavatelem⁵⁸. Na tento vnitřní předpis ale musí samotná smlouva výslovně odkazovat. Další možností, jak lze sjednat rozhodčí doložku je její zakotvení v kolektivní smlouvě. Zaměstnanec je v pracovněprávním vztahu obecně považován za slabší stranu a je ZP více chráněn ve svých právech. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby zaměstnavatel zaměstnance na rozhodčí doložku upozornil a aby s ní byl zaměstnanec seznámen.

Z hlediska posouzení arbitrability budou přicházet v úvahu pouze takové pracovněprávní spory, jež mají majetkovou povahu. Vymezení majetkové povahy sporů není snadné a mnoho autorů uvádí různé definice tohoto pojmu. Dle názoru A. Bělohávků je možné za majetkové spory považovat kontradiktorní řízení vedená o návrzích, jimiž se navrhovatel domáhá, aby odpůrce byl uznán povinným poskytnout mu majetkové plnění (v kontextu pracovněprávních vztahů též nároky z odstupného, ze mzdových nároků, nároků na náhradu škody z těchto vztahů, vydání věci).⁵⁹

Arbitrabilita sporů o platnost či neplatnost skončení pracovního poměru

Odborná veřejnost diskutuje o tom, zda je možné uzavřít rozhodčí smlouvu i v jiných pracovněprávních sporech, týkajících se např. platnosti či neplatnosti ukončení pracovního poměru. Jedna skupina autorů zastává

⁵⁸ Srov. ust. § 305 odst. 1 ZP, podle něhož platí, že u zaměstnavatele, u kterého nepůsobí odborová organizace, může vnitřní předpis stanovit ostatní práva v pracovněprávních vztazích, z nichž je oprávněn zaměstnanec.

⁵⁹ Bělohávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo, Komentář. 1. díl. C.H.Beck, Praha 2008, str. 298.

názor, že v těchto případech nelze rozhodčí doložku uzavřít a bude tak nutné pravomoc rozhodců odmítnout. Tento závěr je odůvodňován tím, že „*ačkoliv i pracovněprávní vztah má svůj majetkový základ, totiž slouží (alespoň na straně zaměstnance) k získání prostředků pro uspokojení jeho materiálních potřeb, když takový spor má zásadně jiný cíl, který bychom mohli srovnat s řízením o otázkách statusových, tj. o tom, zda žalobce je či není v postavení zaměstnance. Proto i zákoník práce terminologicky rozlišuje mezi uzavřením pracovní smlouvy, zakládající pracovní poměr, a mezi ukončením pracovního poměru. Na druhou stranu není vyloučeno, aby v případě, kdy soud rozhodne o to, že došlo k neplatnému ukončení pracovního poměru, byla o případných dalších s tím souvisejících nárocích zaměstnance na peněžité plnění ze strany zaměstnavatele uzavřena rozhodčí smlouva, přičemž tehdy by tato byla uzavřena již jako smlouva o rozhodci*“⁶⁰. Podle názoru zastánců této teorie lze dospět k závěru, že tam, kde se v pracovněprávních vztazích jedná o majetkový nárok, tj. o peněžité plnění (nebo též případně o jiné, penězi ocnitelné nároky), a předmětem sporu není zároveň jiná otázka (zejména statusového pracovněprávního charakteru), je možné rozhodčí doložku sjednat.

Zcela opačného názoru je L. Lisse, který uvádí, že „*pracovněprávní spor je eo ipso spor majetkový, a to včetně sporu o platnost či neplatnost skončení pracovního poměru apod. Jako spor majetkový je to spor, o jehož předmětu lze uzavřít smír [§ 99 o.s.ř.]. Nearbitrabilní jsou (argumentum a contrario) jen spory (i) nemajetkové, (ii) spory, u nichž nelze uzavřít smír a (iii) spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání. Pracovněprávní spor ani do jedné z těchto kategorií spor, u nichž je arbitrabilita vyloučena, nespadá.*“⁶¹ Svou terorii L. Lisse podporuje poukazem na judikaturu, zejména na usnesení Vrchního soudu v Praze⁶², kde soud definuje majetková práva ve vztahu k

⁶⁰ Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář. 1. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 32.

⁶¹ Lisse, L.: Stanovisko Ústavu práva a právní vědy LL/upav/2007/07.

⁶² Usnesení Vrchního soudu v Praze 10 Cmo 414/95 z 15. listopadu 1995.

příslušnosti rozhodčího soudu či rozhodců k projednání sporu v rozhodčím řízení takto: „*Majetkovým právem je třeba rozumět jak právo na majetkové plnění, tj. plnění ocenitelné v penězích, tak i určovací návrh, který se vztahuje na určení existence či neexistence takového práva.*“.

Jako logický se jeví i argument L. Lisse, že v případě sporu o platnost nebo neplatnost výpovědi jde v podstatě o určovací žalobu, na jejímž základě až poté generuje případný další spor o náhradu škody, který již majetkovou povahu má a splňuje tedy požadavky arbitrability sporu ve smyslu ust. § 2 odst. 2 ZRŘ. Poukazuje při tom na skutečnost, že např. i žaloba na bezdůvodné obohacení, o jejíž arbitrabilitě nikdo nepochybuje, by podle shora uvedené logiky odpůrců arbitrability pracovněprávních sporů musela být nutně z arbitrability vyloučena, když jí nevyhnutelně předchází spor o platnost či neplatnost konkrétní smlouvy, která vztah mezi žalobcem a žalovaným založila.

Shrnutí

Shrnu-li shora uvedenou problematiku arbitrability pracovněprávních sporů, vyplyne závěr, že se jedná o oblast práva prozatím jednoznačně nedořešenou. Většina publikací k rozhodčímu řízení se k otázce arbitrability pracovně právních sporů vůbec nevyjadřuje. Ve výčtu podmínek arbitrability sporu neuvádějí autoři žádné omezení pro pracovněprávní spory. Některá díla však obsahují vyjádření v tom smyslu, že omezení arbitrability uvedená v ZRŘ jsou taxativní.⁶³

Je patrné, že nepanuje jednotný názor o tom, zda mohou strany o pracovněprávních sporech majetkové povahy uzavřít platnou rozhodčí smlouvu. S přihlédnutím ke všem argumentům, jejichž výčet je výše proveden, se přikláním k závěru o arbitrabilitě pracovněprávních sporů. Ve světě lze vysledovat trend směřující k redukci oblastí, v nichž nejsou spory

⁶³ Vantuch, P. Majetkoprávní spory a možnosti jejich řešení podle zákona o rozhodčím řízení. Bulletin advokacie, 1995, č. 4, str. 14, Hlavsa, P., Klimeš, F. Civilní nároky a jejich uplatňování aneb návod ke vzorovým podáním. Vzory s výkladem. Praha: Linde, 1995, str. 29

považovány za arbitrabilní. Tyto oblasti se liší stát od státu. Jak uvádí A. Bělohávek: „V zahraničí a na mezinárodním poli vůbec existují tendence podporující maximální přípuštění arbitrability.“⁶⁴ Pokud zmíním např. Francii, zde lze v rozhodčím řízení řešit také pracovněprávní spory, rozhodčí smlouva však musí být uzavřena až po vzniku sporu.⁶⁵

Závěr o arbitrabilitě pracovněprávních sporů však nelze zcela jednoznačně vztáhnout též na problematiku arbitrability sporů např. o platnost či neplatnost skončení pracovního poměru. Jak jsem shora uvedla, mají na tuto otázku různí autoři odlišné názory. Závazné stanovisko k tomuto problému může přinést až soudní judikatura, a to na základě žaloby podané některým z účastníků sporu, který považoval pracovněprávní spor např. o platnost či neplatnost výpovědi za arbitrabilní.

6.4. Spory vyplývající ze zápisů do katastru nemovitostí

Dalším typem sporů, o jejichž arbitrabilitě panují větší či menší pochybnosti jsou spory týkající se práv, která podléhají zápisu do katastru nemovitostí. „Dříve se objevovaly názory, že spory týkající se nemovitostí nemohou být řešeny v rozhodčím řízení, resp. že v jejich případě není dána arbitrabilita.“⁶⁶ Zastánci této teorie opírali své tvrzení o to, že rozhodčí nález nemůže být podkladem pro zápis do katastru nemovitostí.⁶⁷

V současné době však tento názor většina autorů odmítá a považuje spory týkající se nemovitostí za arbitrabilní.⁶⁸ Právní řády některých států

⁶⁴ Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 28

⁶⁵ European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. France. Arbitration. Web: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dostupný z <http://www.eurofond.eu.int>.

⁶⁶ Rozehnalová N., Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 121.

⁶⁷ Mothejzík, J., Steiner, V. a kol. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996, str. 23; Rozehnalová se komentáři k této myšlence vyhýbá viz Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 1. vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 75.

⁶⁸ Srov. Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 32, Raban, P. Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.BECK, 2004, str. 81, Vrcha, P. Zákon o rozhodčím

rozhodování tohoto typu sporů v rozhodčím řízení umožňují, resp. jejich řešení v rozhodčím řízení nevylučují (např. právní úprava anglická, francouzská, maďarská, německá, rakouská a švýcarská). Naproti tomu rozhodování sporů týkajících se vzniku, změny nebo zániku vlastnického práva a jiných věcných práv k nemovitostem výslovně vylučuje např. právní úprava slovenská.⁶⁹

Pro posouzení, zda lze spory týkající se práv k nemovitostem projednávat v rozhodčím řízení, je opět nutno zkoumat, zda jsou splněny podmínky §2 ZRŘ. Je nepochybné, že spory týkající se nemovitostí jsou spory, o nichž by jinak rozhodovaly soudy. Vymezení okruhu sporů, které mohou být projednávány a rozhodnuty v občanském soudním řízení, nalezneme v § 2 a § 7 odst. 1 o.s.ř. Jedná se konkrétně o spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Tato podmínka je u sporů týkajících se nemovitostí splněna. A. Bělohávek správně uvádí, že uvedené platí pouze pro nemovitosti tuzemské, neboť u nemovitostí na území jiného státu nebude dána pravomoc tuzemských soudů.⁷⁰

Podmínka majetkového charakteru je u sporů o práva k nemovitostem naplněna, neboť „nemovitosti jsou věci a majetkovou hodnotou a nároky ve vztahu k nemovitostem majetkovými nároky.“⁷¹

Další podmínkou arbitrovatelnosti sporů o práva k nemovitostem je možnost uzavření smíru dle §99 odst. 1 OS. Ohledně těchto sporů lze uzavřít smír, což potvrzuje též P. Raban, který tvrdí, že „může-li být vlastnické právo k nemovitostem předmětem smlouvy, může být předmětem i smíru –

řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s výkladem. Poradce, 2006, č. 8, str. 14, Eliáš, J. Rozhodčí řízení v podmínkách tržního hospodářství. Právní praxe, 1993, č.2, s. 60.

⁶⁹ Srov. §1 odst. 3 písm. a) ZRK.

⁷⁰ Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 32.

⁷¹ Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 32.

narovnání, a tudíž může být předmětem rozhodčího řízení.“⁷² V souvislosti s možností uzavření smíru ve sporech o nemovitosti upozorňuji na rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4.1.2006, sp.zn. 30Cdo 641/2005⁷³ či rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.1968, sp.zn. 4Cz 105/68. Dalším důležitým rozsudkem, který se týká možnosti uzavření smíru ve sporech o nemovitosti, je Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 24C 125/2002-36 ze dne 2. července 2003 (potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze sp. zn. 20Co 572/2003-49 ze dne 5. února 2004). V předmětném řízení byl zamítnut návrh na zrušení rozhodčího nálezu z důvodu dle ust. § 31 písm. a) ZRŘ, neboť rozhodčí soud rozhodoval o určovací žalobě ohledně účinnosti smlouvy o budoucí kupní smlouvě k nemovitosti v souvislosti s neplatným odstoupením od této smlouvy. V rámci tohoto řízení rozhodčí soud musel jako prejudiciální otázku posoudit otázku platnosti smlouvy jako takové. Navrhovatel se domáhal zrušení rozhodčího nálezu s tím, že dle jeho názoru není spor arbitrabilní, neboť smlouva je absolutně neplatná a ve věci tedy není možno uzavřít smír. Jak soud I. stupně tak odvolací soud posoudili tuto otázku tak, že názoru navrhovatele není možno přisvědčit, neboť z pohledu § 99 o.s.ř. je zapotřebí posuzovat spor z pohledu předmětu daného právního vztahu. Jestliže je pak možnost z pohledu předmětu právního vztahu jeho navázání, změnu nebo zánik podřídít dispozitivním úkonům účastníků, je možno ve věci v souladu s ust. § 2 odst. 2 ZRŘ uzavřít rozhodčí smlouvu a spor podřídít rozhodovací pravomoci rozhodců. Návrh na zrušení rozhodčího nálezu byl tedy zamítnut, když předmět sporu byl uznán jako arbitrabilní. Předmětem smlouvy, k níž se váže rozhodčí doložka, byla úprava práv a povinností smluvních vztahů v souvislosti s uzavřením budoucí kupní smlouvou k nemovitosti a není

⁷² Raban, P. Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. Praha: C.H.BECK, 2004, str. 81.

⁷³ V tomto rozsudku Nejvyšší soud uvádí: „V posuzované věci se jedná o spor o určení vlastnického práva k nemovitostem, kdy z hlediska skutkového účastníci uzavřeli kupní smlouvu, kupující (žalovaný) nezaplatil kupní cenu, prodávající (žalobci) z tohoto důvodu od kupní smlouvy odstoupili a kupující zánik smlouvy neuznává. Z toho, co bylo řečeno o přípustnosti uzavření soudního smíru je nepochybné, že předmětem tohoto řízení jsou subjektivní majetková práva, jimiž mohou účastníci (jejich nositelé) podle jejich povahy i podle příslušných zákonných předpisů volně nakládat, o nichž se rozhoduje ve sporném řízení, a ve kterém tedy účastníci mohou uzavřít smír.“

sporu o tom, že úprava tohoto právního vztahu je zcela v moci účastníků, rozhodčí smlouva byla proto nepochybně uzavřena ve věci, v níž lze uzavřít smír ve smyslu § 99 o.s.ř. i § 2 odst. 2 ZRŘ.

Shrnutí

Shrnu-li shora uvedené, je nutno konstatovat, že jsou splněny všechny podmínky stanovené v §2 ZRŘ a spory týkajících se práv podléhajících zápisu do katastru nemovitostí jsou proto způsobilé být předmětem platné rozhodčí smlouvy.

6.5. Směnečné spory

6.5.1. Obecně

Institut směnky pochází z dávných dob, stejně tak, jako samo rozhodčí řízení. Oběma institutům je společné to, že při uzavírání obchodních vztahů mezi kupujícím a prodávajícím usnadňovaly vzájemný obchod a případné řešení následných sporů. Rozdíl mezi rozhodčím řízením a směnkou je evidentní – směnka je nástrojem práva hmotného, rozhodčí řízení je nástrojem práva procesního.

Zákonná definice směnky neexistuje, právní teorie však definuje směnku jako „listinný cenný papír se zákonem předepsaným obsahem, ve kterém jeho výstavce buď sám slibuje, že zaplatí jiné osobě určitou peněžitou částku (pak jde o tzv. vlastní směnku), anebo platit určité osobě přikazuje (v tomto případě jde o tzv. cizí směnku).“⁷⁴ Směnka může být vlastní nebo cizí, u obou variant lze vydat směnku jako tzv. blankosměnku. Co se týče formy směnky, může být vystavena pouze na řad nebo na jméno. Aby byla směnka platná, je nutné dodržet zákonem stanovené, formální požadavky. Směnečné závazky často vznikají v souvislosti s jinými právními vztahy, přičemž směnečný vztah bývá téměř vždy sekundárním (motivačně odvozeným od

⁷⁴ Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Raban, P., Víték, J. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 173.

příčinného právního vztahu), existuje vedle něj, a proto je dlužník zavázán dvakrát - jednou směnečně a jednou z příčinného vztahu, k plnění má ovšem dojít pouze jednou. Splněním směnečného dluhu zanikne i dluh z příčinného právního vztahu, přičemž smyslem vystavení směnky je snazší uspokojení věřitele. I když se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod (kauzu), vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter tkví v tom, že právní důvod (kauza) není pro jeho existenci významný a ze směnky nevyplývá. Směnečný závazek je přitom zcela samostatný a oddělený od případného závazku, který byl původem jeho vzniku. V soudním řízení se vydává směnečný platební rozkaz, v rozhodčím řízení lze vydat rozhodčí nález, přičemž směnečné rozhodčí řízení je mnohem rychlejší než běžné rozhodčí řízení).

Při podpisu směnky vznikají směnečné vztahy, které mají povahu závazkového právního vztahu. Směnečných vztahů se může účastnit celá řada subjektů, kteří mají různá postavení. Směnečné vztahy jsou upraveny zákonem směnečným a šekovým, zákonem o cenných papírech, občanským zákoníkem a občanským soudním řádem. Směnečné vztahy jsou poměrně velmi složité a v případném rozhodčím řízení se tato složitost směnečných vztahů samozřejmě promítne.

Účastníky směnky jsou výstavce, který je přímým dlužníkem, remitent, v jehož prospěch je směnka vydána, směnečník (trasát), osoba zatím ze směnky nezavázána, skutečným dlužníkem se směnečník stane teprve přijetím (akceptací) – tím se z něj stane akceptant, dále osoby směnečného rukojemství, které se zaručují za zaplacení směnky za dlužníky podepsané na směnce. Dalšími účastníky směnečných vztahů mohou být intervenienti, tj. plátcí nebo příjemci pro čest, kteří směnku proplatili nebo přijali, aby tak chránili jiné účastníky před postihem. Někdy bývá na směnce označena osoba nazvaná domiciliát – u této osoby lze směnku učinit splatnou (většinou se jedná o banku).

V případě, že není splněn dlužníkův závazek ze směnky a směnka se stala splatnou, může osoba oprávněná ze směnky podat k soudu návrh na

vydání směnečného platebního rozkazu. Pokud však byla mezi účastníky uzavřena rozhodčí smlouva, může osoba oprávněná podat rozhodčí žalobu k příslušnému rozhodčímu soudu nebo rozhodci. V této kapitole se budu dále zaměřovat na možnost uplatnění a vymáhání nároků ze směnky cestou rozhodčího řízení.

6.5.2. Rozhodčí doložka a směnka

Zákon směnečný a šekový žádné ujednání o rozhodčí smlouvě či případně rozhodčí doložce neobsahuje. Lze proto dovést, že zapracováním rozhodčí doložky do textu směnky její neplatnost nezpůsobí. Pro platnost směnky je nutné vyhovět při jejím vyhotovení všem formálním požadavkům, které jsou taxativně stanoveny v zákoně směnečném a šekovém. Jakmile jsou splněny náležitosti směnky vyžadované zákonem, jde o platnou směnku.

Rozhodčí smlouva je dohoda stran, že všechny nebo určité spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu, ať již smluvního nebo mimosmluvního, budou řešeny v rozhodčím řízení.⁷⁵ Každá dohoda je dvoustranným právním úkonem, tedy k jejímu uzavření je potřeba podpisů minimálně dvou smluvních stran. Naskýtá se otázka, jakým způsobem uzavřít rozhodčí smlouvu, aby byla součástí směnky, když směnku podepisuje pouze výstavce.

Jednou z možností je zapracovat text rozhodčí doložky do samotné směnky. Pod takto napsanou rozhodčí doložku se obě strany rozhodčí smlouvy podepíší. V praxi se nejčastěji vkládá rozhodčí doložka na konec směnky. Znění rozhodčí doložky inkorporované do směnky může znít např. takto: *„Spory z této směnky a spory vzniklé v souvislosti se vztahem založeným touto směnkou, včetně otázek platnosti, výkladu, realizace či ukončení práv z této směnky budou řešeny v souladu se zákonem č. 216/1994 Sb. před rozhodcem, kterého jmenuje Spory budou rozhodnuty na základě listinných podkladů předložených stranami a rozhodčí nález bude*

⁷⁵ Definice rozhodčí smlouvy uvedená v čl. 7 Vzorového zákona UNCITRAL.

vydán bez nařízení jednání. Při řešení sporů se užije procesních pravidel a pravidel pro doručování obsažených v Jednacím řádu pro řízení před rozhodci V případě, že nebude možné spor řešit v řízení podle zákona č. 216/1994 Sb., bude rozhodnut příslušným soudem.“⁷⁶

Další možností uzavření rozhodčí smlouvy je její sjednání mimo list směnky, tj. sjednat ji na samostatném materiálním nosiči. Tento způsob uzavření rozhodčí smlouvy je v praxi nejčastěji používán a znění rozhodčí smlouvy může vypadat např. takto:

„Rozhodčí doložka k vlastní směnce vystavené dne

jméno a příjmení/obchodní jméno

RČ/IC

bytem/sídlem

(dále jen věřitel)

jméno a příjmení/obchodní jméno

RČ/IC

bytem/sídlem

(dále jen dlužník nebo výstavce směnky)

jméno a příjmení/obchodní jméno

RČ/IC

bytem/sídlem

(dále jen avalista)

dále také označování jako smluvní strany.

Dne vystavil výstavce ve prospěch věřitele vlastní směnku „bez protestu“ na částku Kč, splatná dne, s místem placení, Avalista se zaručil za zaplacení směnky.

Smluvní strany se výslovně dohodly, že veškeré majetkové spory, které by v budoucnu vznikly z výše specifikované směnky, včetně otázek platnosti, výkladu, realizace či ukončení práv z této směnky (dále jen spory) budou rozhodovány v rozhodčím řízení s vyloučením pravomoci obecných soudů, jak to umožňuje zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů.

⁷⁶ Doporučené znění rozhodčí doložky Rozhodčím soudem ve věcech majetkových se sídlem v Kladně, zdroj <http://www.arbitraz-kladno.cz/rozhodci-dolozky.html>.

Smluvní strany se dohodly, že spor bude rozhodovat rozhodce (rozhodci) zásadně jmenovaný a vybraný ze seznamu rozhodců vedeném

V souladu s ustanovením § 19 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., se smluvní strany dohodly, že procesní pravidla rozhodčího řízení, provádění dokazování, forma rozhodnutí a náklady rozhodčího řízení jsou upraveny v Jednacím řádu pro rozhodčí řízení, vydaném Smluvní strany výslovně pověřují rozhodce, že spor mohou rozhodnout podle zásad spravedlnosti.

Dále se smluvní strany dohodly, že doručování v rámci smluvního vztahu a v rozhodčím řízení se provádí u podnikající fyzické osoby na adresu místa podnikání, u právnické osoby na adresu sídla zapsanou v příslušném rejstříku a u nepodnikající fyzické osoby na adresu uvedenou v záhlaví této smlouvy, když na tuto adresu nepodnikající fyzická osoba výslovně požaduje doručování zásilek jak druhou smluvní stranou, tak také rozhodcem dle ust. § 46a odst. 2 o.s.ř.

S Jednacím řádem pro rozhodčí řízení, vydaném byly smluvní strany seznámeny, což výslovně prohlašují a stvrzují svými podpisy na této smlouvě.

V dne

.....
věřitel

.....
avalista

.....⁷⁷
výstavce směnky „

6.5.3. Použitelnost směnečného rozkazního řízení před rozhodcem

Směnečné rozkazní řízení

Směnečné rozkazní řízení je upraveno v §§ 172 až 175 občanského soudního řádu. Směnečný platební rozkaz je speciální typ soudního rozhodnutí. K jeho vydání je třeba návrhu žalobce, aby ve věci rozhodl směnečným platebním rozkazem, a dále, aby žalobce předložil originál (tzv. prvopis) směnky.

Příslušným k vydání směnečného platebního rozkazu je krajský soud. Místní příslušnost soudu je dána na výběr žalobci. Žalobce může směnečný dluh žalovat buď u soudu, kde má žalovaný bydliště nebo sídlo, a nebo, kde je platební místo ze směnky.

Proti směnečnému platebnímu rozkazu lze podat tzv. námitky a to do tří dnů ode dne doručení tohoto směnečného platebního rozkazu. Tato lhůta

⁷⁷ Doporučené znění rozhodčí doložky Společnosti rozhodců s.r.o., zdroj <http://www.spolecnost-rozhodcu.cz/dolozky.html>.

je poměrně krátká, alespoň pokud ji srovnáme s patnáctidenní lhůtou pro podání odporu proti klasickému platebnímu rozkazu. Zpravidla však není proti směnečnému platebnímu rozkazu co namítat, neboť směnečné závazky nejsou závazky kauzálními. To znamená, že není třeba zkoumat důvod vzniku tohoto závazku. Tedy proč někdo podepsal směnku. Důležité je pouze to, že někdo směnku podepsal.

Rozhodčí řízení

Průběh rozhodčího řízení je upraven v ZRŘ. Na řízení před rozhodci se přiměřeně užijí ustanovení občanského soudního řádu.⁷⁸ ZRŘ tedy počítá s jistou podpůrnou použitelností platného občanského soudního řádu. Použití občanského soudního řádu v rozhodčím řízení ale nebude subsidiární, protože pojem „přiměřený“ je nepochybně pojmem benevolentnějším a připouštějícím rozumné použití ustanovení o. s. ř. tam, kde ZRŘ sám neobsahuje podrobnější právní úpravu. O přiměřené použití ustanovení o. s. ř. se bude jednat tam, kde ZRŘ neobsahuje vlastní úpravu určité procesní situace a kdy použití ustanovení o. s. ř. nebude v rozporu se záměry a principy, na kterých je rozhodčí řízení jako celek postaveno.⁷⁹ Pokud tedy ZRŘ některé otázky sám neřeší, užije se analogicky⁸⁰ občanský soudní řád. V souvislosti se směnkami je nutné klást si otázku, zda lze užít ustanovení o.s.ř. o směnečném rozkazním řízení přiměřeně též na rozhodčí řízení.

Použití postupu dle § 175 o. s. ř. v rozhodčím řízení

Pokud bychom vycházeli ze striktního jazykového výkladu ustanovení § 30 ZRŘ, které říká, že „nestanoví-li zákon jinak, užijí se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu“, vyloučeno by, že ustanovení o.s.ř. o směnečném rozkazním řízení na rozhodčí

⁷⁸ Srov. § 30 ZRŘ.

⁷⁹ Pařízek, I., Směnka a rozhodčí řízení, Právní rozhledy, 2002, č. 1, s. 7.

⁸⁰ K tomu A. Bělohávek uvádí, že „se nejedná o použití přímé, nýbrž přiměřené (analogické)“. Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 2004, Praha: C. H. Beck, s. 227.

řízení aplikovat lze. Existuje však mnoho důvodů, podle kterých nelze tento závěr přijmout.

Jedním z těchto důvodů je taxativní vymezení rozhodnutí, kterými je možné ukončit rozhodčí řízení.⁸¹ Podle zákonného ustanovení lze rozhodčí řízení ukončit:

- vydáním rozhodčího nálezu;
- usnesením.

Z tohoto ustanovení nevyplývá, že by rozhodce mohl rozhodnout v rozhodčím řízení směnečným platebním rozkazem. „Není proto možno užít ustanovení § 30 ZRŘ a za přiměřeného užití o.s.ř. rozhodnout platebním rozkazem ve smyslu ustanovení § 172 o.s.ř.“⁸² J. Stavinochová dospívá ke stejnému názoru, když uvádí, že „v rozhodčím řízení je vyloučeno vydat platební rozkaz.“⁸³ Otázkou zůstává, zda-li je možné podat žalobní návrh k rozhodci ohledně směnky formou návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu ve smyslu § 175 o. s. ř. Jak jsem již uvedla, v rozhodčím řízení lze vydat pouze rozhodčí nález či usnesení, přičemž toto ustanovení v ZRŘ je kogentní a proto rozhodce nemůže ukončit již zahájené rozhodčí řízení jinou procesní formou než vydáním rozhodčího nálezu nebo usnesení. Z tohoto vyplývá, že rozhodčí řízení nemůže být zahájeno návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu.

Dalším důvodem, proč nelze přiměřeně užít ustanovení o.s.ř. o směnečném rozkazním řízení na rozhodčí řízení je fakt, že proces rozkazního řízení upravený v o.s.ř. a proces rozhodčího řízení upravený v ZRŘ je zcela odlišný. Pro směnečné rozkazní řízení je typická zásada koncentrace. Žalovaný dokonce nemá možnost vyjádřit se k žalobě před vydáním směnečného platebního rozkazu. Naopak rozhodčí řízení je postaveno na zcela odlišné zásadě, když ZRŘ ve svém § 17 uvádí, že „*strany mají*

⁸¹ § 23 ZRŘ.

⁸² Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 2004, Praha: C. H. Beck, s. 187.

⁸³ Stavinochová, J., Hlavsa, P., Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Masarykova univerzita, nakladatelství Doplněk, 2003, s. 639.

v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jím být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv“ V rozhodčím řízení je zapotřebí umožnit stranám (v tomto případě zejména straně žalované), aby se k žalovanému návrhu měla možnost vyjádřit před tím, než je vydáno meritorní rozhodnutí ve věci samé.⁸⁴ ZRR nepředpokládá jakoukoliv použitelnost zásady koncentrace řízení. Shrnu-li shora uvedené, vyplyne mi jednoznačný závěr, že dle směnečného rozkazního řízení upraveného v o.s.ř. nelze v řízení před rozhodcem postupovat.

I. Pařízek uvádí⁸⁵ ještě další argument pro nemožnost použití postupu dle § 175 o. s. ř. v rozhodčím řízení. V rozkazním řízení dle § 175 o. s. ř. soud rozhoduje pouze ohledně peněžitých nároků ze směnky a toto ustanovení nedovoluje rozhodovat o jakémkoliv jiném nároku, než pouze o nároku ze směnky.⁸⁶ Soudce má jednu jedinou listinu (směnku), ke které může přihlídnout ohledně limitu maximální výše požadovaných nároků. Pokud tedy směnka sloužila jako zajišťovací instrument nějakého kauzálního vztahu (např. kupní smlouvy), musí se věřitel, chce-li zažalovat úroky z prodlení i z této kupní smlouvy, obrátit znovu na soud a v novém řízení argumentovat kauzálním vztahem. Rozhodce naopak může ve svém rozhodnutí zohlednit i další listiny (nejenom směnku) a může tak přiznat vyšší úrok – vyplývající jednak ze směnky a jednak z kauzálního vztahu. Pro žalobce bude proto řízení před rozhodcem v tomto ohledu výhodnější zejména z důvodu úspory času. S tímto názorem I. Pařízka v plném rozsahu souhlasím, nesouhlasím však s tím, že by se mělo jednat o další důvod, na základě kterého nelze aplikovat ustanovení o. s. ř. o směnečném rozkazním řízení na rozhodčí řízení.

⁸⁴ Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 2004, Praha: C. H. Beck, s. 187.

⁸⁵ Pařízek, I., Směnka a rozhodčí řízení, Právní rozhledy, 2002, č. 1, s. 10.

⁸⁶ Podpořeno rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 1995, sp. zn. 5 Cmo 647/94, kde soud judikoval, že „je-li žalobou uplatněn nárok ze směnky, nelze bez dalšího v tomtéž řízení rozhodnout o nárocích ze smlouvy, ani když je nepochybné, že s danou směnkou souvisí.“ Zdroj: Kovařík, Z. Přehled směnečné judikatury. 3. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 25.

6.5.4. Arbitrabilita směnečných sporů

Spory o zaplacení směnečného peníze

Předmětem směnečných sporů bude v drtivé většině případů zaplacení směnečného peníze včetně příslušenství.⁸⁷ Nejprve se proto budu zabývat arbitrabilitou pouze těch směnečných sporů, ve kterých strany řeší zaplacení směnečné sumy. Při posuzování arbitrability těchto směnečných sporů, je opět nutné vycházet z § 2 ZRR, tedy je potřeba zhodnotit, jestli dané spory splňují podmínky arbitrability zákonem vyžadované.

První podmínkou, aby byl směnečný spor arbitrabilní, je majetková povaha směnečného vztahu. Směnečný vztah vzniká kvůli zaplacení určité finanční částky směnečným dlužníkem věřiteli, a proto je jednoznačné, že má směnečný vztah majetkovou povahu, protože „má odraz v majetkové sféře účastníků právního vztahu“⁸⁸

Další podmínkou arbitrability sporu je pravomoc obecného soudu k jeho projednání a rozhodnutí. Jak jsem již v této práci uvedla v souvislosti s abitrabilitou sporů vyplývajících ze zápisů do katastru nemovitostí, vymezení sporů, které mohou být projednávány a rozhodnuty v občanském soudním řízení, nalezneme v § 2 a § 7 odst. 1 o.s.ř. Jedná se konkrétně o spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Ačkoli právo cenných papírů je obecně považováno za součást obchodního práva, směnečné právo se z tradičních důvodů řadí do práva občanského. Směnečné vztahy tedy splňují požadavek arbitrability v tom směru, že spory z nich vycházející musí řešit obecný soud a nelze je projednat před jiným orgánem. Občanský soudní řád ve svém § 9 odst. 3 písm. p) stanoví příslušnost krajských soudů k rozhodování v prvním stupni ve sporech týkajících se směnek, šeků a jiných cenných papírů, derivátů a jiných hodnot, které jsou obchodovatelné na kapitálovém trhu.

⁸⁷ V úvahu přicházejí další spory týkající se směnky (např. spor o určení platnosti směnky), těmito druhy směnečných sporů se však ve své rigorózní práci nebudu blíže zabývat.

⁸⁸ Schelleová, I. Jak vymáhat dluhy právní cestou. Praha: Computer Press, 2002, s. 13.

Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír (§ 2 odst. 2 ZRŘ, s odkazem na § 99 o.s.ř.). Smírem se obecně rozumí uzavření dohody mezi účastníky sporu v průběhu řízení, kterou si závazným způsobem upraví svá práva a povinnosti. Smír lze typicky uzavírat v dvoustranném poměru. Smír nelze uzavřít v případě, že by odporoval hmotnému právu ČR, pokud není rozhodčí řízení vedeno dle zásad spravedlnosti, a nelze jej uzavřít ani tehdy, pokud by smír byl v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku a s dobrými mravy.

Směnečné spory jsou plně v dispozici účastníků sporu, lze je vyřešit dohodou (např. tedy smírem), narovnáním, započtením, atp. Smír však není možné uzavřít o *platnosti* či *neplatnosti směnky*. Aby byla směnka platná, musí splňovat formální náležitosti stanovené v zákoně směnečném a šekovém. V tomto ohledu si strany nemohou vzájemnou dohodou stanovit jiné náležitosti směnky, ustanovení zákona směnečného a šekového je kogentní.

Pro arbitrabilitu směnečných sporů je samozřejmě nezbytné splnit i další podmínku v zákoně vymezenou, v tomto případě podmínku negativního vymezení arbitrability, tj. nesmí se jednat o takové spory, které vznikly v souvislosti s výkonem rozhodnutí nebo se jedná o incidenční spory. I kdyby směnka vznikla v souvislosti s uvedenými případy (tedy např. v souvislosti s výkonem rozhodnutí), bude směnečný spor i přes to arbitrabilní, protože je primárně vyvolán směnkou samotnou, nikoli uvedenými situacemi.

Spor o platnost směnky

Dalším sporem vyplývajícím ze směnky může být spor o platnost směnky. O tomto sporu může v souladu s § 2 odst. 4 ZRŘ rozhodce rozhodnout.⁸⁹ Rozhodce bude otázku platnosti směnky ostatně řešit vždy, a to přiměřeně podle OSŘ jako předběžnou otázku, aby mohl na základě platné směnky dále rozhodnout o směnečných nárocích. V souvislosti s tímto

⁸⁹ Znění tohoto paragrafu je následující: „Není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související.“

upozornuji na judikaturu Vrchního soudu v Praze⁹⁰, podle které „majetkovým právem je třeba rozumět jak právo na majetkové plnění, tj. plnění ocenitelné v penězích, tak i určovací návrh, který se vztahuje na určení existence či neexistence takového práva,“ a dále též na rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1⁹¹, který stanoví: „Jestliže je pak možno z pohledu předmětu právního vztahu jeho navázání, změnu nebo zánik podřídít dispozitivním úkonům účastníků, je možno ve věci v souladu s ustanovením § 2 odst. 2 ZRŘ uzavřít rozhodčí smlouvu a spor podřídít rozhodovací pravomoci rozhodců.“ Určovací spory o platnost směnky jsou tedy považovány za spory arbitrabilní.

Spor o vydání směnečné listiny

Spor o vydání směnečné listiny lze kvalifikovat jako nárok s právem ze směnky souvisejícím dle ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ. Vydání směnečné listiny lze považovat za majetkový spor, protože směnka jako cenný papír sama o sobě představuje majetkovou hodnotu. Vydání cenného papíru majiteli má pro účastníky sporu majetkový dopad. Nárok na vydání směnečného obohacení je také nutné považovat za arbitrabilní. Splňuje všechny výše popsaná kritéria požadovaná § 2 ZRŘ.

Ze shora uvedeného vyplývá, že všechny spory ze směnky lze projednat a rozhodnout v rozhodčím řízení, a lze proto o nich sjednat rozhodčí smlouvu.

6.6. Zahraniční úprava arbitrability

Srovnám-li zahraniční právní úpravu arbitrability a mezinárodní trendy, jeví se být rozsah arbitrability dle českého ZRŘ poměrně nedostatečný. Souhlasím tedy s názorem, že i přes poměrně moderní

⁹⁰ Usnesení VS v Praze 10 Cmo 414/95 z 15. listopadu 1995. Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář, s. 37.

⁹¹ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 24 C 125/2002-36 ze dne 2. července 2003 (potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze sp. zn. 20 Co 572/2003-49 ze dne 5. února 2004. Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, komentář, s. 38.

koncepti české právní úpravy obsažené v ZRŘ je rozsah objektivní arbitrability u nás dosti úzký ve srovnání se značně dynamickým rozvojem rozhodčího řízení v zahraničí.⁹²

Pro náš právní řád je nejvýznamější srovnání se slovenskou právní úpravou rozhodčího řízení. Důvodem je zejména společná historie těchto dvou států, včetně historie právní úpravy, a styčné body v dalších oblastech jako právní kultura, jurisprudencce nebo judikatura. Podle **slovenského ZRK**⁹³ je arbitrabilita vymezena pozitivně tak, že se musí jednat o tuzemské nebo mezinárodní obchodněprávní nebo občanskoprávní vztahy a dále, že se musí jednat o spory, které účastníci soudního řízení mohou ukončit před soudem smírem. Negativně omezuje arbitrabilitu tak, že není možné rozhodovat spory v rozhodčím řízení, pokud se jedná:

- o vznik, změnu nebo zánik vlastnického práva a jiných věcných práv,
- o řízení o osobním stavu,
- o spory související s nuceným výkonem rozhodnutí,
- o spory, které vzniknou v průběhu konkurzu a vyrovnání.

Je tedy zřejmé, že na Slovensku již není arbitrabilita omezena jen na majetkové spory, což shledávám jako pozitivní. Problematické se ale na druhou stranu jeví omezení arbitrability pouze na občanskoprávní a obchodněprávní spory. Z tohoto není jednoznačné, zda slovenský zákonodárce chtěl či nechtěl vyloučit spory vznikající z práva rodinného a pracovního.

Velmi liberální zemí ve vztahu k arbitrabilitě je například **Rakousko**, jenž novelizací ustanovení § 582 odst. 1 rakouského civilního

⁹² Bělohávek, A.J.: Tuzemská právní praxe a veřejnost objevují výhody rozhodčího řízení, Bulletin Advokacie, 2006, č.2, s. 18.

⁹³ Viz § 1 ZRK.

procesního řádu⁹⁴ výrazně rozšiřuje objektivní arbitrabilitu a umožňuje sjednat rozhodčí smlouvu v širokém spektru sporů. Podle zmíněného ustanovení jsou za arbitrabilní považovány všechny majetkové spory bez ohledu na to, zda je možno o předmětu takových sporů v řízení před soudem uzavřít smír, či nikoliv a za předpokladu, že tyto spory nejsou výslovně některým předpisem vyloučeny z projednání před rozhodci. Mimo to připouští rakouské předpisy arbitrabilitu také jakéhokoliv jiného sporu a pouze u jiných než majetkových sporů stanoví podmínku analogickou naší úpravě⁹⁵, tj. podmínku možnosti uzavřít smír v případě, že by takový spor byl projednáván před soudem.

Z dalších zahraničních úprav pak uvádím úpravu **německou**, která je velmi podobná právní úpravě rakouské. Obecně jsou z hlediska německé právní úpravy arbitrabilní všechny spory majetkové povahy, přičemž pod pojmem spor majetkové povahy chápe německé právo spory, které mají majetkovou (ekonomickou) podstatu⁹⁶. Dále jsou arbitrabilní nemajetkové spory, pokud o nich lze uzavřít smír. Německo má ohledně arbitrability sporů poměrně bohatou judikaturu a existují další zákony, které vymezují hranice arbitrability. Celkově lze říci, že jak v Německu, tak také v dalších zemích, je zřejmý trend k rozšiřování okruhu arbitrabilních sporů.

Z dalších států s liberálním postojem k arbitrabilitě pak uvádím právní úpravu **francouzskou**. Francouzské právo stanoví méně přísné podmínky na přípustnost mezinárodní rozhodčí doložky, než na přípustnost doložky vnitrostátní. Ve francouzském právu je arbitrabilita upravena v čl. 2059 a 2060 francouzského OZ. Podle čl. 2059 francouzského OZ mohou všechny osoby uzavřít rozhodčí smlouvy o právech, která mají volně k dispozici. Toto kritérium volného nakládání s právy se nepoužije v oblasti mezinárodní arbitráže. Ve Francii se arbitrabilita ve vztazích s mezinárodním prvkem vymyká jakékoli kolizní normě a závisí pouze na mezinárodním

⁹⁴ Zákon č. 113/1895 (ZPO) říšské sbírky zákonů, ve znění mnoha změn, naposledy zákona č. 128/2004 spolkové sbírky zákonů. Jedná se o novelizaci části šesté, oddíl čtvrtý „Rozhodčí řízení“.

⁹⁵ Srov. § 2 odst. 2 ZRŘ.

⁹⁶ Bělohávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo, Komentář. 1. díl. C.H.Beck, Praha 2008, str. 306.

veřejném pořádku. To je důsledek zásady autonomie rozhodčí smlouvy vůči všem národním právním řádům. Arbitrabilita proto závisí pouze na mezích vyznačených francouzskou koncepcí mezinárodního veřejného pořádku. Normy vnitrostátního francouzského práva, zejména čl. 2059 a 2060 fr. OZ se nepoužijí na mezinárodní arbitráž, protože tam rozhoduje jen mezinárodní veřejný zájem.⁹⁷

6.7. Překážka litispendence

Překážka litispendence ve vztahu ke střetu rozhodčího řízení a řízení dle občanského soudního řádu je upravena v § 106 o.s.ř.

Jakmile bylo řízení u soudu zahájeno, tj. od okamžiku, kdy došel soudu návrh na zahájení řízení, postupuje v něm soud tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta⁹⁸. V tomto postupu není již soud závislý na dalším procesním úkonu žalobce a je dokonce jeho povinností pokračovat v zahájeném řízení (zásada oficiality). Přitom usiluje především o to, aby spor byl vyřešen smírně a pokud se nezdaří ukončit řízení smírně, aby bylo s urychlením ve věci vydáno rozhodnutí.

Jiná situace ovšem nastává v případě, kdy soud zjistí, že věc, kterou projednává, má být podle rozhodčí smlouvy projednána v řízení před rozhodci. V případě, že odpůrce tuto skutečnost nejpozději při prvním jeho úkonu namítne, nemůže soud věc dále projednávat a řízení v souladu s § 106 odst. 1 o.s.ř. zastaví. Z uvedeného plyne, že pokud odpůrce tuto skutečnost namítne později, soud věd projedná bez ohledu na to, že účastníci sporu uzavřeli rozhodčí smlouvu, podle níž se podrobují rozhodnutí rozhodce. Soud věc projedná i tehdy, jestliže účastníci prohlásí, že na smlouvě netrvají, nebo jestliže věc nemůže být podle práva České republiky podrobena rozhodčí smlouvě, nebo jestliže rozhodčí smlouva je neplatná, popř. vůbec neexistuje,

⁹⁷ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, C.H. Beck 2004, str. 85.

⁹⁸ § 100 o.s.ř..

nebo jestliže projednání sporu v řízení před rozhodci přesahuje rámec pravomoci, přiznané jim smlouvou, anebo odmítl-li rozhodčí soud se věcí zabývat.

Zastavením řízení, k němuž z uvedených důvodů dojde, neztrácí návrh na zahájení řízení své účinky, byl-li v téže věci podán návrh na zahájení řízení před rozhodci. Právní účinky původního návrhu jsou však zachovány jen tehdy, jestliže návrh na zahájení řízení před rozhodci byl podán do 30 dnů od doručení usnesení soudu o zastavení řízení. Nestane-li se tak, původní návrh své účinky ztrácí.

V případech, kdy mezi stranami nebyla rozhodčí smlouva uzavřena, mohl by být spor projednáváný u soudu projednán před rozhodcem pouze za předpokladu, že by navrhovatel svůj návrh na zahájení řízení vzal zpět (§ 96 odst. 1 o.s.ř.). Je třeba poznamenat, že návrh lze vzít zpět do vyhlášení rozhodnutí soudem a v případech, že rozhodnutí soudu prvního stupně nenabude právní moci proto, že bylo proti němu včas podáno odvolání, do vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu, kterým je řízení ukončeno. Je-li návrh na zahájení řízení vzat zpět zcela, tj. zpětvzetí zahrnuje celý předmět řízení, soud řízení zastaví. Soud ale řízení nezastaví, jestliže odpůrce (žalovaný) se zpětvzetím návrhu z vážných důvodů nesouhlasí, a po právní moci usnesení pak soud pokračuje v řízení. Odpůrce nebude zpravidla souhlasit se zpětvzetím návrhu na zahájení řízení tehdy, jestliže by rozhodnutí o zastavení řízení bylo v rozporu s jeho oprávněnými zájmy v jiných, zpravidla souvisejících právních vztazích, v nichž rozhodnutí ve věci samé bude mít pro posuzování těchto vztahů i v případných sporech význam jak po skutkové, tak i po právní stránce.

Jestliže soud řízení usnesením zastaví a proti usnesení nebylo podáno odvolání, takže nabylo právní moci, nastává stav, že o této sporné věci nebude soud meritorně rozhodovat. V takovém případě se mohou sporné

strany dohodnout, že v majetkovém sporu mezi nimi rozhodne rozhodce nebo více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud⁹⁹.

V podkapitole této práce nazvané „**Směnečné spory**“ jsem zmínila, že v rozhodčím řízení lze na rozdíl od směnečného rozkazního řízení před obecným soudem požadovat úroky jak ze směnky samotné, tak také ze smlouvy hlavní (např. ze smlouvy kupní). Z pohledu uplatnění směnky v rozhodčím řízení a litispence je zajímavou otázkou vztah žalování směnky v řízení před obecným soudem a současné žalování úroků z prodlení z titulu smlouvy v rozhodčím řízení. Jsem toho názoru, že nelze uplatnit v případě existence platné rozhodčí smlouvy část nároku (úroky ze smlouvy) v rozhodčím řízení a část nároku v civilním řízení. Pokud totiž směnka bude kryt kauzální vztah (např. vztah vyplývající z kupní smlouvy), pak se rozhodčí smlouva bude vztahovat jak na směnku, tak také na kupní smlouvu. Jediným problémem bude prokázat, že směnka je ve vztahu ke smlouvě, resp. že nemá samostatnou a nezávislou kauzu.¹⁰⁰

Pokud se budu zabývat problematikou **mezinárodní litispence**, tedy případem, kdy řízení v téže věci již bylo zahájeno u zahraničního soudu, měla by být dle mého názoru mezinárodní litispence respektována vždy, když budoucí rozhodnutí bude s největší pravděpodobností uznáno v České republice.¹⁰¹

Rozhodnutí RS při HKČR a AKČR

Rozhodčí senát RS při HKČR a AKČR se otázkou litispence na konflikt řízení před obecným soudem a rozhodcem zabýval v rozhodnutí Rsp 31/97. V tomto rozhodčím řízení vznesla strana žalovaná námitku litispence a námitku res iudicata (věci rozhodnuté). Žalovaná strana prokázala, že žalobce podal proti ní již žalobu na zaplacení u italského soudu. Řád RS při HKČR a AKČR ani ZRŘ neupravují námitku litispence ani námitku res iudicata. Soud proto použil v souladu s § 30 ZRŘ přiměřeně

⁹⁹ § 2 odst. 1 ZRŘ.

¹⁰⁰ Pařízek, I., Směnka a rozhodčí řízení, Právní rozhledy, 2002, č. 1, s. 12.

¹⁰¹ Srov. Tichý L., K problematice litispence v procesněprávních vztazích s cizinou, Studie mezinárodního práva, č. 17, Academia, Praha 1983, s. 201 – 249. Autor souhlasí s uplatněním překážky litispence na řízení probíhající v zahraničí.

ustanovení občanského soudního řádu, který upravuje postup soudů v občanském soudním řízení, přičemž označením „soudy“ má na mysli soudy České republiky. Zahájením řízení se podle § 83 o.s.ř. rozumí zahájení řízení u tuzemského soudu. Bylo – li řízení zahájeno u soudu italského, není možné aplikovat ustanovení § 83 o.s.ř., ale je nutné zkoumat, zda byla mezi Českou republikou a Itálií uzavřena smlouva o právní pomoci ve věcech občanskoprávních nebo případně jiná obdobná smlouva, přičemž tyto mezinárodní smlouvy mají před vnitrostátní úpravou přednost. Rozhodčí senát zjistil, že mezi Českou republikou a Itálií je uzavřena smlouva o právní pomoci a proto bylo nutné dále zkoumat, zda řízení opravdu bylo před italským soudem zahájeno nebo případně pravomocně skončeno. Senát dospěl k závěru, že v Itálii byla skutečně k soudu žaloba podána, nebylo ale prokázáno, že ze stejného titulu, který je žalován u rozhodčího soudu.¹⁰²

7. Uznání a výkon rozhodčích nálezů

7.1. Pojem rozhodčí nález

Zákonná definice rozhodčího nálezu u nás neexistuje, ale lze jej obecně definovat jako konečné rozhodnutí ve věci samé nebo rozhodnutí o náhradě nákladů řízení¹⁰³. Jedná se o písemné rozhodnutí, kterému jsou přiznávány stejné právní účinky jako pravomocnému soudnímu rozhodnutí. Při rozhodování musí rozhodci postupovat tak, aby byl řádně zjištěn skutkový stav věci a většinou rozhodují o celém žalobním návrhu, i když některé řády rozhodčích soudů připouští vydání tzv. „částečného rozhodčího nálezu“ v případě, že je dostatečně vyjasněna jen část projednávaného sporu, přičemž počet těchto částečných rozhodčích nálezů není omezen. Pokud rozhodci vydají částečný rozhodčí nález, nezaniká tím rozhodčí smlouva. Stejně tak řády některých rozhodčích soudů umožňují vydání tzv. „mezitímního rozhodčího nálezu“, který připadá v úvahu pokud je účelné

¹⁰² Rsp 31/97, Retrospektiva rozhodnutí RS 1996 – 1997, s. 19-20.

¹⁰³ Může se jednat o situaci, kdy žalobce vezme zpět základ žaloby a trvá na přiznání nákladů řízení.

nejprve vyřešit, zda je uplatněný nárok vůbec opodstatněný a teprve poté bude rozhodčí soud projednávat výši nároku.

V ZRŘ nenalezneme ustanovení o tom, jaké **obsahové náležitosti** by měl rozhodčí nález mít. Nicméně tuto otázku mnohdy řeší řády rozhodčích soudů a podle těchto by měl rozhodčí nález obsahovat zejména tyto náležitosti: název rozhodčího soudu, jména a příjmení rozhodců, kteří spor rozhodují, označení stran sporu, předmět sporu a vylíčení rozhodujících skutečností, rozhodnutí o nárocích a o nákladech řízení, odůvodnění rozhodnutí (nedohodly-li se strany, že není potřeba), místo a datum vydání nálezu, apod.

Rozhoduje-li se v rozhodčím řízení **před rozhodčím senátem**, je nutné, aby rozhodčí nález byl usnesen většinou rozhodců. Pokud jeden rozhodce s rozhodčím nálezem nesouhlasí, je možné, aby svůj odlišný názor na skutkové nebo právní posouzení vyslovil v rámci odůvodnění rozhodčího nálezu jako tzv. votum separatum. Toto však nemá žádný vliv na platnost a závaznost rozhodčího nálezu.

Rozhodčí nález se zpravidla **vyhlásí** v závěru ústního jednání a pokud strany nejsou jednání přítomny, pak se jim oznamuje písemně. V ZRŘ však není zakotvena povinnost rozhodců rozhodčí nález vyhlášovat a postačí, bude-li stranám doručeno jeho písemné vyhotovení. Toto je vhodné zejména v případech, kdy se rozhoduje o složitějších nárocích a rozhodci tak získají více času pro vyhotovení kvalitního rozhodnutí.

Pokud se následně zjistí, že rozhodčí nález obsahuje nějaké **chyby** v psaní či počtech, **případně jiné nesprávnosti**, umožňuje § 26 ZRŘ opravu rozhodčího nálezu na žádost kterékoli strany vydáním usnesení. Toto opravné usnesení se stává neoddělitelnou součástí opraveného rozhodčího nálezu.

V § 28 ZRŘ je stanoveno, že rozhodčí nález musí být stranám **doručen** v písemném vyhotovení a že musí být po doručení opatřen doložkou právní moci. Právní moci nabývá rozhodčí nález dnem doručení a má stejné právní účinky jako pravomocné rozhodnutí soudu. Tyto **účinky** lze dělit na:

a) **formální**, což znamená, že rozhodčí nález již nelze napadnout odvoláním (výjimka viz níže), a

b) **materiální**, na základě kterých je rozhodčí nález závazný pro strany i státní a jiné orgány a také je vykonatelný, jestliže nebyla v určité době dobrovolně splněna povinnost v něm stanovená. Podle § 27 ZRŘ se strany mohou dohodnout v rozhodčí smlouvě, že rozhodčí nález může být k žádosti některé z nich nebo obou přezkoumán jinými rozhodci. Nestanoví-li rozhodčí smlouva jinak, musí být žádost o přezkoumání zaslána druhé straně do 30 dnů ode dne, kdy byl straně žádající o přezkoumání doručen rozhodčí nález. Pokud se strany takto dohodly, bude rozhodčí nález pravomocný:

- jestliže účastníci nepožádali o přezkum, v den následujícím po posledním dni, v němž bylo možné žádat o přezkum,
- dnem, kdy je účastníkům doručen rozhodčí nález, který vydali rozhodci po přezkoumání původního nálezu.

Podá-li některá ze stran **návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem**, nemá tato skutečnost žádný vliv na právní moc a vykonatelnost rozhodčího nálezu. Soud však může vykonatelnost odložit, pokud by povinnému výkonem rozhodčího nálezu hrozila závažná újma.

Z § 29 ZRŘ vyplývá pro rozhodčí soud povinnost uschovat po dobu dvaceti let od právní moci rozhodčí nález, který je opatřen doložkou právní moci a všechny ostatní listiny, které prokazují průběh řízení. Stálé rozhodčí soudy archivují rozhodčí nálezy a příslušné listiny samy, ale rozhodci ad hoc jsou povinni předat veškeré spisy k archivaci okresnímu soudu, v jehož obvodu se řízení konalo, a to do 30 dnů od právní moci rozhodčího nálezu.

7.2. Právní úprava uznání a výkonu rozhodčího nálezu v českém zákoně o rozhodčím řízení

Je-li vydán rozhodčí nález a nabyl právní moci, měla by povinná strana v určité lhůtě splnit povinnost, kterou jí rozhodčí nález ukládá. Stává se však, že povinná strana tak dobrovolně neučiní a oprávněná strana má

v takovém případě možnost využít nucený výkon rozhodčího nálezu (exekuce). Při výkonu rozhodčího nálezu však musíme rozlišovat, zda se jedná o rozhodčí nález vydaný v České republice nebo v cizině.

a) Je-li rozhodčí nález vydán v rozhodčím řízení v České republice, považujeme jej dle českých právních předpisů za **český rozhodčí nález**. ZRŘ se nezabývá postupem při výkonu českých rozhodčích nálezů, je proto nutné užít ustanovení části šesté o.s.ř. Jelikož rozhodčí nález má stejné účinky jako pravomocný rozsudek soudu a je řádným exekučním titulem pro zahájení výkonu rozhodnutí, tj. exekuce, lze jeho výkonem pověřit jak soudní, tak soukromé exekutory podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů (exekuční řád).

Podle § 35 ZRŘ je oprávněna strana, proti které je nařízen výkon rozhodčího nálezu, i přesto, že nepodala návrh na zrušení rozhodčího nálezu, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí (kromě důvodů uvedených ve zvláštním předpise)¹⁰⁴ i v případě, kdy:

- i. rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm a), d) nebo f) ZRŘ;
- ii. strana, která musí mít zákonného zástupce, nebyla v rozhodčím řízení tímto zástupcem zastoupena a její jednání nebylo ani dodatečně schváleno;
- iii. ten, kdo v rozhodčím řízení vystupoval jménem strany nebo jejího zástupce, nebyl k tomu dostatečně zmocněn a jeho jednání nebylo dodatečně schváleno.

Jelikož se pro výkon rozhodčích nálezů užije přiměřeně o.s.ř., je nutné výše uvedené důvody pro zastavení výkonu rozhodnutí považovat za doplňující k důvodům obecným, obsaženým v o.s.ř., přičemž bude-li návrh zrušen podle obecných důvodů uvedených v o.s.ř., bude soud nadále postupovat podle obecné úpravy o.s.ř.

¹⁰⁴ § 268 o.s.ř..

Pokud byl podán návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodčího nálezu z důvodů uvedených v § 35 odst. 1 ZRŘ, přeruší soud řízení o výkonu rozhodnutí a uloží povinnému, aby do 30 dnů podal u příslušného obecného soudu návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Nepodá-li povinný tento návrh ve stanovené lhůtě nebo je-li návrh povinného na zrušení rozhodčího nálezu zamítnut, pokračuje soud v řízení o výkon rozhodčího nálezu.

V případě, že bude rozhodčí nález zrušen, mají strany možnost postupovat v souladu s § 34 ZRŘ a navrhnout soudu, aby pokračoval v řízení, byl-li rozhodčí nález zrušen z důvodů uvedených v § 31 písm. a) a b) ZRŘ, případně též mohou jmenovat rozhodce nové.

b) Za cizí rozhodčí nález považuje ZRŘ takový nález, který nebyl vydán na území České republiky, ale na území cizího státu. Uznáním cizího rozhodčího nálezu mu přisuzujeme stejné právní účinky, jaký má nález tuzemský¹⁰⁵. Podle ustanovení § 40 ZRŘ se uznání cizího rozhodčího nálezu nevyslovuje žádným zvláštním rozhodnutím, prostě se k němu bezformálně přihlédne, jsou-li zachovány podmínky § 39 ZRŘ. Základní podmínkou pro uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu je zaručení vzájemnosti, což je typická zásada mezinárodního práva soukromého. Cizí rozhodčí nálezy budou tedy uznány a vykonány v České republice pouze za předpokladu, že budou též v cizím státě, na jehož území byl rozhodčí nález vydán, uznávat a vykonávat české rozhodčí nálezy. Ve většině případů půjde o vzájemnost založenou mezinárodní smlouvou dvoustrannou (o právní pomoci) nebo mnohostrannou (Newyorská úmluva a Washingtonská úmluva). Výkon a uznání cizích rozhodčích nálezů se v České republice zcela řídí ustanoveními Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která byla uzavřena dne 10.června 1958 v New Yorku. V ZRŘ je sice úprava obsažená v § 38 až § 40 a mohlo by se tak na první pohled zdát, že u rozhodčích nálezů vydaných v zemích, které nejsou smluvním státem Newyorské úmluvy, se daná úprava

¹⁰⁵ Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K., Zunt, V. Úvod do práva mezinárodního obchodu. 1. vydání. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2003, s. 290.

použije. Ale vzhledem k tomu, že Česká republika neuplatnila výjimku, že Newyorská úmluva se vztahuje jen na „uznání a výkon nálezů vydaných na území jiného smluvního státu“¹⁰⁶, tak jako to učinilo např. Nizozemí nebo Velká Británie, platí ustanovení čl.I odst.1 úmluvy, které říká: „tato Úmluva se vztahuje na uznání a výkon rozhodčích nálezů, vyplývajících ze sporů mezi osobami fyzickými nebo právníckými a vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.“ Newyorská úmluva má přednost před zákonem (§47 ZRŘ) a použije se tedy pro všechny případy. Podrobněji Newyorskou úmluvu rozeberu v následující podkapitole.

7.3. Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

Tato úmluva ze dne 10. června 1958 tvoří páteř systému mezinárodního rozhodčího řízení a bez její existence by tento způsob řešení sporů neměl takovou míru oblíbenosti, jaké se v současné době těší.¹⁰⁷ Úmluva je publikována ve Sbírce zákonů pod č. 74/1959.

K této úmluvě již přistoupilo cca 150 zemí z celého světa, které ji aplikují bezvýhradně nebo s výhradami, které text úmluvy umožňuje. Určitý problém Newyorské úmluvy spočívá beze sporu v tom, že není ve všech smluvních státech interpretována shodně, a to zejména v oblasti odmítání výkonu cizích rozhodčích nálezů, což má za následek určitou právní nejistotu ve vztazích řešených podle této úmluvy. Problematickým ustanovením Newyorské úmluvy je „výhrada veřejného pořádku“, kterou velmi často využívá například Rusko, respektive jeho soudy. Nejčastěji se vyskytujícím problémem s výkonem rozhodčího nálezu podle Newyorské úmluvy, se kterým se může strana setkat, je odmítnutí výkonu tohoto nálezu právě z důvodu výhrady veřejného pořádku. Pokud se pokusím definovat výhradu veřejného pořádku pro naše účely (podle ustanovení § 36 zákona 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním), bude znít definice takto:

¹⁰⁶ Newyorská úmluva, čl.I, odst.3.

¹⁰⁷ Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008 – s. 323.

„účinky uznání nebo výkonu nálezu by se přičily takovým zásadám společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat.“ Z dikce slov vyplývá, že výhrady veřejného pořádku by se mělo používat jen restriktivně a v nejnutnějších případech.

Může nastat paradoxně i problém opačný, a sice že soudy členských států mohou nařídit výkon rozhodčího nálezu, který byl již ve státě svého vydání zrušen. V tomto směru se praxe již setkala s různou soudní interpretací Newyorské úmluvy a v několika řízeních před soudy národními již bylo rozhodnuto o výkonu rozhodčích nálezů, které byly v zemi původu zrušeny.¹⁰⁸ Stejně tak je ale nutné poznamenat, že existují i přesně opačná rozhodnutí, kdy soudy odmítly provést výkon rozhodčího nálezu, který byl zrušen v zemi původu.¹⁰⁹ Podrobněji se budu problematikou uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu zabývat v následující podkapitole.

Dále je nutné při aplikaci Newyorské úmluvy vzít v úvahu možné „výhrady“, které mohly jednotlivé státy při přistupování k úmluvě uplatnit. Jedná se o tři výhrady, z nichž dvě jsou obsaženy v čl. I odst. 3 úmluvy¹¹⁰ a třetí v čl. X úmluvy¹¹¹. Výhrada podle čl. I odst. 3 věta první, které využila i Česká republika, stanoví možnost státu uznávat jen ty cizí rozhodčí nálezy vydané na území jiného smluvního státu, u kterých bude zachována podmínka vzájemnosti. Text úmluvy není zcela zřetelný a i zde dochází k různé interpretaci. Např. Steiner a Sedláček v této souvislosti hovoří o vzájemnosti jako o další podmínce uznání a výkonu.¹¹² Tento názor je ovšem nutné považovat za menšinový. Pokud bychom vzali v potaz originální znění úmluvy, vplyne nám, že samotné prohlášení o uznávání nálezů

¹⁰⁸ Např. případy: Sociétés Hilmarton v. Sociétés OTV.

¹⁰⁹ Např. případy: Baker Marine (Nig.) Ltd. v. Chevron (Nig.) Ltd, Spier v. Calzaturificio Tecnica, S.p.A.

¹¹⁰ Čl. I odst. 3: „Každý stát může při podpisu, ratifikaci nebo přístupu k této Úmluvě nebo tehdy, když ohlásí rozšíření jejího použití podle čl. X, prohlásit na základě vzájemnosti, že bude používat Úmluvy jen pro uznání a výkon nálezů vydaných na území jiného Smluvního státu. Může také prohlásit, že bude používat Úmluvy jen na spory vzniklé z právních vztahů smluvních či mimosmluvních, jež jsou pokládány podle jeho vnitrostátního právního řádu za spory obchodní.“

¹¹¹ čl.X odst. 1: „Každý stát může v době podpisu, ratifikace nebo přístupu prohlásit, že tato Úmluva se bude vztahovat na všechna nebo některá území, za jejichž mezinárodní vztahy je odpovědný. Takové prohlášení nabude účinnosti, jakmile pro příslušný stát Úmluva vstoupí v platnost.“

¹¹² Sedláček, V., Steiner, V.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1975, svazek I, str. 65n.

pocházejících jen z území smluvních států, má obsah reciproční. Nejde o reciprocitu jako o další podmínku a o nutnost jejího zjišťování. Tato výhrada může být ovšem aplikována jen na podmínky pro odepření uznání a výkonu, nikoli např. na čl. II, tedy na vykonatelnost rozhodčí smlouvy. Tuto výhradu využila zhruba třetina smluvních států, přičemž dnes je již považována za poněkud překonanou a objevují se státy, které ji berou zpět.¹¹³ Výhrada podle čl. I odst. 3 věta druhá se týká omezení uznání výkonu jen na spory obchodní – této výhrady Česká republika nevyužila. Výhrada podle čl. X se týká teritoriálního dopadu na území států, za jejichž mezinárodní vztahy je stát odpovědný – České republiky se tato výhrada přímo netýká.

7.4. Odepření uznání a výkonu zahraničních nálezů a výhrada *ordre public*

1) Česká zákonná úprava

Odepření uznání či výkonu cizích rozhodčích nálezů upravuje § 39 ZRŘ. Jako důvody pro odepření uznání či výkonu cizích rozhodčích nálezů uvádí toto ustanovení **nedostatek právní moci** nebo **nedostatek vykonatelnosti**, dále odkazuje na **vady uvedené v § 31 ZRŘ** a také je možné nález odepřít, pokud odporuje **veřejnému pořádku**. Odepření cizího rozhodčího nálezu jedním státem nemá obecně vliv na možnost, aby byl uznán a vykonán státem jiným. V souladu s praxí je-li zjištěn důvod pro odmítnutí výkonu jen určité (od zbytku oddělitelné) části rozhodčího nálezu, budou ostatní části vykonatelné.

- **Odepření cizího rozhodčího nálezu podle § 39 písm. a) ZRŘ**

V těchto případech je nutné v souladu s ustanovením § 47 ZRŘ dát přednost mezinárodním úmluvám. Aplikovat bude pak třeba ustanovení čl. V. odst. 2 Newyorské úmluvy, podle kterého je výkon cizího rozhodčího nálezu

¹¹³ Blíže viz.: Rozehnalová, N. – Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, ASPI 2002, str. 194n.

odepřít **možné, nikoliv však nutné**¹¹⁴. Ustanovení § 39 odst. 1 písm. a) se proto uplatní jen v případech odepření nálezu vydaného v zemi, se kterou ČR nemá uzavřenou žádnou úmluvu v tomto směru.

- **Odepření cizího rozhodčího nálezu podle § 39 písm. b) ZRŘ**

Cizí rozhodčí nález nelze zrušit, přesto ZRŘ odkazuje na důvody uvedené v § 31 ZRŘ. Na základě existence důvodů uvedených v § 31 ZRŘ bude tedy cizímu nálezu pouze odepřeno uznání a výkon.

- **Odepření cizího rozhodčího nálezu podle § 39 písm. c) ZRŘ**

Veřejný pořádek – *ordre public* – není v ZRŘ blíže definován. Pro výklad výhrady veřejného pořádku lze analogicky použít § 64 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním ve spojení s § 36 téhož zákona. V souvislosti s neuznáním a odmítnutím výkonu rozhodčího nálezu z důvodu rozporu s veřejným pořádkem lze poukázat na rozhodovací praxi Ústavního soudu.¹¹⁵ Dále poukazují na některá rozhodnutí evropského soudního dvora, která se zabývají pojmem veřejného pořádku. Velmi významným rozhodnutím, které se týká této problematiky je rozhodnutí ESD ve věci *Krombach v. Bammerski*. ESD vyslovil názor, že základní lidská práva patří k hodnotám, které by měl ESD chránit. Tato zásada je pak také vyjádřena v čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii, kde je stanoveno, že EU dbá na zachování lidských práv dle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Jelikož jsou členské státy EU zároveň signatáři Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, tvoří práva v úmluvě obsažená, jakožto základní hodnoty, součást jejich veřejného pořádku.¹¹⁶ Mezi tato práva patří i právo na spravedlivý proces dle čl. 6 Evropské úmluvy.

2) Úprava v mezinárodních úmluvách

➤ Nejvýznamnějším mezinárodním pramenem upravujícím otázku uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů je **Newyorská úmluva**. Důvody pro odepření uznání a výkonu stanovené Newyorskou úmluvou lze rozdělit

¹¹⁴ Střelec, K., K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu. Bulletin advokacie. 2004, č. 3, s. 34 – 44.

¹¹⁵ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR, ÚS č. 709/2005.

¹¹⁶ Brodec J.: Pojem "evropský veřejný pořádek" v judikatuře Evropského soudního dvora a Ústavního soudu ČR, časopis Jurisprudence, ročník 2006, č. 8.

na dvě skupiny – ty, které orgán zkoumá pouze na návrh a ty, ke kterým přihlíží *ex offio*.¹¹⁷ Soud smluvního státu Newyorské úmluvy může odmítnout uznání a výkon rozhodčího nálezu pouze na základě omezeného výčtu důvodů uvedených v čl. V.

Nauka i soudy jednotlivých států postupem času vytvořily pravidla, která se v souvislosti s důvody odepření vžila:¹¹⁸

- výčet důvodů pro odmítnutí uznání a výkonu v čl. V je vyčerpávající (taxativní), nelze přidávat další;
- důvody uvedené v čl. V nedovolují přezkoumat soudci rozhodnutí ve věci samé – někteří zahraniční autoři se domnívají, že spor lze takto částečně přezkoumávat, ale pouze v případě zjišťování rozporu s veřejným pořádkem¹¹⁹ nebo z důvodu přezkoumání arbitrability sporu (tedy z důvodů uvedených v čl. V odst. 2);
- důkazní břemeno nese strana povinná;
- důvody, které může využít strana, jsou pravidelně postavené na jiném právním řádu, než je místo výkonu.

Podle čl.V odst. 1 „uznání a výkon nálezu mohou být odepřeny na žádost strany[...]*jestliže prokáže, že:*

- strany rozhodčí smlouvy byly podle zákona, který se na ně vztahuje, nezpůsobilé k jednání nebo že zmíněná dohoda není platná podle práva, jemuž strany tuto dohodu podrobily, nebo v nedostatku odkazu v tomto směru, podle práva země, kde nález byl vydán; nebo*
- strana, proti níž je nález uplatňován, nebyla řádně vyrozuměna o ustanovení rozhodce nebo o rozhodčím řízení nebo nemohla z jakýchkoliv jiných důvodů uplatnit své požadavky; nebo*

¹¹⁷ Rozehnalová, N., Gonsorčíková, M.: Vybrané problémy mezinárodního práva soukromého a procesního – řešení sporů, Masarykova Univerzita, Brno, 2004, s.75.

¹¹⁸ Rozehnalová, N. K uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Obchodní právo, 2003, č. 2, s. 4 – 5.

¹¹⁹ Viz např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2001, sp. zn. 21 Cdo 1511/2000 – zdroj: Vaške, V. Přehled judikatury ve věcech civilního řízení s mezinárodním prvkem. Praha : ASPI, 2006, s. 81 - 82.

- c. *nález se týká sporu, pro který nebyla uzavřena rozhodčí smlouva nebo který není v mezích rozhodčí doložky, nebo že nález obsahuje rozhodnutí přesahující dosah úmluvy o rozhodci nebo rozhodčí doložky; mohou-li však být části rozhodčího nálezu ve věcech podrobených rozhodčímu řízení odděleny od části nálezu jednajících o věcech, které mu nejsou podrobeny, ta část nálezu, která obsahuje rozhodnutí o věcech podrobených rozhodčímu řízení, může být uznána a vykonána; nebo*
- d. *složení rozhodčího soudu nebo rozhodčí řízení nebylo v souladu s ujednáním stran, nebo nebylo-li takového ujednání, že nebylo v souladu se zákony země, kde se rozhodčí řízení konalo; nebo*
- e. *nález se dosud nestal pro strany závazným nebo byl zrušen, nebo že jeho výkon byl odložen příslušným orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán.“*

Mimo shora uvedených důvodů, jejichž prokázání závisí na straně sporu, je možné uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřít, jestliže exekuční orgán ex offio zjistí, že spor nemůže být předmětem rozhodčího řízení podle práva této země, nebo uznání či výkon nálezu by byl v rozporu s veřejným pořádkem.

Problematická je dispozitivní úprava čl.V odst. 1) písm. e), která neukládá povinnost odmítnout zrušený nález. Na jejím základě některé zahraniční soudy nařídily výkon, ačkoli byl nález zrušen ve státě původu. Blíže k tomuto viz následující podkapitola.

➤ Dalším významným mezinárodním pramenem, který se, i když jen okrajově, věnuje otázce uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů je Evropská **úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži**. ČR je smluvním státem obou zmiňovaných mezinárodních smluv. Vzhledem k přednostní aplikaci mezinárodních smluv, jimiž je ČR vázána, bude tedy primárně užito úpravy obsažené v uvedených mezinárodních úmluvách.

7.5. Uznání a výkon zrušeného cizího rozhodčího nálezu

Jedním z velmi diskutovaných problémů je v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže otázka možnosti uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, který byl po svém vydání pravomocně zrušen soudem státu, v němž byl vydán (dále jen „zrušený rozhodčí nález“).

Judikatura

V praxi již existuje mnoho případů, ve kterých byly zrušené rozhodčí nálezy uznány a vykonány. Prvním případem bylo rozhodnutí belgického soudu ve věci *Sonatrach*.¹²⁰ Tento případ ani není typickým, pokud jde o uznání a výkon zrušeného rozhodčího nálezu. Rozhodčí nález vydaný v Alžírsku byl zdejším soudem prohlášen za neúčinný (nebyl tedy přímo zrušen). Belgický soud rozhodl, že prohlášení o neúčinnosti rozhodčího nálezu nemá povahu jeho zrušení a proto nic nebrání jeho uznání a výkonu.

Typickým případem, kdy byl uznán rozhodčí nález zrušený je např. věc *Norsolor*.¹²¹ Francouzské společnosti *Norsolor* byla v rozhodčím řízení konaném ve Vídni uložena povinnost zaplatit žalující turecké společnosti určitou finanční částku. Rozhodčí nález byl nejdříve uznán v Rakousku a následně také ve Francii. Ve Vídni byl však odvolacím soudem zrušen. Také ve Francii byl uznávací výrok francouzského soudu následně změněn pařížským *Cour d'appel*, který rozhodnutím ze dne 19. 11. 1982 na základě čl. V. odst. 1 písm. e) Newyorské úmluvy odmítl zrušený rozhodčí nález uznat. Konečné rozhodnutí ve věci učinil až *Cour de cassation*, který ve svém rozhodnutí zrušený nález uznal, když judikoval, že článek VII. odst. 1 Newyorské úmluvy, stanovící pravidlo maximální výhodnosti pro uznávání a výkon rozhodčích nálezů, má přednost před citovaným ustanovením čl. V. odst. 1 písm. e) úmluvy. Čl. V. odst. 1 Newyorské úmluvy pod písmenem e)

¹²⁰ Rozhodnutí Tribunal de Premiere Instance v Bruselu ze dne 6. září 1988, ve věci Société National pour la Recherche, la Transport et la Commercialisation des Hydrocarbures (*Sonatrach*) v. F. Bacon and Davis Incorporated.

¹²¹ Rozhodčí nález ICC č. 3131, ve věci Pabalk Ticaret Limited Sirketi v. Norsolor S.A..

stanoví: „Uznání a výkon nálezu mohou být odepřeny na žádost strany, proti níž je nález uplatňován, pouze tehdy, když tato strana prokáže příslušnému orgánu země, v níž je žádáno o uznání a výkon: e) že nález se dosud nestal pro strany závazným nebo byl zrušen nebo že jeho výkon byl odložen příslušným orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán.“ Čl. VII. odst. 1 téže úmluvy stanoví: „Ustanovení této Úmluvy se nedotýkají platnosti mnohostranných nebo dvoustranných dohod uzavřených smluvními státy o uznání a výkonu rozhodčích nálezů, ani nemohou zbavit žádnou zúčastněnou stranu případného práva použití rozhodčího nálezu způsobem a v rozsahu stanoveném zákonodárstvím nebo smlouvami země, v níž je nález uplatňován. Je zřejmé, že shora uvedená ustanovení se za jistých podmínek mohou ocitnout v konkurenci, aniž by bylo a priori zřejmé, které z nich by mělo dostat přednost. V praxi půjde o situaci, kdy strana požádá v určitém státě o uznání a výkon zrušeného rozhodčího nálezu. Pokud vnitrostátní zákonodárství této země neuznává jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu jeho zrušení ve státě vydání, bude tato žádost úspěšná, neboť to článek VII. úmluvy umožňuje.

Dalším velmi známým případem ve věci uznání zrušeného rozhodčího nálezu je *Hilmarton*.¹²² Jednalo se o spor konaný v Ženevě mezi dvěma společnostmi (britskou Hilmarton a francouzskou OTV). Společnosti mezi sebou uzavřely v Alžírsku smlouvu o zprostředkování, na základě které měla OTV vyplatit Hilmartonu provizi. V rozhodčím řízení bylo rozhodnuto nálezem tak, že OTV není povinna zaplatit provizi a to z toho důvodu, že alžírské právo zakazuje v takových případech vyplacení provize. Ženevský soud tento rozhodčí nález zrušil z toho důvodu, že alžírské právo nebylo právem rozhodným. OTV přesto požádala o uznání a výkon rozhodčího nálezu ve Francii. Pařížský prvoinstanční soud rozhodl tak, že společnosti OTV vyhověl. Hilmarton dal podnět k pařížskému soudu druhé instance (*Cour d'appel*), aby rozhodnutí soudu prvního stupně přezkoumal. *Cour d'appel* ve svém rozsudku uvedl, že nelze odmítnout uznání a výkon

¹²² Rozhodčí nález ICC č. 5622 ze dne 19. 4. 1988, *Société Hilmarton v. Omnium de Traitement et de Valorisation*.

rozhodčího nálezu, pokud to přímo vnitrostátní právo nestanoví. Francouzský NCPC ve svém článku 1502 stanoví, že zrušení cizího rozhodčího nálezu ve státě jeho vydání nepovažuje za důvod pro odmítnutí uznání a výkonu takového nálezu. Toto rozhodnutí bylo následně potvrzeno kasačním soudem (*Cour de cassation*), který argumenty nižšího soudu uznal za správné.

Ze shora uvedeného se zdá, že případy uznání zrušeného rozhodčího nálezu jsou řešeny pouze ve Francii. Je pravdou, že drtivá většina těchto případů byla právě ve Francii řešena, ale existují též jiné státy, kde se rozhodnutí tohoto typu objevila. Jako příklad lze uvést USA, Rakousko nebo Hongkong.¹²³

Newyorská úmluva uznání a výkon zrušeného rozhodčího nálezu nevyklučuje. Je nutno podotknout, že uznávání a výkon zrušených nálezů mohou mít na účastníky sporu negativní důsledky. Zejména pokud jde o právní jistotu, je tímto velmi oslabena. Může nastat situace, kdy v jednom státě bude zrušený rozhodčí nález uznán a vykonán a v jiném státě nikoliv. Dále může být problematickou situace, kdy dojde ke zrušení rozhodčího nálezu a poté bude ve stejné věci zahájeno rozhodčí řízení nové. Tak se stalo v již zmiňovaném případě Hilmarton. Po zrušení rozhodčího nálezu společnost Hilmarton v novém rozhodčím řízení uspěla (na rozdíl od prvního řízení). Nastala situace, že byly vykonatelné dva rozhodčí nálezy, které však byly co do svého obsahu protichůdné. Problém rozhodl s konečnou platností francouzský *Cour de cassation*, který judikoval, že druhý rozhodčí nález nelze uznat ani vykonat pro překážku věci rozhodnuté, čímž učinil konec právní nejistotě.

7.6. Právní úprava uznání a výkonu rozhodčích nálezů v Německu

Právní úpravu uznání a výkonu rozhodčích nálezů v Německu nalezneme v zákoně o rozhodčím řízení, který je obsažen v X. knize

¹²³ Sítělec, K.: K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu, *Bulletin Advokacie*, 2004, č.3, s. 37.

Občanského soudního řádu (Zentes Buch der Zivilprozessordnung) a dále v mezinárodních smlouvách (dvoustranných či mnohostranných), které jsou pro Německou spolkovou republiku závazné.

Rozhodčí řád DIS „DIS-Schiedsgerichtsordnung“ se samotnému uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů vůbec nevěnuje. Desátá kniha občanského soudního řádu (dále je jako „ZPO“) upravuje uznání a výkon tuzemských, jakož i cizích rozhodčích nálezů v §1060 a §1061 ZPO. V § 1060 odst. 1 je stanoveno, že nucený výkon tuzemského rozhodčího nálezu nastane pouze v případě, že bude takový rozhodčí nález prohlášen za vykonatelný. Taková situace nastane tehdy, pokud se bude jednat o rozhodčí nález konečný, tj. nebude proti němu možno podat opravný prostředek a dále nebude ze strany povinného subjektu dobrovolně vykonán. Dále je nutné, aby rozhodčí nález o jehož nucený výkon oprávněný subjekt žádá, nebyl stížen některou z vad, které jsou popsány v §1059 odst. 2 ZPO. Těmito vadami jsou:

- vady způsobilosti k právním úkonům, tj. strany nebyly způsobilé uzavřít rozhodčí smlouvu, nebo zmíněná smlouva není platná podle práva, kterému strany tuto smlouvu podrobily,
- vady v ustanovení rozhodčího soudu, tj. složení rozhodčího soudu nebo rozhodčí řízení nebylo v souladu s ujednáním stran nebo v souladu s tímto zákonem,
- vady spočívající ve vydání rozhodčího nálezu, který nespadá pod ustanovení rozhodčí smlouvy, rozhodčí doložky, tj. rozhodčí nález je vydán v jiné věci nebo rozhodčí smlouvu či doložku přesahuje,
- vady spočívající v té skutečnosti, že strana proti níž je nález uplatňován, nebyla řádně vyrozuměna o ustanovení rozhodce nebo o rozhodčím řízení, nebo že nemohla z jakýchkoli důvodů uplatnit své námitky a právo na obhajobu,
- dále vady nemožnosti rozhodčího řízení dle německého práva a konečně

- vady plynoucí z té okolnosti, že výkon či uznání rozhodčího nálezu je v rozporu s „ordre public“, tj. s veřejným pořádkem. O odmítnutí výkonu cizího nebo tuzemského rozhodčího nálezu rozhoduje německý soud (příslušným je Oberlandesgericht, tj. vrchní zemský soud).¹²⁴ Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů se řídí dle ustanovení §1061 ZPO podle Newyorské úmluvy z roku 1958.

8. Rozhodčí řízení on-line

Podle ZRR je možné, aby si strany sporu zvolily kromě jiného i způsob a místo vedení rozhodčího řízení, které je tak možné převést do sítě internetu. Celé řízení je založeno jen na elektronické bázi a to od samého počátku řízení (od podání žaloby) až po jeho zakončení (do vydání rozhodnutí).

Dne 1.6.2004 byl RS při HKČR a AKČR přijat zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení on-line. Na základě Řádu on-line bylo umožněno vedení rozhodčího řízení a rozhodování vnitrostátních sporů prostřednictvím internetu v případě, že tak strany sjednaly a podrobily se Řádu on-line. Podle Pravidel o nákladech rozhodčího řízení on-line ze dne 1.6.2004 činí poplatek za vedení rozhodčího řízení on-line 3 % z hodnoty předmětu sporu, nejméně však 3.000,- Kč, nejvýše 1.000.000,- Kč.

Rozhodčí řízení on-line je možné konat pouze za podmínek, kdy obě strany sporu jsou schopny po technické stránce zabezpečit řádný průběh rozhodčího řízení. Zjistí-li rozhodce, že některá ze stran nedisponuje potřebnými komunikačními prostředky a není tak schopna účastnit se řízení, rozhodne o tom, že rozhodčí řízení on-line se konat z těchto důvodů nebude. V průběhu řízení může nastat situace, kdy není možné některou část sporu provést elektronicky a proto rozhodce vyzve strany sporu k běžnému jednání. Může jít například o případ, kdy není možné do digitální podoby převést důkazní materiál.

¹²⁴ § 1062 ZPO.

V on-line řízení se strany mohou kdykoliv po zahájení řízení přihlásit přes internet a vidět tak průběh sporu, veškeré vložené dokumenty a důkazy a aktuální stav k okamžiku přihlášení. Velkou výhodou je úspora výdajů za poštovné, odpadají problémy s doručováním, apod.

Jak jsem již výše uvedla, základní podmínkou pro konání on-line rozhodčího řízení je to, aby již v uzavřené rozhodčí smlouvě byla tato možnost dohodnuta. Již v této rozhodčí smlouvě si strany stanoví doručovací e-mailové adresy, jejichž prostřednictvím jsou stranám doručovány důležité písemnosti. Po obdržení žaloby a zaplacení poplatků rozhodce vytvoří speciální webovou adresu, kterou sdělí účastníkům včetně přihlašovacích údajů.

Ještě před tím, než se strany dohodnou na tom, že se bude konat on-line řízení, je dobré zvážit, zda je pro daný spor toto řízení vůbec vhodné. Kritéria podle kterých by se měly strany rozhodnout jsou následující:

- závazkový či jiný vztah, ze kterého spor vychází, je prováděn převážně prostřednictvím internetu (například internetový obchod);
- dokumenty důležité pro rozhodnutí sporu máme v digitální podobě (např. smlouva);
- chceme spor řešit rychle a levněji.

Shrnou-li tedy výhody rozhodčího řízení on-line, je nepochybné, že spojení řízení s internetem umožňuje zjednodušení a urychlení celého procesu, což ve finále vede ke zlevnění celého procesu.

Doporučená doložka v rozhodčím řízení on-line:

Rozhodčím soudem doporučená rozhodčí doložka pro řízení on-line zní:

„Všechny spory, které vzniknou z této smlouvy anebo v souvislosti s ní, budou rozhodovány s vyloučením pravomoci obecných soudů s konečnou platností v rozhodčím řízení u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře

České republiky a Agrární komoře České republiky v Praze podle jeho Řádu on-line jediným rozhodcem určeným předsedou Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

Strany pro toto řízení volí tyto e-mailové adresy pro vedení řízení on-line:

.....

.....

Tato rozhodčí smlouva je nedílnou součástí smlouvy č. ze dne uzavřené mezi smluvními stranami.

V Praze dne

.....

podpis smluvní strany

.....

podpis smluvní strany“

9. Závěr

Pokud mezi dvěma subjekty vznikne spor, lze bez delších úvah konstatovat, že nejlepší cestou k vyřešení konfliktu je jejich vzájemná dohoda o úpravě vztahů mezi nimi. Ne vždy se však takto podaří spor mezi stranami urovnat. V takovém případě je nutné do sporu přizvat třetí osobu, a to takovou, která rozhodne o výsledku sporu.

Článek 36 Listiny základních práv a svobod uvádí, že se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. V praxi to znamená, že kromě soudních mohou existovat i jiné orgány, které jsou za určitých okolností a v určitých případech nadány pravomocí autoritativně rozhodovat o právních sporech způsobem, který bude pro strany sporu závazný a případně vymahatelný. Těmito jinými orgány jsou dle českého právního řádu rozhodci a stálé rozhodčí soudy, u kterých se koná rozhodčí řízení.

Základní výhody rozhodčího řízení lze stručně shrnout pod tyto body: neformálnost, rychlost, svobodná volba. ZRŘ ponechává smluvním stranám velmi široký prostor, v jehož rámci si mohou zvolit jak konkrétního rozhodce, tak bližší procesní pravidla, podle nichž rozhodce spor projedná a rozhodne. Smluvní strany si tak mohou zvolit z mnoha institucí, které poskytují rozhodčí služby takové rozhodce, kteří jim budou nejlépe vyhovovat (např. specialistu na určité odvětví práva či na příslušný obor). Při výběru mohou hodnotit různá kritéria, mimo jiné i dobrou pověst rozhodce nebo jeho znalosti a zkušenosti.

Naopak u obecných soudů se objevují mnohé nedostatky, které jsou typické pro všechny služby poskytované byrokracií. Soudní řízení se musí řídit přesně a formálně stanovenými pravidly, což samozřejmě vede k průtahům v řízení. Soudci nemají žádnou motivaci k tomu, aby spor rozhodli co nejrychleji. Velkou nevýhodou řízení před obecnými soudy je proto přílišná délka projednávání soudního sporu a s tím související vysoké finanční náklady řízení.

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že rozhodčí řízení má řadu předností v porovnání s řízením soudním. Podíváme-li se do zahraničí, je institut rozhodčího řízení všeobecně znám a široce využíván ve všech vyspělých a ekonomicky silných státech. Mezinárodní výkon rozhodčích nálezů je zajištěn systémem mezinárodních smluv, na nichž se Česká republika v mnoha případech účastní. Prakticky ve všech tzv. smlouvách o právní pomoci je zakotven vzájemný závazek obou smluvních stran za stanovených podmínek uznávat a vykonávat rozhodčí nálezy vydané rozhodci smluvních stran.

Co se týče mého názoru na rozhodčí řízení, jsem přesvědčena, že širší využití zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, přinese větší stabilizaci podnikatelských vztahů zejména proto, že díky své rychlosti a nižší finanční náročnosti umožní zajištění ochrany práv podnikatelů výhodněji, než je tomu v současné době.

RESUMÉ

As a topic of my rigorous essay, I have chosen an issue of arbitration procedure in a domestic and international commercial intercourse. As I was working on my rigorous essay, at first, I wrote a short general information on international and domestic arbitration procedure, kinds of arbitration procedures, focused on institutional arbitration procedure and mentioned the most important arbitration courts as well. I have also assessed positive and negative aspects of arbitration procedure and named centres where international and domestic arbitrations are proceeded. I have also dealt an issue of submission (in the chapter 5, I have focused on a problem of making a valid submission, as there were some institutions in the past that were abusing arbitrary rights of clients they accused and violated arbitration law). I have also focused on arbitrability in general, how this is processed and the way some specific cases concerning e.g. labour law, Land registry inscription and exchange cases are solved using this method. Next, I have also analyzed the way other courts` decisions are accepted and executed and finally, I have also mentioned the newest arbitration method online arbitration. I have divided my rigorous essay into ten parts (including introduction, conclusion and list of literature I used for my essay). I have also divided some chapters into several shorter parts. In our everyday life, contractual relationships among people are being established or cancelled. As these relationships can cause problems in some cases, sometimes both sides are unable or unwilling to solve their dispute only by themselves. In this case this problem can be solved in several possible ways. In the Czech Republic, to solve this problem a process at general court is initialised. Arbitration procedure (or arbitration) is an alternative way of solving disputes. Its history can be dated to the economic boom which came after the first world war. It is getting more and more popular around the world and in an international business especially, it is used even more than the classical court procedure. However, in practise this way of solving disputes is still not so widely used in the Czech Republic

comparing to the west European countries where a large number of decisions are made in this way. Decision (or arbitration award) made by arbitration court, is as valid as the one made by general court. The main positives of arbitration procedure can be described by these three words: informality, quickness and freedom of choice. In the Czech Republic, the law enables both sides to choose their own arbiter and specify their own arbitration processing rules their arbiter has to follow in order to process dispute and make final decision. Both sides can also choose an institution providing arbitration services and find their own arbiter they are most satisfied with (e.g. specific law branch specialist or specific branch specialist). When choosing a suitable arbiter, both sides can specify their own selection criteria such as arbiter's reputation, knowledge and experience in order to choose the right one. As I see it, the more the law nr. 216/1994 Coll., on arbitration procedure and arbitral awards execution will be used in practice, the more stable the business relations will become, as this is a quick and cheap way of protecting entrepreneurs' rights the more favourable way than it is done in the Czech Republic today.

Klíčová slova:

rozhodčí řízení, arbitrabilita, mezinárodní obchodní arbitráž

Keywords:

arbitration procedure, arbitrability, international commercial arbitration

10. Seznam použité literatury

Knižní publikace české:

- Bělohávek,A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů – komentář, Praha 2004.
- Bělohávek,A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo, Komentář. 1. díl. C.H.Beck, Praha 2008.
- Forejt,A.: Řešení sporů v rozhodčím řízení, Praha 1997.
- Komlach,M: Zákon o rozhodčím řízení s komentářem, Sagit, Ostrava 1995.
- Mothejzíková,J., Steiner,V. a kol.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami, komentář, C.H.Beck, Praha 1996.
- Rozehnalová,N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, 2. vydání. Praha: ASPI 2008.
- Rozehnalová,N., Gonsorčíková, M.: Vybrané problémy mezinárodního práva soukromého a procesního – řešení sporů, Masarykova Univerzita, Brno, 2006.
- Růžička,K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 2007.
- Růžička,K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře a Agrární komoře České republiky. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005.
- Růžička,K.: Obchodujeme se zahraničím, Montanex spol. s r.o., Ostrava 1993.
- Schelle,K., Schelleová,I.: Rozhodčí řízení, historie, současnost a perspektivy, Eurolex Bohemia, Praha 2002.
- Tichý,L, Arnold,R., Svoboda,P., Zemánek,J., Král,R.:Evropské právo, 3. vydání, Praha 2006.
- Winterová,A. a kol.:Civilní právo procesní, 5. vydání, Praha 2008.
- Kotásek,J., Pihera,V., Pokorná,J., Raban,P., Vitek, J. Kurs obchodního práva. Právo cenných papírů. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.

- Kučera, Pauknerová, Růžička a kol.. Právo mezinárodního obchodu. Plzeň, Aleš Čeněk. 2008.
- Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. vydání. Brno, Doplněk - Aleš Čeněk, Plzeň. 2009.
- Sedláček, V., Steiner, V.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1975, svazek I.

Publikace zahraniční:

- Sanders, P.: Arbitration, in International encyclopedia of comparative law, Tübingen: J.C.B. Mohr, 1996.
- Lachmann, Jean-Peter: Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis, 2. Auflage, O. Schmidt, 2002.
- Kurkella, M.: Due Process in International Commercial Arbitration. Oceana Publishing, New York 2005.
- Schwab, K. H. – Walter, G.: Schiedsgerichtsbarkeit. 7. vyd., C. H. Beck/Helbig & Lichterhahn, München 2005.
- BÜHRING-UHLE, CH., KIRSCHHOFF, L., SCHERER, G. Arbitration and mediation in international business. 2. vydání. Alphen aan den Rijn : Kluwer Law International, 2006.
- Schlosser, P. Das Internationale an der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit. RIW, 1982.
- Martiny, D. Die Bestimmung des anwendbaren Sachrechts durch das Schiedsgericht. Librum amicorum Rolf A. Schütze, München, 1999.
- Böckstiegel, K., H. Die UNCITRAL-Verfahrensordnung für Wirtschaftsschiedsgerichtsbarkeit und das anwendbare Recht. Recht der internationalen Wirtschaft, 1982.

Právní předpisy:

- Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

- Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, v platném znění.
- Zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění.
- Zákon č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů, v platném znění.
- Zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, v platném znění.
- Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, v platném znění.
- Řád, Statut a Pravidla o nákladech rozhodčího řízení RS při HKČR a AKČR, uveřejněno v Obchodním věstníku č. 51/1994.
- DIS – Stanovy.
- Zákon č. 244/2002 Z. z., o rozhodcovském konání, v platném znění.
- Zákon č. 113/1895 (ZPO) říšské sbírky zákonů, v platném znění.
- Zákon č. 1991/1950 Sb., směnečný a šekový, v platném znění.
- Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, v platném znění.
- Zivilprozessordnung, Občanský civilní řád Německa.
- Francouzský nový zákoník občanského procesu (Nouveau code de procedure civile).
- Arbitration Act, Anglický zákon o rozhodčím řízení.
- United States Arbitration Act, Federální zákon o rozhodčím řízení.

Časopisecké a novinové články:

- Raban, P.: Soukromé rozhodčí soudy a stanné rozhodčí řízení. Právní rádce 11/2005.
- Uhlíř A.: Lze rozšířit využívání rozhodčího řízení?, Právní rádce 5/2000.
- Macur, J.: Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů, Právo a podnikání, č. 4 a 5, 1995.
- Lisse, L.: Studie Ústavu práva a právní vědy LL/upav/2005/05.
- Lisse, L.: Stanovisko Ústavu práva a právní vědy LL/upav/2007/07.
- Bělohávek, A.: Vznik rozhodčí smlouvy a oprávnění rozhodců, Právní zpravodaj 7/2005.

- Pařízek, I. Směnka a rozhodčí řízení. Právní rozhledy, 2002, č. 1.
- Dobiáš, Pavel, Dobiáš Petr, Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí podle platné právní úpravy ČR, Právník 8/2005.
- Smolík, P.: Rozhodčí řízení bez souhlasu strany? Neexistuje!
- Růžička K., Institucionální řízení v mezinárodním obchodním styku, Právní praxe v podnikání, 1997, č. 9.
- Růžička, A. Mezinárodní obchodní arbitráž – výhody a rizika. HARMSSEN, 1998, č. 1-2.
- Růžička, K. Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení? Bulletin advokacie, 2005, č. 10.
- Bělohlávek, A., Procesní předpisy a rozhodčí řízení, Právní Fórum 2007, č. 12.
- Střelec, K.: K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezů, Bulletin Advokacie, 2004, č.3.
- Brodec J.: Pojem "evropský veřejný pořádek" v judikatuře Evropského soudního dvora a Ústavního soudu ČR, časopis Jurisprudence, ročník 2006, č. 8.
- Kreindler, R. – Schäfer, J. –Wolff, R.: Schiedsgerichtsbarkeit – Kompendium für die Praxis. 2006.
- Pauknerová, M. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva. Právní rozhledy, 2003, č. 12.
- Tichý L., K problematice litispendence v procesněprávních vztazích s cizinou, Studie mezinárodního práva, č. 17, Academia, Praha 1983.

Zdroje z internetu:

- www.ceskenoviny.cz/prilohy/paragrafy
- www.dis-arb.de
- <http://www.icc-cr.cz/prohlas/pravidla.pdf>
- <http://www.arbitraz-kladno.cz/rozhodci-dolozky.html>
- <http://www.spolecnost-rozhodcu.cz/dolozky.html>
- <http://www.legifrance.gouv.fr/>

- <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1996/1996023.htm>
- http://www.chamber.se/arbitration/shared_files/laws/arbitract_us_part2.html
- http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html

Publikace Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR:

- Retrospektiva rozhodnutí, Rejstřík rozhodnutí RS při HKČR a AKČR.
- Retrospektiva rozhodnutí, Retrospektiva II. RS při HKČR a AKČR.

Další důležité zdroje:

APSI verze 10 – Právní systém obsahující kompletní Sbítku zákonů, komentáře, důvodové zprávy a další informace.